

Univerzita Karlova v Praze

**Filozofická fakulta
Středisko iberoamerických studií**

Diplomová práce

Ladislav Padrtka

Československo a Argentina mezi válkami

Czechoslovakia and Argentina between wars

Praha 2010

vedoucí práce: Prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Poděkování

Vyjadřuji své nejupřímnější poděkování panu profesorovi Josefu Opatrnému za jeho odborné vedení práce, rady, připomínky a za jeho dobrou vůli a shovívavost, se kterou mi vyšel maximálně vstříc. Děkuji mu za volbu tématu, konzultace nad diplomovou prací, povzbuzování a spolupráci během let svých studií.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne: 15. ledna 2010

podpis

Anotace

Práce se zabývá tématem československo-argentinských vztahů v období let 1918-1939 s důrazem na díla a zážitky vystěhovalců nebo cestovatelů ve sledovaném údobí, vystěhovalectvím Čechů do Argentiny a diplomatickými vztahy

Obsah

Úvod	6
 1. Česká stopa v Latinské Americe	10
 1.1 Anna Kodýtková	10
 1.2 František Čech-Vyšata	28
 2. Diplomatické vztahy mezi ČSR a Argentinou 1918 – 1939 a československé vystěhovalectví do Argentiny	96
 2.1 Politické a obchodní vztahy	96
 2.2 Vystěhovalectví Čechů a Slováků do Argentiny	141
 Závěr	147
 Bibliografie	150

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce jsou vztahy mezi Československem a Argentinou v důležitém meziválečném období. Práci jsem vymezil léty 1918 – 1939, což se však týká pouze diplomatických a obchodních vztahů, nikoliv však bezvýhradně vystěhovalectví Čechů do Argentiny či zážitků samotných emigrantů nebo cestovatelů. Pokud se týká diplomatických vztahů, je vymezení daného období formováno především existencí První československé republiky, která se vytvořila právě v roce 1918 a zanikla podle pozdější historiografické tendence Mnichovskou dohodou v roce 1938. Vyslanectví nicméně pokračovalo ve své činnosti až do osudného března 1939, kdy došlo k nacistické okupaci Českých zemí, a tudíž k naprosté ztrátě státní suverenity. O tom však podrobněji pojednám v příslušné kapitole.¹

Téma práce, které jsem si zvolil, je neobyčejně rozsáhlé, o čemž jsem se během jeho studia přesvědčil. Původně jsem zamýšlel problematiku československo-argentinských vztahů zpracovat zcela komplexně, ale postupem času jsem zjistil, že by to vydalo na samostatnou, velmi rozsáhlou studii, proto se v diplomové práci zabývám pouze některými otázkami, ač jsem si jistě vědom, že okruhů by mohlo být daleko více. Ve většině případů však narazíme na to, že se některé materiály velmi těžko dohledávají, neboť v České republice neexistuje specializovaný archiv pro Latinskou Ameriku, v archivu MZV jsou zaznamenány pouze diplomatické vztahy a ještě k tomu nerovnoměrně. Je patrná velmi silná disproporce mezi 20. a 30. lety 20. století. Pro 20. léta je objem sepsaných politických zpráv velmi chudý, některé roky jsou zde zpracovány, jiné zcela chybí. Naproti tomu 30. léta jsou v politických zprávách obsáhle probírána a materiálu se vyskytuje poměrně velké množství. Na to je třeba poukázat. Ukázalo se zajímavým sledovat, jaký vůbec byl postoj argentinských státních představitelů k Československu, zprávy vyslanců či konzulů pak

¹ Archiv ministerstva zahraničních věcí v Praze – Politické zprávy Buenos Aires

podávají obraz především argentinské politické situace, jakož i vztahy mezi Argentinou a ostatními nejvýznamnějšími státy světa. Zajímaly mě především otázky související se vznikem Československa, jak to komentoval například místní tisk. Neméně důležité se jeví argentinské účasti na panamerických summitech, postoj k Rooseveltově politice „dobrého sousedství“, válce mezi Paraguají a Bolívií o severní Chaco, kdy ČSR i Argentina podporovaly rozdílné strany konfliktu. Pochopitelně se musím dotknout i argentinského pohledu na Mnichov a zániku československého vyslanectví v Argentině, čímž došlo k nucenému přerušování jakýchkoliv politických vztahů.

Československo má s Argentinou velmi podobné mírné klima, což je zřejmým důvodem k tomu, proč od poloviny 19. století je emigrace do této země v rámci Latinské Ameriky poměrně nejvýznamnější, pochopitelně ji však nelze srovnávat se Spojenými státy. Co se tohoto tématu týče, zde zjišťuji především motivaci Čechů k vystěhovalectví, co je k tomu vedlo, jejich přibližné počty i osudy. V Argentině vznikaly též kolonie krajanů, ale mnohdy je před rokem 1918 obtížné zjistit, zda se jednalo o Čechy nebo Němce, protože české ani československé pasy tehdy neexistovaly, jako národnost se uvádělo austriaco či po roce 1867 austriaco-hungarica.² Okrajově zmíním i nejvýznamnější krajanské kolonie a spolky. Vymezit vystěhovalectví pouze obdobím 1918 – 1939 by bylo velmi kusé a neúplné, proto se jí věnuji ve stručnosti od počátků, které jsou spojeny s revolucí 1848 a tzv. Bachovým neoabsolutismem. Je třeba zdůraznit, že emigraci do Latinské Ameriky byla dosud v literatuře věnována mnohem menší pozornost než emigraci do USA, Ruska či na Balkán, i když se již objevily jisté známky zlepšení studia této problematiky.

Velmi rozsáhle se věnuji životním osudům dvou vystěhovalců a jejich zážitkům a dojmům. Vedla mě k tomu především okolnost, že jejich osudy jsou velmi odlišné a v odborné literatuře je toto téma

² Opatrný J., *La emigración Checa a America Latina – Iberoamericana* Pragensia – Supplementum 8/2000, s. 59

dost opomíjeno.³ V případě Anny Kodýtkové šlo v podstatě o únik ze stereotypu, naději na lepší život ve vzdálené zemi, o níž měla pouze povrchní informace a v níž se pak těžce protloukala. Na mnoha místech se setkáváme s jejím komunistickým přesvědčením, sociálním cítěním, smyslem pro spravedlnost., ovšem právě v komunistickém pojetí. Největší část svého více než dvacetiletého pobytu strávila jen na několika místech, necestovala. Ale i tak nám podává zajímavé informace ze života argentinské společnosti a o místních zvycích a folklóru, na něž je však třeba se dívat s důslednou historickou kritikou, o což jsem se snažil zejména v poznámkovém aparátu. Její kniha 21 let v Argentině je velmi zpolitizována, měla zřejmě posloužit režimní československé propagandě, jak skvěle se žije v komunistickém Československu a jak špatný a prohnílý je kapitalismus, který všemožně kritizuje a na němž nenachází vůbec nic dobrého.

František Čech-Vyšata, jehož osudům se věnuji velmi podrobně, měl svou emigraci do Argentiny promyšlenou přece jen lépe než Kodýtková. Na tomto místě bych upozornil, že jeho zážitky v cestopise Patnáct let v Jižní Americe nepostrádají na zajímavosti a pestrosti, což je dáno mimo jiné jeho dobrodružnou, neklidnou povahou tuláka, jak se sám charakterizuje. Zaujaly mě jeho barvité popisy přírodní scenérie, indiánských kmenů, jejich způsobu života a zvyků. Neméně důležité je si i všimnout jeho četných kontaktů s krajany, rozhovorů s místními usedlíky, jeho činnosti pro krajanské spolky. Používal kromě letecké dopravy, která tehdy byla teprve v počátcích všechny možné způsoby cestování. Jeho cestopis slouží i jako velmi dobrá ilustrace tehdejšího stavu latinskoamerické společnosti, mentality obyvatelstva, popisu měst a sídel, kde konstatuje zejména velký vliv evropských vystěhovalců. V kontrastu s tím se dívá na domorodé Argentinece trochu s despektem, i když jim neupírá ušlechtilého ducha. Prezентuje se jako uvědomělý Čech, vlastenec a patriot, na mnoha místech svých

³ Na téma upozornil Josef Opatrný, *Ibero-Americana Pragensia – Supplementum* 13/2004 – Propaganda y contrapropaganda en los asuntos migratorias. Informaciones para los emigrantes en los textos de Ferdinand Missler, Ferdinand Klindera, František Čech-Vyšata y Anna Kodýtková, s. 25-53

knih dokazuje, že ani po tolika letech na svou rodnou zemi nezapomněl. Jeho politické názory bych viděl jako mírně levicové, dá se říci, že mohl mít blízko sociální demokracii. Na rozdíl od Anny Kodýtkové však na kapitalismu a demokracii nevidí jen to špatné, ale dokáže ocenit, když se někdo dopracuje k bohatství vlastní pílí. Kritizuje pouze podvodníky, lupiče a podnikatele, kteří se někdy chovali asociálně. Jeho cestopisy jsou velkým přínosem pro poznání latinskoamerického způsobu života prvních desetiletí 20. století. Emigraci do Argentiny nijak výrazně nedoporučuje, i když úplně proti ní se také nestaví. Moje diplomová práce si klade za cíl především zkoumání československo-argentinských vztahů ve sledovaném období, a to právě nejen z hlediska diplomatických vztahů, ale právě i popisu stavu tehdejší argentinské společnosti v dílech vystěhovalců a cestovatelů. Budu se svou prací spokojen, pokud na nastíněné problémy naleznu aspoň částečnou odpověď, protože realita není nikdy všeobsáhlá a marginální záležitosti někdy nelze vystihnout nebo pro ně neexistuje dostatečná opora v pramenech a v literatuře. Někdy je zpracování tématu naopak pro přílišné množství pramenů obtížné. A i na to je třeba myslet. Historie není nudným oborem, již proto ne, že vystihuje sám život.

1. Česká stopa v Latinské Americe

1.1 Anna Kodýtková

Anna Kodýtková se vydala na cestu do Argentiny v roce 1928, aniž přesně znala důvod svého rozhodnutí. Již předtím projevovala radikální levicové přesvědčení, pracovala v klubu komunistických poslanců.¹ Hovořila o svém záměru i se známými komunistickými poslanci, kteří ji buď povzbuzovali, nebo jí rozhodnutí aspoň nerozmlouvali.² Anna si vzala dvouměsíční dovolenou, dostala dvouměsíční plat, přičemž další peníze pocházely z výpovědi starobního a invalidního pojištění, výprodeje osobních věcí atd.³ Za nashromážděné peníze si koupila i nějaké šaty a prádlo.

Před odjezdem do Argentiny navázala kontakt se známým cestovatelem a dobrodruhem A. V. Fričem.⁴ Setkala se s ním v jeho vile v pražských Košířích a hodnotila jej jako zajímavého a příjemného člověka. Frič jí vysvětlil, že v Argentině po většinu roku panuje teplé podnebí, v zimě sníh většinou nepadá, ale zimní dny bývají velmi chladné a vlhké. U Fričů sloužil kaktusový květ jako poznávací znamení. A. V. Frič již tenkrát proslul jako velký znalec indiánských kmenů, byl u nich velmi vítán a ctěn.⁵ Fričova cesta do Argentiny měla přijít zanedlouho po Anně, ta však jeho příjezd propásla.⁶ I po letech oceňovala užitečné rady, kterých se jí od něj dostalo.

Třetího července 1928 se vydala na plánovanou cestu. V meziválečné době se ještě cestovalo hlavně lodí, letadlem létali jen význační a bohatí lidé. Kodýtkové loď se jmenovala Sierra Ventana a patřila brémské společnosti Lloyd. Anně se nelíbilo, že Němci měli pohodlné kabiny s větracím oknem, kdežto ostatní národnosti nikoli. Vehementně protestovala u kapitána, stěžovala si

¹ V Argentině se jako první nabízela práce tzv. mucanas – pokojské, to se A. K. příliš nezamlouvalo. Kodýtková A., 21 let v Argentině, Praha 1951, s. 11

² konkrétně se Štětou a Zápotockým, Kodýtková A...21 let...op.cit., s. 12

³ 3 000 Kč obdržela od svých rodičů, nashromáždila asi 10 000 Kč. Pro představu – jen lodní lístek stál skoro polovinu – 4 500 Kč, Tamtéž...s. 12

⁴ Frič byl znám především jako sběratel a pěstitel kaktusů, Tamtéž...s. 13

⁵ Zvláště indiánské ženy ho měly rády, neboť je bránil před surovostí jejich mužů, Tamtéž...s. 14

⁶ V té době již cestovatel opustil Buenos Aires a zamířil do Peru, Tamtéž...s. 15

v duchu svého levicového smýšlení nejen za sebe, ale za všechny cestující. Nabízené lepší místo jen pro svou osobu odmítla a všedala zapsat do palubní Černé knihy. Loď projížděla trasou Vigo – La Coruna – Lisabon – Kanárské ostrovy. Na lodi měli vlastní orchestr a při překročení rovníku prošli tzv. křtem.⁷

Když míjeli Rio de Janeiro, tehdejší hlavní město Brazílie, dostali všichni zákaz vystoupit z lodi kvůli epidemii žluté zimnice. Zpráva se brzy ukázala falešnou, a tak kdo chtěl, mohl si město prohlédnout. V Santosu poznala Anna chuť zralých banánů, která je úplně odlišná od chuti banánů, které se vyvážejí do Evropy. Značnou část cestujících postihla za bouře, jež trvala až do Montevidea, mořská nemoc. Konečně 31. července přistála loď v Buenos Aires, metropoli Argentiny. Město bylo zároveň konečným cílem cesty. Anna opouštěla loď velice nerada, neboť jí čekala nejistá budoucnost.

Buenos Aires na Annu velký dojem neudělalo, protože dlouhé úzké ulice s jednotvárnými domy španělského koloniálního stylu, na ni působily velice tísnivě. Do kaváren směli jen muži, ti i ženy nosily černé obleky a šaty, ženy se nápadně malovaly. Žena nesměla být po 9. h večerní sama na ulici, nemohla jít sama bez doprovodu ani do kina. Ulice kypěly životem od rána až do večera.⁸ V Argentině se zboží rozváželo přímo ke spotřebiteli. Avšak hlavní třídy města byly velice špinavé, jíst na ulici se pokládalo za neslušné, byť by se jednalo jen o ovoce. Muži nesměli chodit bez kabátů třeba jen ve sportovní košili a i do kina museli nosit límečky a kravatu. V Buenos Aires se vyskytovaly četné zábavné kluby i nevěstince. Muži působili velmi dotěrně, snažili se získat jakoukoliv pěknou dívku, ženy oplývaly krásou, chodily vkusně oblečené a upravené. Muži chodili ponejvíce oholeni, učešáni a čistě oblečení, ve společnosti ženy se chovali velmi galantně. Anna navštívila i známou dělnickou čtvrť La Boca. Dostí početný byl i

⁷ Tamt...s. 18

⁸ Některé obchody prý zavíraly až po 22. h...Tamtéž ...s 23

místní policejní sbor. Často se vyskytovaly různé podvodné návrhy na opatření dobrého zaměstnání, na což byla Anna upozorněna.⁹

Kodýtková ve své knize neustále kritizuje kapitalistickou společnost a nedůvěřuje různým pobídkám na zajištění zaměstnání.¹⁰ Zprostředkovatelný práce prý prodávaly dívky do nevěstinců.¹¹

Anna si musela vyměnit zbylé československé koruny za argentinská pesa.¹² Strava byla poměrně laciná, přesto si musela začít shánět zaměstnání, přičemž se vůbec nevyznala v Buenos Aires a v jeho městské dopravě, proto chodila hlavně pěšky, aby město lépe poznala a zorientovala se v něm. Jedna Češka jí poradila, že nejsnáze dosáhne úspěchu, bude-li se chovat jako Francouzka, němčina naopak v módě nebyla. Snažila se uchytit především vyšíváním krajek, ale práce se jí zdála být zdlouhavá a pociťovala, že je zaměstnavatelem vydírána. Naopak při batikování hedvábí se jí práce nezdařila a barvy se slily dohromady. Podala si tedy inzerát, odpověděl jí jeden Maďar, vyráběla pro něj vzorky na šátky. Práce byla mizerně placena a navíc byla zaměstnavatelem podvedena.¹³ Další zaměstnání u jisté Polky se také nevydařilo, neboť opět mzda byla nízká a majitelka tajně kopírovala Anniny vzory pro výrobu dámského prádla. Nepochodila ani u jistého Turka, měla zde barvit hedvábí a vyrábět velké španělské šátky, ale barvy byly nekvalitní a práce zdlouhavá. Nabídla se tedy jako učitelka malování na hedvábí, kovotepectví a umělé zpracování kůže. Našla nakonec zaměstnání u jedné Němky, jejíž manžel byl zástupcem továrny na křišťálová skla a hračky – podnik barvy „DEKA“. Barvy byly vysoce kvalitní, objednával je až z Mnichova. Zde, na předměstí Buenos Aires našla i vhodné ubytování, cítila se zde jako v rodině.

V listopadu 1928, kdy je v Argentině jaro, se Anna seznámila při koupání s krajanem z Plzně Stanislavem, se kterým pak vedla

⁹ Mezi ty nejobvyklejší patřilo pozvání do lokálu, dále falešné losy loterie, strojek na výrobu peněz, kdy se dokonce podvodník dělí o výtěžek s policií, dobročinné nebo náboženské účely, prodej neexistujících věcí atd., Tamtéž...s. 29

¹⁰ Klasický výrok: „Peníze v kapitalistickém státě umlčí všechno“... Tamtéž...s. 30

¹¹ V roce 1935 byly nevěstince za konzervativní diktatury zrušeny... Tamtéž...s. 31

¹² 1 peso = 14 Kč, celý majetek Kodýtkové činil 25 pesos... Tamtéž...s. 31

¹³ mj. se vydával za inženýra, jímž nebyl... Tamtéž...s. 33

mnoho společných rozhovorů. Stanislav byl majitelem reklamního podniku a tiskárny, zaměstnával malíře písma a figur. Nabídl Anně zaměstnání, výhody převážily nad pochybnostmi, a ta přijala.¹⁴ Obchod se nacházel v samotném centru Buenos Aires, Anna pracovala např. na výrobě plakátů a vinných etiketách. V dílně zavedla pořádek, aby bylo vše na svém místě.¹⁵ Slibnému rozmachu podniku však učinila konec Velká hospodářská krize, která vypukla v říjnu 1929.

Stanislav přišel s nápadem na odchod do pralesa, kde se měli živit lovem divé zvěře a prodejem kůží. Uvažoval o Mato Grosso v Brazílii, kde žilo hodně jaguárů, jejichž kůže byla velice cenná. Již v dětství snil o životě mezi Indiány, Anna ho svými pochybnostmi nedokázala odradit. Měli štěstí, protože zrovna v té době prodávala Schwelmova společnost půdu v pralese v Misiones v severozápadní Argentině. Propagační filmy dvojici nakonec přesvědčily. Nakoupili si zásoby a Anna se svěřila v dopise přítelkyni se svými tehdy naivními představami. Realita měla být v mnohém odlišná.

Buenos Aires opustili 15. listopadu 1929. Nejprve cestovali vlakem, v městečku Zarate přestoupili na pramici, která je převezla na druhý břeh řeky Paraná.¹⁶ Další zastávkou na cestě bylo hlavní město provincie Misiones – Posadas, kde bylo všechno zboží od slepic až po cigarety velmi levné. Pokračovali po řece Alto Paraná až do kolonie Eldorado, kde se rovina změnila v prales. Kolonii tvořili Argentinci jako kolonisté a Paraguayci jako námezdní dělníci. Byli to především Indiáni, kteří mluvili jazykem guaraní a žili velice prostě. Na kolonisty čekaly různé nástrahy.¹⁷ Rozhodli se pro poloostrov na řece Piray Mini, který zaujímal rozlohu asi 29 ha, přičemž cena byla stanovena na 60 pesos za hektar půdy.¹⁸

¹⁴ Mezi výhody patřilo, že se nebude cítit osamělá, byl zajištěn odbyt a v neposlední řadě i komunikace v češtině, Tamtéž...s. 37

¹⁵ Díky Anninu organizačnímu talentu se vyřešil např. i dluh na nájemném, Tamt...s. 39

¹⁶ Soutok řek Paraná, Uruguay a Río de La Plata je široký přes 100 km a po 400 km ústí do Atlantiku...Tamtéž...s. 43

¹⁷ Např. za jarního deštivého počasí je obtěžovala drobná muška M-baraqui, jež se zadírá do kůže a sají krev – způsobuje palčivé svědění, Tamt...s. 44

¹⁸ Zpočátku zaplatili jen 600 pesos, zbytek částky ve splátkách...Tamt...45

Anna si poprvé vyzkoušela jízdu na koni, po 40 km v sedle nebyla pro únavu schopna se udržet na nohou. Cestu bambusovým pralesem jim prosekávali Indiáni. Provincií Misiones protéká množství řek a potoků, v Argentině je však mnoho krajů se slanou nebo žádnou vodou. Anna byla okouzlena nádherou místa, navzdory spartánským životním podmínkám, kdy museli se Stanislavem těžce pracovat a bydleli v opuštěné chatě, kde první noc nemohl z obav usnout, popíjeli maté a vykouřili množství cigaret.¹⁹

Druhého dne se rozhodli lovit ryby, avšak ulovili jen želvu. Kosili mačetami stromy v pralese, při této činnosti jim pomáhali paraguayští Indiáni, kteří je učili znát stromy, užitečné a škodlivé rostliny, jmenovat zvířata a ptáky a rozpoznávat nejobávanější jedovaté hady. Na hlídání obydlí jim přivedli i velkého černého psa jménem Monte. Anna v sobě objevila vášeň pro lov a preparaci hadů, lovila je pomocí stromku s vidlicovitě přirostřenými konci. Někteří hadi byli prudce jedovatí, jeden z nich uštknul Anně koně, ta ho však ještě zachránila. Jedovatí hadi nesnáší většinou plavání v řece, sají však i mléko z krávy.

Indiáni vynikali ve stavbě chat, stavební materiál vázali liánou. Mezi vybavení Indiánů patřili nůž, mačeta, revolver, sekera, třínohý hrnec a především pes, který byl pro ně naprosto nepostradatelný a dostával stejné porce jídla jako jeho pán. Psi Indiánů vykazovali stopy po ranách, které utrpěli v souboji s jaguáry. S jaguárem se Anna za 5 let pobytu v pralese setkala pouze dvakrát, přičemž zejména samice, když má mladé, je útočná. Indiáni vnímali prales nejen očima, ale byli obdařeni i velmi vyvinutým sluchem a čichem. Anna se Stanislavem zakoupili od Indiánů starší kobytku s hříbětem. Nejvíce je v pralese neobtěžovali jaguáři nebo hadi, nýbrž moucha ura, která kladla vajíčka přímo do ran. Lékem proti těmto mouchám byl obklad z mýdla, cukru s kouskem suchého lupene tabáku. Dalším škůdcem byla písečná bleška, která se zakusuje pod nehet. Prales měl však i svou příjemnou stránku. Vyskytovali se zde překrásní ptáci, kteří

¹⁹ Obavy se naštěstí nenaplnily a první noc je vyrušilo jen malé zvířátko acuti podobné našemu králíku, Tamt...48

zpívali podmanivé písně. Z mozku a peří ptačího krále caburé se dělaly talismany, které prý přinášely štěstí v lásce, hře a obchodech.²⁰

Když Indiáni odešli, dali kolonistům cenné rady.²¹ Přišel měsíc plný dešťů a přšlo bez ustání. V chatě se objevila plíseň, mokré dřevo špatně hořelo, výrazně stoupl proud vody v řece a silný vítr shazoval větve a lámal stromy. Stanislav se navíc při jejich kácení poranil sekerou a musel ulehnout. Veškerá těžká práce tak zůstala na Anniných bedrech. Byli tak znavení a zmalátnělí, že měli všeho dost a chtěli svůj majetek prodat. Avšak ostatní kolonisté jim to rozmluvili. Půda v pralese byla velmi úrodná, měla červenou barvu, pěstovali na ní kukuřici. Nakoupili asi 80 slepic, nakonec však jejich chov pro neustálé útoky divokých koček skončil neslavně, tedy ve velkém polévkovém hrnci. Přijeli rodiče Stanislava a zakoupili synovi krávu. Ta měla velmi nepoddajnou povahu a dávala jen 5 litrů mléka denně. Ke všemu všichni s výjimkou Stanislavova otce onemocněli malárií a sváděli boj se smrtí.²² Prodali krávu, Annin druh si musel přivydělávat v Buenos Aires a ona zůstala půl roku v pralese sama. Hospodářsky se jí celkem dařilo, když se jí podařilo rozmnožit 5 slepic a 1 kohouta na 36 kusů, přičemž kukuřici směňovala za jiné nezbytné zboží. Postavila si dokonce malou cihlovou pícku, v níž pekla suchary a chléb, jindy zase maniok a fazole. Přebytky prodávala, stala se z ní schopná obchodnice. Ryby chytala dle doporučení Indiánů bombou.²³

Ryby znamenaly hotový poklad. Po Stanislavově návratu upletli velkou rybářskou síť a úlovek vyměnili za med a půl tuctu banánových sazenic, které tvořily základ pro banánovou plantáž. Jednou lovili i lososy. V zimě ryby uhynuly a před zápachem je zachránili jen supi.

²⁰ Jinak velmi nebezpečný pták, který svou oběť hypnotizuje zpěvem než zaútočí, Tamt...s. 63

²¹ Mezi ně patřily tyto: pálit pokácené stromy, ryby zabíjet výbušninou a nekoupat se v šatech, Tamtéž...s. 68

²² Annu zachránilo silné krvácení z nosu, čímž klesly horečky než přišel chinin. Stanislavova matka však malárii podlehla, načež se i jeho otec rozhodl vrátit do ČSR...Tamt...s. 70

²³ Její složení: plechová krabička od konzervy, trochu dynamitu, rozbuška a 20 cm dlouhá zápalná šňůra...Tamt...s 72

Kladení pastí se ukázalo jako nepříliš úspěšné, protože většinou byl některý z dravců rychlejší. Když například chytili orla, maso bylo tak tvrdé, že se nedalo jíst.²⁴ Naopak maso carpincha a paca bylo velmi chutné, to druhé se podobalo vepřovému.²⁵ Mravenečníka osadníci propustili. Zato divoké kočky se nedařilo polapit.²⁶

Za pomoci Ukrajince vymýtili kolonisté další 2 ha pralesa. Zakoupili i novou krávu s telátkem. Tato kráva byla naštěstí krotká a dobře dojila. Sehnali i nového koně, rozmnožili chovy slepic, kachen i vepřů. Do budoucna tak vkládali velké naděje, které však neměly dlouhého trvání. Valná část úrody padla za oběť náletu kobylek.

Anna si otevřela obchod s textilem a měla úspěch, protože její zboží bylo velice levné a dávala i výměnou třeba za sádlo a med.²⁷ Indiáni, kteří nesehnali práci, neměli zpravidla ani ženu. Jinak jsou velmi pohostinní, vaří výborná jídla a za svůj národní nápoj považují maté. Indiánky brzy vyspívají, ale i rychle stárnou, téměř všechny prý kouřily. Anna začala učit v místní škole bez mzdy. Učila malé Indiány česky a dívky i ručním pracím. Za půl roku nastoupil nový učitel, ten však vedl výuku samozřejmě ve španělštině.

Pěstovali také yerbu maté, jejíž sklizeň je velmi pracná. Sázeli semena podobná našemu jalovci a na první dva lístečky bylo třeba čekat půl roku. Rostlina se musí stínit a denně zalévat a teprve až dosáhne 25 – 30 cm, může se přesadit do plantáže. V zimě se musí dbát o to, aby kořínky směřovaly kolmo dolů, jinak se sazenice neujme. Než vyroste yerba aspoň půl metru, musí se chránit před sluncem. Stromy yerby dosahují stáří až 100 let, stříhat se začínají po 5 letech, yerba ze starších stromů je přitom kvalitnější. Sklizená yerba se suší a poté se usušená roztlouká na malé kousky, načež se mele ve mlýnech. Poté putuje do obchodů. Čaj z yerby maté je národním nápojem, pije se v celé Latinské Americe a na

²⁴ Stejně tak maso tapíra, které bylo nasládlé asi jako koňské, Tamt...s. 76

²⁵ Podobně tak pásovec...Tamt...s. 78

²⁶ Chycena však byla kočka barvy jaguára zvaná Gato-Montes. Její útoky na slepice tak ustaly, Tamt...s. 79

²⁷ Například Indiáni k ní chodili rádi, protože jinde je šidili, když neuměli počítat...Tamt...s. 81

Pyrenejském poloostrově, má i léčivé účinky.²⁸ Maté je osvěžující a zdravý nápoj, zejména v horkém podnebí, usnadňuje trávení, povzbuzuje chuť k jídlu při nechutenství, zahání žízeň a hlad. Má nahořklou chuť a hnědozelenou barvu. Pěstuje se i dnes v Argentině, Paraguayi a části Brazílie. Kodýtková věrná svému komunistickému přesvědčení stále mluví o vykořisťování.

Anna se Stanislavem pěstovali i tabák, jehož listy dorůstají až metrové délky a neustále museli vést boj proti mravencům a housenkám pomocí jedovatých rozprašovačů. Tabák po sklizni sušili ve stodole, pak ho museli vyudit, aby dostal typickou hnědou barvu.

Anna se stala obětí podvodu, když si u jednoho obchodníka objednala zboží za 200 pesos, které nedorazilo. To ji však neodradilo, podala stížnost na hlavní poštu v Posádas a dotyčný obchodník musel nahradit škodu a ještě navíc přišel o poštovní filiálku. Anna dostala pokutu za údajně nedoplatené daně, smírčí soudce chtěl zaplatit nebo jí zabavit věci, ale když zjistil, že by měl pro ně jet až kamsi do pralesa, uzavřel nakonec případ jako nedobytný.

Velkými škůdci v pralese byli kromě již zmiňovaných také mravenci, kteří škodili jednak na rostlinách jednak na obydlí. Napadli-li příbytek, nezbývalo často než se vystěhovat. Nebezpečný je tzv. masožravý mravenec s velkými kusáky. Vosy jsou větší než u nás a žihadly rozhodně nešetří. Housenky motýlů dokázali mnohdy zničit veškerou úrodu, nebezpečný byl i pavouk pollito, který je jedovatý jako had.²⁹

I do pralesa však pronikala světová hospodářská krize. Kukuřice, vejce, slepice, prasata a med se na trzích téměř přestaly prodávat, vše kromě tabáku sloužilo výhradně pro domácí spotřebu. Peníze ztratily svou hodnotu, žilo se na stravenky. I cena yerby byla velice nízká. Anna přisuzovala opět opakování krizí pouze kapitalismu. Na německých chatách se počaly objevovat vlajky

²⁸ Pije se jako běžný čaj nebo z nádoby bombillou – trubičkou... Tamt...s. 90

²⁹ Mnoho škod na kukuřici způsobovali papoušci, jejichž maso však bylo velmi chutné. Dravci odnášeli drůbež, kuřata byla lovena dokonce i ještěrkami... Tamt...s. 100

s nacistickými znaky, neboť v Německu se ujal vlády „jakýsi“ Adolf Hitler. Anna nacisty pochopitelně nesnášela, neboť zatýkali i komunisty. Anna byla ze všeho v pralese nesmírně zklamaná a toužila po návratu do civilizace.

Tentokrát však nebyla sama, zklamání se dostavilo i u ostatních kolonistů. Pan Schwelm kdysi velmi levně nakoupil kus pralesa od generála Gómeze a pak je draze rozprodával, takže velmi zbohatl. Vše, co kolonista potřeboval, musel platit hotově. Annu rozbolely zuby, tak se rozhodla vyhledat ošetření v Buenos Aires.³⁰ V penzionu v Posádas poté, co se podívala do zrcadla, se rozhodla, že se již do pralesa nevrátí. Přátelé měli naložit s majetkem, jak uznají za vhodné. Anna byla rozhodnuta začít nový život.

Začala změnou šatníku, protože móda se mezitím proměnila. Chtěla navštívit ženu, kterou kdysi učila malovat, ale dozvěděla se, že zemřela při porodu a její muž se odstěhoval do Evropy. Najala si levný penzion v centru Buenos Aires.³¹ Po pěti letech mohla Anna opět využívat zázraky moderní civilizace jako elektrické světlo a vodovod. Přijala práci pokojské, což prý byla těžká dřina.³² Anna se potřebovala dobře najíst, jelikož byla pohublá a vyhlížela nemocně. Vzala nakonec místo u jednoho uzenáře mimo město, kde bylo dobré jídlo a nebylo tam moc práce. Vydělávala měsíčně 70 pesos. Naléhali na ni, aby se vrátila zpět do Misiones, ona však již nechtěla. Přesto si uchovala několik zvyků na život v pralese.³³ Denně sledovala inzeráty v novinách, až našla práci, která spočívala v malování na hedvábí. U uzenáře mohla však nadále bydlet a stravovat se.³⁴ Při malování se Anna seznámila se svým budoucím manželem, který byl chemik, lovil ryby a také maloval. Měl záliby v přírodě, ve sportu a v lovu. Sblížili se a po roce se

³⁰ Kapitán říční lodi jí vyprávěl, že lidé, kteří přišli do pralesa, vypadali zdravě a byli dobře oděni, avšak když se vraceli zpět, byli hubení, žlutí a otrhaní... Tamt...s. 106

³¹ Pokoj sdílela ještě s několika dalšími lidmi. Strava byla velice jednoduchá: polévka z kostí, zelenina a grisa – jídlo z rýže a masa., Tamtéž...s. 108

³² V rodinách s velkými syny navíc chtěli využívat služebné i v noci, Tamt...s. 109

³³ Např. zvyk vyklepávat šaty i střevíce z obav před pavouky a škorpióny... Tamt...s. 109

³⁴ Kombinovala tak vlastně dvě zaměstnání: malířky a prodavačky v uzenářství, což jí zajistilo lepší životní úroveň... Tamt...s. 111

vzali. Pěstovali květiny, hlavně růže a založili ovocný sad.³⁵ Velké krupobití však úrodu zcela zničilo. Dále nasadili astry a jiřiny. Pěstovali i množství kaktusů, jichž využívali jednak do vápna, které pak bylo pevné, jednak jako lék proti revmatismu. Manžel se vzdal práce v továrně a věnoval se naplno pěstění růží, přičemž pokaždé byla v módě jiná barva.³⁶ Proti mravencům a mšicím úspěšně bojovali pomocí sirného prachu. Slibně se rozvíjející hospodářství však postihla katastrofa v podobě úmrtí Annina chotě v roce 1938 na jaterní nemoc. Anna se stala jedinou oprávněnou dědičkou.

Rozhodla se pro odpočinek u známých v Misiones, mezitím pověřila jednoho emigranta z Maďarska, aby se jí staral o zahradu.³⁷ Ten se tvářil velmi ochotně a tvrdil, že vše obstará. Anna mezitím pečovala o dvě děti u jezuitů. Mladé dívky cestovaly ve velkém za prací do Buenos Aires. Doma byly veselé, tančily polku, tango, gato nebo sambu, roznášely a pily maté, zato ve velkoměstě na ně moc zábavy nečekalo. V té době byla zastavena imigrace z Evropy. Doma byla Anna nemile překvapena, když zjistila, že se Maďar otrávil a zanechal po sobě jen dva dopisy. Počátkem ledna 1939 navštívila Annu známá Španělka z Misiones, která bydlela s dcerou u Anny, a obě jí pomáhaly při zahradních pracích. Zahraniční Češi nechtěli uvěřit tomu, že se všude počítalo s jistým koncem Československa. Patnáctého března Anna poslouchala v rozhlase zprávy, že Prahu okupují nacistická německá vojska a na Hradčanech vlaje prapor s hákovým křížem. Anně vyhrkly do očí slzy. Vzpomněla si na slogan ze španělské občanské války: Padne-li Madrid, padne i Praha a nechtěla věřit tomu, jak se to skutečně vyplnilo. Měla ty nejčernější obavy nejen o zatčené komunisty, ale i o osud celého národa.³⁸

³⁵ Třešně však byly často červivé, proto je nahradili citrónovníky...Tamt...s. 112

³⁶ Růže musela být vonná, bez trnů, dlouhých stonků a plnolistá. Pro trh se dodávala pouze poupata. Nejvyšší ceny růží byly přitom v zimě...Tamt...s. 114

³⁷ Přislíbila mu mzdu, procenta z prodeje růží a šaty po manželovi, Tamt...s. 115

³⁸ Do značné míry byly tyto obavy oprávněné, uvědomíme-li si, co chystali nacisté Čechům. Mám zde na mysli zejména tzv. Heydrichův program germanizace...Tamt...s. 119

Podle tehdejších argentinských zákonů musel být majetek přepsán na dědice do jednoho roku. I když si Anna vybrala notáře, jemuž důvěřovala, i tak činily poplatky 1 200 pesos, což neměla.³⁹ Neměla naději, že by tak vysokou částku mohla získat, rozhodla se tedy dům pronajmout a hledat nové zaměstnání v Buenos Aires. Za 600 pesos prodala růžovou plantáž, avšak dům se jí pronajímal pro nevhodnou dobu velmi těžko a úřady jen čekaly na to, aby mohly nařídit dražbu. Dům byl nový, velký, vhodný pro celou rodinu, Anna navíc požadovala jen nízké nájemné. Nakonec se v něm ubytoval policejní podkomisař a ona se odstěhovala zpět do penzionu. V roce 1940 zde bydleli různí lidé, studenty počínaje a penzisty konče. Vedly se vzrušené debaty o tom, kdo zvítězí ve válce, zda to bude Německo či Británie. Anna samozřejmě trumfovala svým názorem, že vítězem bude Sovětský svaz.⁴⁰ Rusko ještě nikdy nikdo nedobyl (ovšem kromě Mongolů ve 13. století) a nedobude, protože je obrovské a lidé tam bojují za ideu.⁴¹ Anna se dostala do sporu s majitelkou penzionu, že se jí stále něco nelíbí. Byli zde například potkani, jejichž vyhubení by bylo velmi drahé, a tak se proti nim nedělalo nic. Anna měla i možnost poznat německé námořníky z potopeného křižníku „Admiral Graf Spee“, kteří se chovali namyšleně, ale měli úspěchy mezi bohatými slečnami.⁴² Argentinská vláda byla neutrální a stála spíše na straně Osy. Anna kreslila výšivky na šaty, a třebaže byla mizerně placena, šaty se prodávaly drazé.⁴³ Sňatky se prý v Argentině té doby uzavíraly ze zjištěných důvodů, rozvodový zákon neexistoval, a tak bylo běžné vydržování milenek. Zvlášť žádané byly Francouzky.

Prostřednictvím jednoho Itala se Anna seznámila s velkostatkářem, který jí poskytl půjčku 3 000 pesos na 1 rok

³⁹ Navíc se každý měsíc účtovala pokuta z prodlení a byla značně vysoká, Tamt...s. 120

⁴⁰ Bohužel se její předpověď naplnila, i když tenkrát, kdy Stalin udržoval s Hitlerem Pakt o neútočení, se zdála vskutku neuvěřitelná. Vítězem ale skutečně nebylo Německo ani Británie (byť stála na straně vítězné koalice), nýbrž Spojené státy a Sovětský svaz...Tamt...s. 121

⁴¹ Anna zde měla na mysli pochopitelně komunismus, ale v tom pravdu neměla. Ruský lid bojoval o holé přežití a národní existenci a nikoliv za Stalina, byť se to tak mohlo jevit...Tamt...s. 122

⁴² Někteří z nich utekli zpět do Německa, jiní byli internováni na ostrově García na řece La Plata...Tamt...s. 124

⁴³ Jejich cena byla stanovena na 800-1000 pesos. Kupovaly si je ženy bohatých obchodníků a průmyslníků, ale i jejich milenky...Tamt...s. 125

s úrokem 9%.⁴⁴ Notář se pokoušel Annu všemožně podvést, mnohé položky započítal dvakrát, čímž celková suma neúměrně narostla. Anna podvod odmítla a odcházela pryč, načež notář chyby opravil, takže měla nakonec dobírat 500 pesos. Tzv. ave negra, nedostudovaní advokáti, nabízely své podvodné služby. Vyskytovalo se mnoho podvodů při vyřizování dědických nároků a podváděli advokáti, notáři a dokonce i soudci.

Mezitím policejní podkomisař přestal posílat nájemné. Anna zjistila, že se po 12 měsících odstěhoval, odcizil však spoustu věcí. Trestný čin tedy nahlásila místnímu prokurátorovi, ale nic se nedělo. To si nenechala líbit a věc oznámila hlavnímu policejnímu komisařství. Trestný čin byl klasifikován jako krádež a zpronevěra.⁴⁵

Anna musela začít s hospodařením znovu od začátku. Pořídila si nepočetné domácí zvířectvo a hlídacího psa. Začínala s pěstováním zeleniny. Když se cítila osamělá, hledala rozptýlení o sousedky doni Maríi, což byla postarší energická žena, skoro Indiánka. Byla negramotná, měla však výbornou pozorovací schopnost. Stala se výtečnou krotitelkou i divokých koní.⁴⁶ Kodýtková se s Maríou spřátelila, přinášela jí cukr, yerbu, někdy upekla buchty. María tvrdila, že jí je 48 let.⁴⁷ Chodila oblečená jako gaucho, vyrůstala na koni a se sourozenci se téměř nestýkala. V Argentíně v té době neexistoval žádný zákon o výživném, a když muž tedy opustil ženu, nic ho nemohlo donutit platit na děti. María byla i zdatná vyjednávačka a vychytralá obchodnice.⁴⁸ Starala se o Annu v době její nemoci, ta jí službu oplatila. Bohatým lidem se smála, policistu si prý koupí za cigaretu. V kině se jí líbilo, že prý Stalina

⁴⁴ Obecně bylo běžných 10 – 12 %...Tamt...s. 126

⁴⁵ Podkomisař byl nakonec donucen podepsat 2 kryté šeky na dlužnou částku nájemného a věci, které chyběly. Byl pak prý obviněn z vydírání a násilí, proto uprchl ze země...Tamt...s... 130

⁴⁶ Používala tzv. indiánskou metodu. Uvázala koně ke kůlu a poháněla jej bičikem, přičemž pokud byl nadále neposlušný, nechávala ho o hladu...Tamt. s. 131

⁴⁷ Ve skutečnosti jí bylo asi o 10 let více, ale i později stále tvrdila, že jí je 48. Nevěděla přesně, kdy se narodila, Tamt...s. 133

⁴⁸ Když jí například 2 koně přešel vlak, vymohla na drahách částku, za kterou pořídila 4 koně. Její muž byl peonem na velkostatku...Tamt...s. 136

nehlídá oddíl vojáků s tanky.⁴⁹ S Anniným odjezdem do Evropy se María těžko smířovala.

Velký kus zahrady pronajala Kodýtková včelaři, který jí slíbil polovinu medu ze všech úlů, ale nakonec si ho nechal pro sebe.⁵⁰ Dalším nájemníkem byl lékař se ženou a dítětem, kteří zaplatili nájem na 5 měsíců dopředu. Lékařova žena cvičila na klavír, navštěvovala pěveckou školu a toužila se uplatnit v rozhlase. Manželství však nebylo příliš klidné.⁵¹ Chlapec si hrál s Annou a jedl její jídla. Při jedné oslavě jim Anna pomáhala s rozděláním ohně a pečením masa, ale nedostala za to vůbec nic. Nakonec se rozešli a dítě dali do dětského penzionu.

Kodýtková se dále věnuje typickým argentinským zvyklostem a začíná popisem hlavního města Buenos Aires. To bylo založeno již roku 1536, rozkládalo zhruba ve 40. letech 20. století přibližně na ploše 185 kilometrů čtverečních a mělo již prý v té době přes 3 000 000 obyvatel. Má velmi důležitý velký přístav, kde kotvilo množství parníků a zaoceánských lodí. Vlastnilo v té době 4 linky metra, byla zde zoologická i botanická zahrada. Typickými jsou rozsáhlé parky a mrakodrapy, historické budovy prý Buenos Aires téměř nemá. Panovala zde velká nouze o byty, časté spekulace, korupce a podvody. Je zde hustý silniční provoz, proto je i mnoho nehod. Nejčastějším dopravním prostředkem byly tramvaje. Co se týče zábavy, tak zde namísto tanga převládal foxtrot. Kina byla jen obtížně schopna vzdorovat konkurenci Hollywoodu. Nejslavnějším divadlem ve městě bylo divadlo Colon. Buenos Aires bylo město světla, v ulicích zářila neonová světla.⁵² Na předměstí naopak světla málo, hromady odpadků a kaluže zapáchající vody, což bylo zdrojem moskytů a různých nemocí. Vyskytovalo se tu mnoho pouličních obchodníků, kapsářů a žebráků. Typickými sporty jsou dostihy a fotbal. Fotbalové kluby jsou rozesety po celé zemi, avšak

⁴⁹ O jeho početné ochrance však Maria ani Anna nevěděly vůbec nic. To hraničilo až s naivitou, Tamt...s. 137

⁵⁰ Nakonec jí dalo ještě hodně práce nepohodlného včelaře ze svého pozemku vyprovodit, musel dostat soudní příkaz, Tamt...s. 139

⁵¹ Když prý cvičila na klavír a bylo horko, seděla prý v pokoji docela nahá, Tamt...s. 140

⁵² Tváře městských lidí přišly Kodýtkové unavené a nervózní pro nekvalitní odpočinek a málo spánku, Tamt...s. 146

tehdy často argentiniští fotbalisté vyměnili mateřskou zemi a hráli pod jinou vlajkou.⁵³ Velmi časté jsou až dodnes násilnosti na fotbale, Argentinci jsou totiž velmi horkokrevní. Jednou ročně se konal velký karneval. Přístavní čtvrti vypadaly velice uboze, Kodýtková pojala přesvědčení o brzkém konci kapitalismu v Argentině.

Argentina se skládá v té době z 24 provincií, žilo tam 15 milionů obyvatel, patřila k velmi vyspělým zemím. Pěstovat se tam dá téměř vše.⁵⁴ Mezi nejbohatší provincie patřily Buenos Aires, Santa Fé, Entre Rios a Córdoba. Vývozní komoditou bylo hlavně maso a vlna. Dělníci byli stále špatně placeni.⁵⁵ V pampě se často vyskytovaly požáry a sucha. Mendoza a Tucumán jsou známy pro svá výborná vína. V Chacu se pěstoval bavlník, dále burské oříšky, kukuřice a tabák. Těžilo se zde tvrdé dřevo zvané gebracho. Zde se vyskytovali jaguáři i pumy, žije zde indiánský kmen Toba. Na Tierra del Fuego žijí tučňáci a těží se zde ropa, která byla prý za války Němci velmi oceňována. V oblasti žilo vůbec mnoho Němců, byli nadutí, zpívali nacistické písně.⁵⁶ Němečtí instruktoři působili i v argentinské armádě. Poté, co Rudá armáda dobyla Berlín, však začali najednou všichni mluvit španělsky.

Druhá světová válka přinesla Argentině konjunkturu, úspěšně se rozvíjel průmysl a ceny zemědělských produktů, určených k exportu, vzrostly. Po válce však prosperita skončila a mladí lidé odcházeli z venkova do měst. USA poslaly Argentině nějaká stará auta, lodě a letadla. Zboží mizelo z pultů obchodů, rostla spekulace, v letech 1945 – 1949 vše velmi podražilo, vzrostla cena pozemků. Perón prohlásil, že pomoc proti drahotě je v rukou lidu.⁵⁷

Anna již koncem roku 1944 očekávala mír, protože chtěla po skončení války odjet zpět do Československa. Ještě před koncem války zamýšlela prodat dům, ale nebyl o něj v té době zájem a

⁵³ Nejčastěji to byly Itálie a Španělsko...Tamt...s. 148

⁵⁴ Kodýtková uvádí obilí, bavlnu, olej, cukr, tabák, víno, petrolej. Nezapomíná samozřejmě na vlnu...Tamt...s. 150

⁵⁵ A. Kodýtková uvádí, že na venkově žili i gaučové, což však byl jev typický spíše pro polovinu 19. století a nikoliv běžný o téměř 100 let později...Tamt...s. 151

⁵⁶ I německé školy byly znacizované a všude visely obrazy Adolfa Hitlera, Tamt...s. 158

⁵⁷ Nebudou-li lidé prý nic zbytečně kupovat, donutí to obchodníky ke slevě zboží, Tamt...s. 164

nepomohla ani dražba.⁵⁸ Pustila se do stavby nového, menšího domu. Při jeho stavbě jí pomáhal jakýsi Ukrajinec, když mu slíbila polovinu půdy, až odjede do ČSR. Cena pozemků mezitím stoupala. Společně vykopali studnu, voda v ní byla pitná. Anna se proměnila ve stavitele a zároveň v zedníka, cihly spojovala blátem, zdi byly jen od oka a prý nebyly křivé. Mezitím válka skončila. Na slavnosti k ukončení války však chyběla vlajka Sovětského svazu, která prý byla vládou schválně opomenuta.⁵⁹ Kodýtková tedy přišla aspoň pozdravit do přístavu sovětské lodě. V té době převzal v Argentině moc Perón a Kodýtková pro něj neměla žádná pochvalná slova. Perón znal sympatie lidových mas a dokonale jich využil při prezidentské kampani, během níž zaznělo od něj mnoho slibných frází. Zboží se prý bude nakupovat v SSSR, bouřil proti americkým monopolům a trustům a Argentina bude svobodnou zemí a nikoli kolonií USA. Lidé podle Anny uvěřili jeho slibům, že půda bude patřit těm, kdo na ní pracují, bude upraven poměr zaměstnavatelů a zaměstnanců, podniky patřící Britům a Američanům budou vyvlastněny. Perón vyhlásil pětiletý plán nové Argentiny a dnes (1949) mají podle Kodýtkové opět hlavní slovo USA.⁶⁰

Hned po skončení války se Anna vydala na vyslanectví ČSR, tam však dostala pouze vágní přísliby možného návratu tak za 2-3 roky, moře je prý zamořeno minami. Doslechla se, že dům jejích rodičů v Plzni byl bombardován spojeneckým letectvem, rodiče naštěstí přežili, i když Annina matka byla těžce zraněna. Kritizovala pomoc UNRRA jako zneužití darů pracujícího lidu, na níž se mnoho spekulantů obohato. Anna si zřídila malý obchůdek s občerstvujícími nápoji a obloženými chlebíčky. Obchod nazvala Arco Iris podle duhy ze známého sovětského filmu a také ho vyzdobila sovětskými znaky.⁶¹ V obchodě se nacházela elektrická lednice a velké skříňové rádio. Ukrajinec zde dělal číšníka a Anna

⁵⁸ Dům se podařilo prodat až v únoru 1945, načež Anna levně nakoupila poblíž bývalého domu menší pozemek... Tamt...s. 165

⁵⁹ Ruské filmy v kinech však měly úspěch, kap. 31, Prodávám dům... Tamt...s. 168

⁶⁰ Toto tvrzení je samozřejmě značně přehnané. V prvních letech vlády měl Perón s USA naopak mnoho sporů... Tamt...s. 169

⁶¹ Na stěně visel velký sovětský kalendář na rok 1946 Naš Golos, kde bylo vyobrazeno 12 sovětských maršálů v čele se soudruhem Stalinem, dále se zde nacházely různé znaky a vyznamenání... Tamt...s. 175

prodávala jen za hotové, protože se spousta lidí snažila brát na dluh a někteří pak nezaplatili, neboť se již v obchodě neukázali. Dostávala nabídky k sňatku, ale všechny odmítla, protože nápadníci byli většinou líní a opilci. Opilců se zbavila tak, že zvýšila ceny vína.⁶² Samostatná žena byla v Argentině něčím neobvyklým. Přišla jí pomáhat jedna španělská vdova. Na podzim k ní chodili nakupovat i vojáci, Anna za nimi jezdila prodávat i na cvičišť.

Mezi její hosty patřil starý Španěl, dělník z lihovaru, jehož mladá žena měla milence, kterého on musel živit jako jejího bratra. Dále sem docházela mladá Francouzka s mužem a dvěma dětmi, obchůdek navštěvovali i maquisté.⁶³ Francouzka v září 1947 odjela do Francie a Anna jí po ní poslala dopis do Československa. Čas od času se zde objevil i letecký invalida se starší ženou, kteří Kodýtkové návrat do Československa rozmlouvali s tím, že tam je vše na lístky a v Argentině to vše sežene na volném trhu. Anna oponovala tím, že tam aspoň nejsou šmelináři a že lístkový systém je spravedlivý.⁶⁴ Starý pán pokládal Annu za blázna, když si myslel, že neví, že tam vládnu komunisté. Za války prý sloužil u RAF, pak prý mu radili, aby se namísto do Argentiny vrátil zpět do vlasti, ten tam místo sebe poslal raději přítele, který mu podal zprávy, že v ČSR je neobvyklá poválečná situace. Kdo je komunista, má všechno, jiní umírají hladu.⁶⁵ Anna se za něj styděla.

Kodýtková se snažila být aktivní komunistkou i v Argentině, podílela se na založení Komunistické strany Argentiny, jejíž schůze se u ní konaly. Skrýval se tu například mladý Ital, který roznášel brožury a letáky, pak se však stal stoupencem Peróna. Komunisté však často končili v argentinských věznicích. Když za ní přišly jeptišky, které chtěly uplést trnový věnec jako symbol utrpení popraveného československého duchovního Tisa, Anna vybuchla. Tiso byl podle ní zrádce československého lidu. Řidič jí požádal o

⁶² I její ukrajinský zaměstnanec konzumoval přemíru alkohol, tak jej nemilosrdně propustila... Tamt...s. 179

⁶³ To byli francouzští partyzáni z odboje proti Němcům, spíše levicového až komunistického zaměření... Tamt...s. 182

⁶⁴ Asi netušila, že ho právě její oblíbení komunisté na začátku 50. let zruší a naopak zavedou měnovou reformu, která znehodnotí úspory mnoha lidem, Tamt...s. 184

⁶⁵ Toto tvrzení je značně přehnané, nicméně je fakt, že členové KSČ získávali již před převratem množství neoprávněných výhod, Tamt...s. 185

bližší vysvětlení k Tisově osobnosti a Anna to uzavřela tím, že to byl on, kdo zaprodal Slovensko nacistům. Do obchodu prý chodili nakupovat i podvodníci, ale Anna je neudala, aby nepřispívala k očištění kapitalistického státu. Její zbraní proti zlodějům byl sáček rozemletého pepře.

Kodýtkové odjezd se pozdržel tím, že sňatkem ztratila československou státní příslušnost, tudíž se podle úřadů nemohla vrátit. Podala tedy žádost o nové státní občanství, vše se však táhlo ještě více než rok.⁶⁶ Anna opouštěla své dílo s lítostí, neboť čtyřletá zahrada právě přinášela své první plody.⁶⁷ Pozemek s domem a zahradou po ní koupila Češka provdaná za Jihoslovana, kteří se původně chtěli vrátit do Jugoslávie, ale po „Titově zradě“ si to rozmysleli.⁶⁸ Amerika prý potřebuje otroky a stávkokazy, kteří budou pracovat za všech okolností, a proto je přípustná pro imigraci. Jihoameričtí dělníci prý dobře vědí, že z Evropy utíkají jen lenoši. Kodýtková antikomunistickou emigraci pochopitelně vůbec neuznává.

Celní prohlídka dopadla bez problémů, Annu doprovodila na loď krajanka, Ukrajinec a dva věrní zákazníci. Přesně 27. března 1949 loď odplouvala z Buenos Aires, byli na ní i Češi z Paraguaye, Uruguaye, Chile a Brazílie, rozloučit se přišel i československý vyslanec. Loď nesla název „Argentina“ a byla stará asi 35 let, její kabiny byly velmi těsné.⁶⁹ V Montevideu propukla mořská nemoc. V brazilském Santosu chtěli nakoupit, ale Brazílie bojkotovala komunistické Československo. Poslední zastávkou na jihoamerickém kontinentu bylo Rio de Janeiro, Kodýtková se velmi divila tomu, že se lidé chtěli vracet i do fašistického Salazarova Portugalska.⁷⁰ Loď pak plula plynule na trase Tenerife – Lisabon – Barcelona. Anna si v duchu říkala, že i ve Španělsku padnou okovy

⁶⁶ I prodej Annina majetku se táhl dlouho, protože notář s převodem nijak nespěchal... Tamt...s. 202

⁶⁷ Pěstovala broskvoně, švestky, pomerančovníky a citrónovníky... Tamt. s. 202

⁶⁸ Jednalo se o Titovu roztržku se Stalinem v červnu 1948, když chtěl vést politiku nezávislou na Moskvě... Tamt...s. 202

⁶⁹ Kodýtková se dozvěděla o tom, že její pralesní chata byla vykradena krátce po jejím odchodu a vše pak spláchla ničivá povodeň... Tamt...s. 206

⁷⁰ Asi jí nepřišlo na mysl, že ona sama se vrací do totalitního státu... Tamt...s. 210

tyrana.⁷¹ Příští zastávky byly Cannes a Janov. Zde loď svou cestu ukončila a dále již pokračovali vlakem na Milán. Druhý den ráno přejeli italské Alpy a vjeli do Rakouska, v jehož sovětském okupačním pásmu nadšeně vítali sovětské vojáky se samopaly. Mávali stráži a provolávali slávu Stalinovi a Sovětskému svazu. Večer dorazili do Vídně po 24 denní cestě. Příštího dne, za ranního dubnového rána se Anna v Českých Velenicích, opět po 21 letech setkala se svou rodnou vlastí.⁷²

⁷¹ Režim Francisca Franca však vydržel až do jeho smrti v listopadu 1975, Tamt...s. 211

⁷² Spolu s ní se do Československa vrátilo celkem 146 Čechů a Slováků...Tamt...s. 214

1.2 František Čech-Vyšata

To František Čech Vyšata zažíval v Jižní Americe ještě pestřejší osudy než Anna Kodýtková, což bylo dáno mimo jiné i jeho osobnostními charakteristikami. Měl rád dobrodružství a snil o tom, že procestuje celou Jižní Ameriku.

Jeho cesta do Ameriky byla výsledkem dlouholetých úvah a plánů, přičemž na něj působily časopisy významných českých cestovatelů Emila Holuba, Enrika Stanko Vráze i jeho následovníka Kořenského. Stejnou měrou na něj měla vliv i fantazie Verneova a Mayova. Vyšata se také domníval, že v daleké cizině se mu povede lépe a zapomene na nepřízeň v lásce, která ho v Čechách postihla. Určitou finanční podporu mu poskytla rodina továrníka Švehly z Českých Budějovic, a tak mohl směle dne 19. března opustit rodné Chlumany pod Šumavou. S těžkým srdcem se loučil i s Prahou, která mu přirostla k srdci a jakožto opravdový vlastenec si ke svému příjmení přidal ještě přízvisko Čech. Snil o tom, že jeho vlast bude jednou svobodná.¹ Prvním Vyšatovým cílem v Latinské Americe měla být Argentina, která v té době zažívala neobyčejný hospodářský boom a řadila se k nejbohatším zemím světa srovnávaná například s tehdejší Austrálií nebo Kanadou.

Vyšata vyrazil vlakem z nádraží císaře Františka Josefa.² Z Prahy směřoval nejprve do Drážďan, kde se setkal s Hanákem Františkem Jančíkem, s nímž ho měly pojít některé osudy. Jak Vyšata, tak Jančík mířili do Argentiny přes Brémy, kde se nalodili na loď do Buenos Aires. Cestují zde byli různého zastoupení, převažovaly mladé dívky, hojně byli zastoupeni venkované.³ Češi většinou neměli o cíli své cesty patřičné informace a mnozí pak končili velmi špatně. Loď „Gotha“ vyplula dne 26. března 1910, přičemž většina cestujících ze střední a východní Evropy cestovala 3. třídou. Mezi národnostmi převažovali Rusové, Maďaři, Slováci a

¹ Čechy byly v roce 1910 ještě součástí mnohonárodnostního Rakouska-Uherska pouze jako jedna z korunních zemí dynastie Habsburků, František Čech-Vyšata, Patnáct let v Jižní Americe díl I. – V žaru pamp, Praha 1927, s. 3 - 19

² Pozdější Wilsonovo a dnes Hlavní nádraží v Praze, c. d., s. 3-19

³ Mladé svobodné dívky se toužily většinou v Argentině dobře provdat, bílých žen byl v Jižní Americe stálý nedostatek, c.d., s. 3-19

Češi.⁴ Z těchto národů obsadili Češi a Slováci zád', Maďaři a Rusové střed a pak zde byli ještě Španělé a Portugalci, kteří zabrali před' lodi.

Na lodi moc velké pohodlí nepanovalo, nikdo nechtěl ulehnout do nepohodlných železných postelí. V průběhu cesty postihla některé cestující tzv. mořská nemoc.⁵

Loď plula po trase Brémy – Antverpy – La Coruña – Villagarcía – Vigo – Lisabon, který byl poslední zastávkou na evropské pevnině. Moře bylo naštěstí většinou klidné, ale slunce nepříjemně pálilo. Vyšata u ostrova Madeira zalitoval, že je občanem Rakouska-Uherska, to však ještě netušil, jak se během několika let všechno změní a že svou životní dráhu zde zakončí poslední habsburský císař Karel I.

Při zastávce na Madeiře bylo možno zakoupit od místních lidí levné ovoce i víno a cestující mohli sledovat, jak potápěči loví drobné mince ze dna oceánu. Při tomto výkonu se potápěli do hloubky až 10 metrů. Poté vyplula loď již na širé moře, musela překonat celý Atlantský oceán, neboť příští přístavem bylo až brazilské Rio de Janeiro. Plavba měla trvat 17 dní, přátelství během ní uzavíraná ale příliš trvalá nebyla, neboť po vylodění již šel každý svou cestou. Nejlepší Vyšatův přítel Jančík nosil často zásoby z lodní kuchyně, oba zažili spoustu legrace, navzájem se oslovovali ve stylu hanáckého nářečí Franckó. Jídla zde vařil i český kuchař. Na Kanárských ostrovech u Las Palmas doplnili zásobu uhlí a zachránili jednoho domorodce, který se málem utopil v moři. Během celé plavby panovalo příznivé počasí, noci byly klidné.

Při překročení rovníku se odehrál tzv. „křest“, kdy každý, kdo prvně v životě projížděl ze severní polokoule na jižní, musel být oholen a za 10 korun mu byl vystaven žertovný křestní list.⁶ Po

⁴ Na palubě bylo 7 lidí z Čech, ostatní z Moravy, Tamt... s. 3-19

⁵ Jedná se o specifickou chorobu s mnoha příznaky, mezi nejčastější patří závrat' a zvracení., Encyklopedie Universum 2001, s. 689

⁶ Křest prováděl muž v masce boha Neptuna, jenž byl v antickém Římě bohem moří a oceánů a jeden z nejvyšších bohů římského pantheonu vůbec, František Čech-Vyšata, Patnáct let v Jižní Americe, díl 1. – V žaru pamp, s. 3-19

dlouhé plavbě na otevřeném oceánu spatřili jako první z jihoamerické pevniny hory v brazilské provincii Pernambuco a 14. dubna 1910 zakotvili v Rio de Janeiro, nad nímž se vypínala trojice vysokých hor Pao de Azucar, Corcovado a Tisuca. Cestujícím nebylo povoleno vystoupit z lodi a porozhlédnout se po městě, ti na protest odmítli lodní večeři. Příští zastávkou bylo město Santos, které v té době patřilo k nejrušnějším exportním městům Brazílie. Vyvážela se odtud hlavně káva. Město spojovala železnice se Sao Paulem a žilo zde asi 120 000 obyvatel.⁷ Za tři dny dorazili ze Santosu do cíle své cesty, argentinského hlavního města Buenos Aires. Ještě během plavby se Vyšata zabýval podrobným studiem map Argentiny a Brazílie a častými rozhovory se Španěly se snažil vylepšit své chatrné jazykové znalosti. Nejčastěji snili imigranti o tom, že se z nich stanou bohatí farmáři, realita však byla bohužel často mnohem drsnější.

Do Buenos Aires dorazili 20. dubna 1910. Argentina byla snem mnoha emigrantů, byla bránou do vytouženého ráje. Na nábreží kotvilo mnoho lodí. Všichni přistěhovalci museli projít kontrolou imigrační komise, již tvořilo 10 úředníků. Zatímco prohlídka Vyšatova se odbyla poměrně hladce, protože neměl mnoho zavazadel, Jančíkovy bedny s prádlem a nádobím byly vysypány, možná i kvůli povedené grimase, kterou Hanák na celníka udělal.

V Buenos Aires museli všichni vystěhovalci projít imigračním hotelem, což nebylo nic jiného než stará budova prolezlá červotoči, pokoje byly špinavé a smrduté. První noc v Argentině byla nocí hrůzy, neboť byli nuceni se zabývat lovením různých parazitů.⁸

Ženy zvláštní pokoje či oddělení neměly a spaly tedy společně s muži.

Druhého dne při prohlídce města objevili hotel „Habsburg“, což byla taková česká informační kancelář, dávala zprávy o možnostech zaměstnání a dal se sehnat i tlumočník. Hotel patřil jistému

⁷ Jančíkovi se zde za jedinou stříbrnou pesetu podařilo koupit obrovský trs banánů, které pak štědře na lodi rozdával, Čech-Vyšata, 15 let v Jižní...op. cit. s. 3-19

⁸ Mezi ně patřili blechy, štěnice, vši, myši i krysy, Tamt...s. 20-23

Křikavovi. Rady se různily – jeden radil shánět práci ve městě, další doporučoval oproti tomu venkov.

František Čech-Vyšata se přihlásil k výpravě na severozápad Argentiny, do Chaco Austral. Práce měla spočívat v kácení stromů a zakládání nových kolonií. Spolu s ním se přihlásilo i 10 Moravanů. Musel se však rozloučit s krejčím Jančíkem, jemuž se více hodilo město. Vyšata se tedy na tři noci ubytoval v hotelu „Habsburg“, nakoupil nové šaty a nezbytné lovecké potřeby. Zakoupili lodní lístky a vypluli proti proudu řeky Paraná až do Barangueras, které leželo severně od Buenos Aires. Další cesta zavedla Františka Vyšatu do argentinských pralesů, do krásné, nespoutané, ale ovšem i nebezpečné volné přírody.

Na lodi bylo asi 50 osob, mezi nimi i Vyšatův krajan Polák z Moravy spolu s manželkou a malým dítětem. Nejprve propluli zálivem La Plata, jehož šířka mezi Buenos Aires a Uruguay dosahovala až 60 km, takže si připadali jako na otevřeném moři. Když míjeli ostrov Martin García, přirovnal jej Vyšata k francouzskému d'Ifu, zde byli umístěni pro změnu argentínští političtí vězni.⁹ Při plavbě na řece Paraná foukal ostrý studený vítr. Krajina zde byla rovinatá, na březích se nacházely vilky a ovocné sady. Jídla na lodi bylo dost, ale kvalitou zrovna neoplývalo. V těchto krajích se vyskytovalo i mnoho zvěře a ptactva.

Dalšího dne dosáhli města Rosaria, které bylo druhým největším městem Argentiny. V té době zde žilo asi 220 tisíc obyvatel. Od Buenos Aires bylo vzdáleno zhruba 400 km. Ve městě se nacházel velký říční přístav, lodě zde nakládaly argentinské obilí, zejména pšenici. Loď „Guarany“ naložila třtinový cukr.

V roce 1910 zde činila obvyklá pracovní doba 12 hodin, což bylo podobné jako v mnoha dalších zemích Jižní Ameriky.¹⁰ Vyšata na tomto místě a pak vícekrát kritizuje údajnou lenost místních obyvatel, což podle něj vede k jejich chudobě a bídě. Přes přístav

⁹ Ostrov d'If – místo proslavené zejména románem Hrabě Monte Christo od A. Dumase ml., Tamt... s. 24 - 30

¹⁰ První zemí Latinské Ameriky, která významně omezila pracovní dobu, bylo Mexiko v roce 1917 po revoluci, Tamt. s. 24 - 39

Diamante s pevnůstkou z koloniální doby ze 16. století se dostali až k městu Paraná.¹¹ Toto město je hlavním v provincii Entre Ríos, již na počátku 20. století zde panoval čilý obchodní ruch. Město bylo lemováno vysokými palmami a zahrady ohraničeny trnitými kaktusy namísto plotů. Plavba trvala ještě 3 dny, než se dostali ke konečné zastávce v městě Barangueras. Nálada panovala rozdílná. Mnozí se těšili, jak zde zbohatnou, jiní projevovali strach z neznámého. Český krajan Polák se nejvíce obával indiánů, kteří prý stříleli po běloších šípy otrávené jedem curare. Jeho žena byla odvážnější než on, nosila dokonce u sebe revolver. Polák opravdu nebyl tím typem člověka, který by se hodil do pustin a pralesů Chaco Austral.

Na březích řeky Paraná se vyskytovali občas i indiáni, kteří mluvili jazykem guaraní, který je obvyklý více v Paraguayi. Žili v chatrných dřevěných domcích nebo prostě jen v dírách vyhloubených do země. Muži byli opásáni jen kusem hadru, ženy oblečeny v průhledných černých šátcích. Indiánky zde kouřily velké a tlusté doutníky, které samy vyráběly. Vyšata se cítil provinile za evropskou dobyvačnost a chamtivost, která přivedla indiánské kmeny na pokraj záhuby. Na řece Paraná byly vysoké podemleté břehy, šířka řeky dosahovala až 2 km, přičemž bylo nutné si dávat pozor, aby loď měla dostatečný ponor, neboť zde překážely různé traviny a quebračové kmeny, které jsou těžší než voda. Hlavním městem oblasti byla Resistencia. Ubytování našli v Barangueras v kůlně domu zaměstnavatele.

Příštího dne již byli na cestě na estancii. Jeli povozem taženým mulama, řídil ho indián. K večeru se dostali až k řece Río Negro, kde rozbili první tábor. Skupinky se utvořily dvě. První tvořili Češi, druhou Poláci, Rusové a Maďaři. Vyšata každému dodával kuráže, jeho výhodou byla skutečnost, že ovládal několik jazyků. Noc v pralese byla velmi neklidná, odpočinuli si jen velmi málo, neboť je neustále rušili moskyti, prérijské lišky a vřískot opic. Po dvou dnech dorazili konečně na sever k řídce Río Bermejo, kde se

¹¹ Vyšata stále nazývá koloniální období jako dobu španělské okupace, Tamt...s. 24 - 39

jejich zaměstnavatel, don Francisco Penco, snažil vytvořit z pralesů úrodná pole. V kolonii pracovali s domorodci, indiány kmene Tobas. Vše měl na starost hlavní účetní, který byl Španěl. Měl k ruce švédského zřízence. Podepsali smlouvy, podle nichž každý muž měl obdržet za práci 40 pesos za měsíc, ženy vydělávaly 20 pesos a k tomu byla strava a ubytování. K dispozici však byla jen část nejnnutnějších potřeb – například čaj, cukr, tabák a mýdlo si museli hradit ze svého. Nakupovat šlo jedině v majitelově obchodě. Podle dodatku měli vykonávat veškeré práce v pralesích i na nově založených polích. Svého souhlasu později litovali. V této chvíli se ještě Vyšata cítil spokojen, protože měl práci, dostatek jídla a poznával nové neznámé jevy v této pohádkové zemi. Dychtil po nových zážitcích a byl naplněn zvědavostí.

Zatímco zpočátku pracovali Češi v zemědělství, druhá skupina měla start podstatně obtížnější. Musela totiž kácet v pralese tvrdé quebračové stromy. Pralesy severní Argentiny tvořily husté podrosty, stávaly se tak ještě neproniknutelnějšími než pralesy brazilské. Kácení stromů bylo velmi namáhavé a nebezpečné. Stromy zde dosahovaly průměrné výšky až 30 m a jejich kmeny byly velmi těžké. Quebračové dříví je tvrdší než většina stromů v našich krajích, nepříjemným se stával i prudký žár tropického slunce. Vyšata pracoval s indiánem na stavbě parní pily a dílo se mu dařilo, zatímco jeho druhové Fajkus a Polák museli těžce orat nově zakládaná pole.¹² Vyšata se nepříjemně poranil na noze, musel se z práce vrátit do kůlny a několik dní nemohl vůbec pracovat. Ostatně práce byla den ze dne namáhavější, pracovalo se až do setmění, bez oddechu, snídaně či omezení pracovní doby. Žádné výjimky pro Evropany neexistovaly, k obědu dostávali jen maso a suchary. Dle Čecha-Vyšaty byli statkáři (estancieros) moderními otrokáři. Dostatečné byly jen přiděly masa a soli. Chléb, cukr, čaj, rýže, tabák, mýdlo a jiné věci denní potřeby se prodávaly ve statkářově obchodě až pětkrát draž než byly ceny v Buenos Aires.

¹² Vyšata se sekl sekyrou do špičky levé nohy, zasažen byl palec a rána silně krvácela, Tamt... s. 41

Zaměstnavatel vydělával na práci zaměstnanců a na cenách produktů, neboť nikde jinde se nakupovat nedalo.

Vyšata měl vyjednat zlepšení podmínek, avšak nic nepořídil. Byly mu jen ukázány podepsané smlouvy, kde stálo, že ubytování a strava budou poskytnuty podle místního zvyku. Vše určeno podle místních indiánů, jimž stačilo ke spokojenosti pouze solené maso. Majitel byl tím nejhorším typem otrokáře, když lákal nezkušené přistěhovalce do nehostinných pustin Chaco Austral a ti mu byli pak vydáni na milost a nemilost. Nemohli se dovolat žádné ochrany zákona. Vyšata se o výsledku své mise raději nikomu ani nezmínil. Plánoval jediné možné východisko z otroctví – útěk. Rozhodnutí bylo konečné, čekalo se jen na vhodné podmínky. Jevilo se zřejmým, že se nemohou vrátit stejnou cestou, odkud přišli, protože by byli snadno objeveni. Smlouva neurčovala ani konec jejich práce, mohli být drženi docela klidně v celoživotním otroctví. Museli si nejdříve obstarat postačující zásoby a nakupovat v obchodě třeba i na úvěr. Nesmělo se zapomenout ani na náboje do zbraní a udice, aby mohli lovit na útěku zvěř. Jediný možný směr útěku byl směrem na východ do Resistencie, přístavu na řece Paraná. Zpravena byla jen první skupina, ta druhá o ničem nevěděla. Vyšata dlouho do noci přemýšlel, nemohl usnout. Velkou část svých osobních věcí museli zanechat v Navaro, aby mohli postupovat rychle.¹³ Vyšata získal postupně na svoji stranu dvě dogy, které estancii hlídaly, tím že je krmil zbytkovým masem. Psi pak vůbec neštěkali. V době své nemoci dostával Vyšata nižší plat, neměl k dispozici ani stravu a léky. Naštěstí ho však nevypověděli z kůlny. Nazrával čas konečného rozuzlení. Těšil se na opět svobodný život, neúspěch si raději vůbec nepřipouštěl.

Každý, kdo se chystal k útěku, si připravil jen nejnnutnější věci zabalené do vaku. Samozřejmostí byly nabitě zbraně. Vyšata šterbinou ve dveřích obhlížel nádvoří, a když si byl jist, že je klid, zahájil akci. Ve 22h odvázal dogy z řetězů a o hodinu později vstoupil na nádvoří, přičemž jasná měsíční noc nebyla právě

¹³ Navaro byl název kolonie, kde byli nyní nedobrovolně drženi, Tamt...s. 46

příznivá plánu. Psů se zbavil tak, že je nalákal na ovčí kýty k boudám a ty pak přirazil k sobě. Cesta byla volná.

Vyšata se stal organizátorem celého útěku, do pralesa vstupoval v čele celé skupiny. Ve 4h ráno odbočil podél potoka na jih, aby zmátl pronásledovatele. Neměli obavy, že by našli stopy v husté vysoké trávě, zde se nedalo jet ani na koni. Náskok již byl několikahodinový, těžko mohli být dostiženi. Vyšata se spíše obával divokých dravců, hadů a toho, že by mohli zabloudit, což by znamenalo jistou záhubu. Cesta byla lemována trnitým houštím a kaktusy. V 8h ráno si mohli konečně na břehu potoka dopřát první odpočinek, od otrokářské kolonie již urazili velkou vzdálenost. Záchrana před pronásledováním se stala jistou. Bylo však velmi důležité zásobit se dostatečným množstvím pitné vody. Cesta mohla směřovat jedině na východ. Vyšata si zapamatoval z rozhovoru se Švédem, že se nedaleko odsud staví železnice, která měla zajistit spojení mezi Resistencií a Tucumanem. Podél tratě se tedy dalo bezpečně dorazit do cíle. Ulovili několik velkých ryb, ale na ohni je raději připravili až další den, aby na sebe neupozorňovali. Putovali stále východním směrem, až čtvrtého dne dorazili k rozvodněné řídce Río Negro, která dosahovala šířky 20m a hloubky 2m. Poradili si tím, že sestavili k sobě několik kmenů a říčku přebrodivi.¹⁴ Život jim neustále sužovalo hejno moskytů, kteří je bodali tak, že byli brzy poseti puchýři a oteklinami. Již se nacházeli blízko železnice, která znamenala záchranu.

Již jim ani nevadilo, že je stále napadali moskyti, protože věděli, že se nacházejí blízko bažin, kde již měli každou chvíli narazit na rozestavěnou železnici. Tropické slunce bažiny téměř vysušilo, voda a měkká půda se udržovala jen pod hustými křovinami. Chůze se tak stávala rychlejší a pohodlnější než v pralese. Po třech hodinách zaslechli lidské hlasy, cítili, že již brzy budou zachráněni. Hlasy patřily indiánům z kmene Matacos. Vyšata vyhledal správce stavby, kterým byl postarší Němec, který rychle

¹⁴ Vyšata velice litoval toho, že zastřelil malou opičku, která na něho dělala posunky. V pralese žila bohatá fauna od jaguára, kolibříka až po smrtelně jedovatého hada yará. Byl to krásný, ale nebezpečný ráj, Tamt... s. 54

pochoopil důvody a záměry uprchlíků. Povolil jim druhý den cestovat dělnickým vlakem do Resistencie, která byla vzdálena asi 160 km. Vzdálenost měl vlak urazit za 8 h, jinak by je čekalo pět dní pěší chůze. Mohli se v klidu umýt a vyspat. Od německého inženýra obdrželi i volné jízdenky, útěk z otroctví, jaké by v žádné evropské zemi nebylo myslitelné, mohl tak být úspěšně dokončen. K ránu dorazili do stanice Resistencia. Město čítalo asi 12 tisíc obyvatel. Zdejší zákonům nerozuměli, proto jim nedůvěřovali a spícímu městu se raději vyhnuli. Zamířili rovněž k řece Paraná a osadě Barangueras. Ihned v městských branách však ke svému překvapení a zděšení potkali druhý pracovní oddíl z kolonie Navaro, ony Poláky, Rusy a Maďary. Naštěstí se ukázaly mylné jejich obavy, že je s nimi ukrutný plantážník nebo jeho zástupce účetní. Byli rovněž volní. Vyčítali Vyšatově skupině, že uskutečnila útěk bez nich, ale ten se bránil nařčení tím, že vlastně jejich útěk umožnil prchnout i druhé skupině, což byla pravda. Nešlo brát skutečnost evropským viděním, neboť mnohé zvyky Evropanů byly zde bezúčelné, ba dokonce směšné.

Vyšatova skupina následovala příkladu druhé a zakoupila si lodní lístky do Rosaria na loď pravidelné linky mezi Asunción a Buenos Aires. Stinnou stránkou útěku ovšem byla skutečnost, že většina jejich osobních věcí zůstala v rukou estanciera a i peníze se začínaly pomalu tenčít. Plavba do Rosaria po proudu ubíhala rychleji, trvala jen 6 dní.

Šestý den dopluli do Rosaria, poté se rozešli, protože společně by jen těžko práci sháněli. Polákovi s Fajkusem přijali zaměstnání na venkovské haciendě a Vyšata se ocitl sám. Měl obavy o svou budoucnost. Musel za každou cenu sehnat práci, protože jeho finanční zásoby se valem tenčily.

Jedna jeho nabídka byla přijata a práce znamenala pro Vyšatu neskutečnou dřinu. Pracovalo se na přímém slunci až 12 hodin denně, výsledkem bylo oteklé tělo, ramena podlitá krví a pokleslé nohy. Navíc musel sdílet pokoj s velkým psem jménem Zoro. Za měsíc práce byl zcela u konce se silami, musel se tři týdny

zotavovat a malá našetřená suma peněz se opět brzy rozplynula. Jelikož nebyl znovu schopen k práci nastoupit, odebral se na radu svého ubytovatele na rakouský konzulát.¹⁵

Vyšata na konzulátu požádal úředníka o udání adres podniků, kde by se mohl ucházet o zaměstnání. Bylo mu prudce odpovězeno, že konzulát neslouží jako zprostředkovatelna práce. Nato se Vyšata otázal, kam se má tedy obrátit a úředník odvětil, že mu nepomůže. Mohl prý zůstat doma, nikdo ho nenutil se vystěhovat. A pak mu dal radu, že by se mohl přiživit v obchodě zlatníka a hodináře, což byl návod v tom smyslu, že se ho měl pokusit okrást. Když prý ho chytí, tak ho zavřou, když ne, má o živobytí postaráno. Vyšata se na něj nevěřícně podíval, načež mu plivl do c. a k. listin a práskl za sebou dveřmi. To byla „rada“ c. a k. rakousko-uherského tajemníka konzulátu.

Brzy našel zaměstnání v italské továrně na lihové nápoje. Tato práce spočívala v mytí, čištění a plnění lahví alkoholickými nápoji. Stalo se mu, že ze všech těch „vůní“ dočasně ztratil čich.¹⁶

Zatoužil znovu po vlasti, prozatím však neměl peníze, aby se mohl vrátit. Jednoho dne se náhodou setkal s jedním krajanem z Moravy jménem Leitgeb. Ten si vydělával hraním na housle. I Vyšata měl trochu hudebního talentu, ve vlasti dříve hrával na tahací harmoniku, kterou nazýval královnou hudebních nástrojů. Zastesklo se mu po muzicírování, a tak si harmoniku koupil i v Argentině. Ani mu nevadilo, že již byla poněkud obehnaná a něco pamatovala. Sblížil se s Karlem Leitgebem a vytvořili hudební duo. Jeho jasně deklarovaným cílem bylo dostat se co nejdříve domů. Opustil tedy své zaměstnání a stal se potulným hudebníkem. Argentincům byla dle Vyšaty hudba bližší než problematická spása duše, věnovali na ni mnohem více finančních prostředků než na modlení. Jejich česká hudba zabírala, předčilo ji jen argentinské tango, které v místních obyvatelích vyvolávalo opojení a neodolatelnou chuť tancovat.

¹⁵ Tehdy v roce 1910 byl Vyšata ač nerad ještě rakousko-uherským státním příslušníkem, Tamt... s. 65

¹⁶ Vydělával jen 15 pesos týdně, přičemž na 7 pesos týdně ho přišla strava a ubytování. Takže jen živořil...Tamt. s. 66

Když měli našetřenou slušnou sumu, rozhodli se opustit Rosario a zamířit do Buenos Aires, odkud je do české kotliny blíže. Cestovali vlakem. V nejbližší stanici vystoupili a šli pěšky podél trati. Cestou vyhrávali na různých místech a jejich „bohatství“ se utěšeně rozrůstalo. Šli volným tempem, za 14 dní urazili asi jen 100 km.

Na cestě měli i obrovské štěstí, že nepřišli o život. Na visutém mostě je překvapil nákladní vlak, stačili se však zavěsit dole za pražce. I když Vyšata nakonec nevydržel se silami a spadl dolů, měl štěstí, že pouze upadl do bezvědomí.¹⁷

Týden pak setrvali v nejbližší stanici Baradero, kde si hrou na piano a housle vydělali aspoň na cestu 3. vlakovou třídou do Buenos Aires. Když tam dorazili, ubytovali se v již dříve zmíněném hotelu Habsburk, na nikoho známého však zde již Vyšata nenarazil.

Právě v té době se konaly velké slavnosti k 100 letům argentinské nezávislosti.¹⁸ Při té příležitosti byla konána velká mezinárodní výstava, které se účastnily významné osobnosti a delegace celého světa. Námořní mocnosti vyslali na ukázkou svá válečná loďstva. U přístavu v Buenos Aires byla předvedena i malá námořní bitva a Vyšata litoval, že finančně přispěl na tak „zbytečnou nádheru“. Stala se mu nepříjemná věc, když zaujat touto podívanou, přišel v tlačenici o peněženku se 400 pesos. Tak padla jeho naděje, že se v dohledné době dostane domů. Aspoň že hotel měl zaplacen a stihl si koupit oblek.

Když se vrátil do hotelu, čekalo ho nepříjemné překvapení, že ho kvůli jakési hezké seňoritě opustil přítel Karel. V jeden den ho tedy potkaly dvě málo příjemné události. Sice se dozvěděl, že známý Jančík má někde v Buenos Aires krejčovskou dílnu, ale Vyšata ho ani nevyhledal, neboť nic ho již v hlavním městě nebavilo a zatoužil po pampách. Zčásti to bylo způsobeno i jeho neutěšenou finanční situací. V novinách objevil inzerát, že se shání pracovník na místo pivovarského sladovníka, což byl Vyšatův obor.

¹⁷ Jejich hudební nástroje však byly nenávratně poškozeny, Tamt...s. 71

¹⁸ Ve skutečnosti není toto konstatování tak zcela přesné – 25. května 1810 došlo pouze k sesazení posledního španělského místokrále. Nezávislost Spojených provincií La Plata (tehdejší název pro Argentinu) byla oficiálně vyhlášena až 9. června 1816., in Opatrný J., Amerika v proměnách staletí, Praha Libri 1998 – heslo Argentina, s. 37

Sehnal tedy zaměstnání ve městě Campana vzdáleném 75 km severně od metropole. Téměř celý rok ve městě čítajícím asi 15 tisíc obyvatel poctivě pracoval. Sbíral kapitál, aby se mohl vydat na další toulky a dobrodružství. Cestovní program sestavoval při lovu ryb v řece Paraná. Chtěl již cestovat sám jen se svými zbraněmi, aby se nemusel na nikoho ohlížet. V těchto chvílích zřejmě vykrystalizoval jeho plán procestovat Jižní Ameriku.

Avšak až teprve koncem roku 1912 se Vyšatovi podařilo shromáždit dostatečné úspory, aby putovat po západních provinciích Argentiny, z nichž první na řadě byla Pampa Central. Za celých 15 let, které strávil v Jižní Americe, se snažil opatřit si, pokud možno finanční prostředky vlastní prací, jen zřídka vzal za vděk pohostinstvím. Třímal v něm velmi neklidný cestovatelský duch, i příjemná místa k životu dokázal opustit.

Pampa Central byla dle Vyšatova názoru provincií budoucnosti, mezi její kolorit se řadili pastevcí, kteří se dělili na ovejeros, vaqueros a gauchos.¹⁹ Provincie Pampa Central leží téměř ve středu Argentiny, hraničí s pěti dalšími provinciemi. Jedná se o Buenos Aires, Córdoba, San Luis, Mendoza a Río Negro. Provincie zaujímá rozlohu asi jako někdejší Československo (včetně Podkarpatské Rusi), ale na jejích 144 000 čtverečních kilometrech připadalo počátkem 20. století pouhých 100 000 obyvatel, z nichž většinu tvořili kreolové. Na pampách chovali pastevcí hlavně ovce, skot a koně. Panovala zde velká sucha, často hrozila neúroda. Pěstovali se plodiny jako pšenice, oves a kukuřice.

Vyšata toužil proniknout do tajů života na pampách, cestoval nejprve pěšky, brzy si však pořídil koně. Doprovázeli jej i lovecký pes jménem Gringo. Cestoval vlakem z Buenos Aires do stanice General Acha, přičemž cesta mu zabrala 18 hodin. Ubytoval se v hotelu u dona Attilia Paoliho, Itala z Jižních Tyrol.²⁰ Ubytování se nemohl vynachválit, zaujala ho i přátelská atmosféra. Vyšata byl

¹⁹ Ovejeros – nejnižší stupeň v hierarchii – pásli ovce, vaqueros – pastevcí hovězího dobytka. Gauchos byli králové stepí, stáli v hierarchii nejvýše, byla jim svěřena péče o koňská stáda., František Čech-Vyšata, 15 let v Jižní Americe, díl I. V žaru pamp, kap. Mezi gauči a vaquery v Pampa Central, s. 75

²⁰ Jižní Tyroly s početnou italskou populací tvořily součást tehdejšího Rakouska-Uherska, tudíž Vyšata a don Attilio Paoli byli vlastně krajané, V žaru pamp...cit. dílo...s. 78

ubytován v jednom z nejlepších pokojů. Často vedli s donem Paolim rozhovory, a tak se dozvěděl, že se Ital asi před 30 lety (kolem roku 1882) přistěhoval z Evropy a v Argentině se oženil. Z jeho tří dětí pouze mladší syn pomáhal otci na statku, zatímco starší studoval v Buenos Aires a dcera již byla provdána. Jednou zvláštností bylo, že když Vyšata přinesl zajíce a těšil se na pečení jako doma, byl upozorněn na to, že zde zajíci slouží pouze jako psí potrava.

Jednou Vyšata cestoval na statek zetě dona Attilia Paoliho a zde se také seznámil s národním jihoamerickým nápojem maté. Yerba maté jsou zelené lístky z rostliny *ilex paraguayensis*, sbírají se ve čtvrtém nebo pátém roce po vysázení. Nápoj se připravuje podobným způsobem jako čaj. Sebrané listy a menší větvičky se suší, drtí se ve mlýnech a pak se balí do balíčků a krabic. Tento národní nápoj se připravuje v každé argentinské rodině hned brzy po ránu a pije se po celý den. Nejvíce se yerba pěstuje v Argentině, Paraguayi a Brazílii. Návštěvě se maté podává jako důkaz přátelství, odřeknout znamená hostitele urazit. Návštěva, které se nápoj nepodá, není vítána. Pije se z jedné velké nádoby trubičkou, které se říká bombilla. Tento zvyk shledal Vyšata jako neestetický a nehygienický. Vyšata si nejprve nemohl na pití maté zvyknout, a tak raději, když se podávalo, někam zmizel. Byl však popíchnut tím, že byl označen jako gringo (zelenáč), a tak se zhluboka napil trubičkou, aby měl co nejdříve odbyto, ale spálil se na jazyku. Tehdy pochopil, že horké maté se musí pít zvolna.

Spřátelil se s vozkou a pod jeho vedením se naučil jezdit na koni. Jinak Vyšata shledal život v pampách jako fádní. Hlavní náplní obyvatel bylo hlídat dobytek a kácet stromy Caldeny, které jsou podobné našim dubům, ale jejich dřevo je lehčí. Domy byly většinou postaveny z bláta. Vyšata občas působil i jako učitel.

Jednoho dne se zdržel na estancii, kde měli dvě dospívající dcery. U půvabných dívek Vyšata jako učitel příliš nepochodil, protože se od něj očekávalo něco jiného. Jejich matka ho vždy nechala s jednou z nich o samotě, očekávala od něj, že si jednu

dceru vybere a usadí se na statku, ale to pro něj nebylo. Přes prosby, aby zůstal, tak odešel a již se nevrátil, což ostatně neučinil ani v jiných podobných případech.

Brzy si na poměry na pampě zvykl, žil zde volně a svobodně. Mimo hlavní cesty zde působilo mnoho zločinců, kteří zákeřně přepadávali povozy zezadu, a Vyšata si byl jist tím, že by byli schopni i vpálit oběti kulku do zad. Vyšata na estanciích učil děti psát a číst. U jednoho Francouze působil jako zapisovatel dobytka. Statkáři většinou na svých estanciích nežili, ale trávili svůj čas v přepychu v Buenos Aires i jinde. Skot se musel označit zvláštní značkou a poté byl rozprodáván. Ovčí vlna nedosahovala velké kvality. Pozemky estancií byly ohraničeny ostnatým drátem, aby dobytek neutekl. Na ohraničené území nesměl nikdo bez povolení vstoupit, místo klepání zde převládl zvyk tleskání na ruce. Ten, kdo nevlastnil koně, byl okamžitě brán jako podezřelé individuum. Jakmile si Vyšata koně pořídil, začal vzbuzovat respekt. Jízda po pampách na koni byla naprostou nutností, protože mezi jednotlivými cíly byly velké vzdálenosti. Znakem bohatství býval pestrý přepychový postroj na koně.²¹ Děti se zde učily jezdit již od útlého mládí. Gaučové nosili nepromokavá ponča, střelné zbraně a byli velmi skoupí na slovo.²² Dokázali však náhle vybuchnout, nedoporučovalo se příliš vyzvídat o rodině gauča.

Půda na pampách je vesměs písčitá, často se nečekaně strhne prudký stepní vítr, a to i za krásného slunného dne nebo tiché noci. Velmi nebezpečná je písečná bouře, kdy se mračna písku přesouvají obrovskou rychlostí. Podobně jako cyklon poráží stromy, ničí vše, co jí přijde do cesty, včetně zařízení bytů. Krajinu dokáže zcela zpusť. Bouře zvaná pampero jednou překvapila i Vyšatu, schoval se za spadlý kmen stromu díky čemuž vyvázl téměř bez úhony. Málem však přišel o koně, kterého dlouho hledal, ale i kůň naštěstí vyvázl v pořádku. Indiáni obalovali před bouří sobě i koňům hlavy. Chvilé odpočinku trávil Vyšata často u dona Attilia

²¹ Mexická nebo anglická sedla, zlaté či stříbrné kování, bičik a řemen. Na okrasu si potrpěli i gauchos., Tamt... s. 89

²² Pončo – dlouhá vlněná přikrývka...Tamt... s. 90

Paoliho. Kouřil silné argentinské cigarety a popíjel znamenité víno z Mendoza. José Usubarrena, zeť dona Attilia, pozval Vyšatu na svou estancii v Utracán, která byla vzdálena 6 hodin jízdy od General Acha. Během cesty je zastihl rozsáhlý požár pampy. Dali se tryskem na východ, přičemž skončili v jedné průrvě, jejíž oba boky byly holé, což bylo jejich štěstí. Koně strhli k zemi, přivázali je k nápravě vozu, pře hlavy jim přehodili ponča a sami se ukryli se zabalenýma hlavama pod vůz. Požár krajinu okolo dokonale spálil. Oheň způsobil i rozsáhlé škody na estancii, některá obydlí zcela zničil. Don José vyčíslil ztrátu na 30 000 pesos, což byla značná suma. Pokud se našel nějaký žhář, který požár úmyslně založil, byl pak bez milosti popraven.

Největší nouze na pampě byla o vodu, která se brala do zásoby. Potoky a řeky jsou zde řídké, koně se napájeli z lagun a solin. Sladká voda se nacházela ve značné hloubce 20 – 100m. Velké estancie měly svoje napajedla pro dobytek. Suchý rok byl velmi špatný, dobytek hynul, zato ve vlhkém roce se spousta obilí nakládala na vlaky nebo se exportovala na lodích do zahraničí.

Když onemocněla žena dona José, vydal se Vyšata zpět do General Acha přes železniční stanici Guehue. Potkala ho nepříjemná záležitost s opilcem, ale použil lest a vyvázl bez úhony. Na pampách se válela spousta zdechlin, které se nechávaly na pospas supům a divokým psům. Výjimkou to však nebylo ani ve městech. Vyšata jel z Guehue vlakem do General Acha, kde ho ráno překvapil déšť, což byl na pampě velmi řídký jev. Zde pršelo po pěti měsících a lid jásal.

O svou bezpečnost se musel v pampě každý postarat sám, neboť zkorumpovaná policie šla na ruku těm, kdo víc zaplatili. Za peněžitou odměnu poskytla zločincům nebo dokonce vrahům dostatek času, aby unikli. Jednou se Vyšata vypravil k policejnímu prefektu, protože potřeboval prodloužit povolení k pobytu. Stal se svědkem jednoho rozhovoru, když jeden občan šel na policii nahlásit, že mu soused vyhrožuje smrtí. Nato prefekt, jestli už mu něco udělal a že má přijít až mu něco způsobí, teď se prý nedá nic

dělat. A když ho zabije, přijde to ohlásit někdo jiný! Nevyplatilo se ani pomáhat člověku, který byl zdánlivě v nouzi. Často se jednalo o komplice zločinců, kteří se ukrývali třeba v křoví. Stal se i případ, že maskovanými lupiči byli zřejmě strážníci. Toto se dělo často v provinciích Pampa Central, Río Negro i v Patagonii. Nikdo se nad tím nepozastavoval, každý si musel svoji bezpečnost zajistit sám.²³

Od konce roku 1912 se Vyšata již cítil v Pampa Central téměř jako místní rodák. Jeho štědrý hostitel Attilio Paoli skoro nikdy nechtěl od Vyšaty nic proplatit. V lednu 1914 ho zastihla zpráva z Evropy, kvůli níž pomyslel na návrat do vlasti, byť se mělo jednat o pouhých několik týdnů, neboť se ještě chtěl do Jižní Ameriky jistě vrátit. Jeho hotovost však na cestu do Evropy a zpět nestačila, byl tedy nucen se poohlédnout po nějakém výdělku.

Brzy našel zaměstnání při žních v osadě Quem u jednoho Rusa z Oděsy. Na poli byl nápomocen při sklizni pšenice. Zaměstnavatel platil za práci 12 pesos denně, ovšem nutno podotknout, že se pracovalo již od 3h ráno takřka po celý den. K výdělku patřila i strava, která byla výtečná, protože ji připravovaly osobně Thomasova žena a jejich tři dospívající dcery.²³ Typické denní menu vypadalo asi tak, že ráno se ke snídani podávalo maté a masová polévka, již v 9h se servíroval sýr, slanina a opět maté, k obědu ve 12h byla k dispozici polévka, velký kus vařeného nebo pečeného masa a víno. Následovala svačina v 16h, která byla stejná jako ráno a vše uzavírala večeře, kdy se podávalo jídlo podobné jako na oběd. Pracovalo se však bez odpočinku po celý týden, volno bylo jen v neděli. Tato práce se hodila pouze pro odolné jedince mimo jiné i proto, že teploty ve stínu dosahovaly 35°C i více a práce se odehrávala na parném slunci, takže následkem vyčerpání hrozila různá zranění, sluneční úpal nebo krvácení z nosu či úst. Roční zisk statkáře Thomase se pohyboval okolo 46 000 pesos. Vyšata byl prvním Čechem, který u něj pracoval, oblíbil si ho, a

²³ Vyšata zde vyložil i pravidlo bitky, které v těchto krajích panovalo: První ránu dej sám, cizí se uhní! Tamt... s. 108

²⁴ Thomas – jméno ruského Vyšatova zaměstnavatele, Tamt... s. 111

protože rozuměl zemědělství, přál si, aby zůstal až do kukuřičných žní. Měl snad i zájem na tom ho oženit s jednou ze svých dcer, což Vyšata zpozoroval tak, že dostával nápadně více jídla a jeho prádlo bylo vždy čisté a voňavé.

Vyšata však stále toužil po návratu do Evropy, pobýval již skoro 4 roky v Argentině. Rus Thomas se domníval, že má jeho zaměstnanec za dobu, kterou v Jižní Americe strávil, hodně našetřeno. Vyšata však byl založením tulák a dobrodruh, na nějaké hmotné zabezpečení ani nepomyslel a žil doslova z ruky do úst. Chtěl si užít spíše zážitky duchovní povahy, nikoliv střídat peníze. Jeho krédo znělo hledět očima, žít srdcem, myslet duší a ne střízlivým mozem. V pšenici neviděl pouze balík bankovek, ale především kus krásné a rozjásané krajiny. Toužil po tom shlédnout jezera, prodírat se pralesy a slézat věčné ledovce, nelákala ho teplá světnice a pohodlný život po boku statkářovy dcery. Proto do Jižní Ameriky nejel!

Loučení se členy Thomasovy rodiny bylo dojemné. Rus objasnil Vyšatovi své plány, toužil se vrátit tak za 10 let do Ruska.²⁵ V Argentině panoval přesně opačný zisk než v Čechách, co se vdávání dcer týče. Ženich nedostával žádné věno, naopak musel zaplatit tzv. odbytné, což Vyšata shledával jako ponižující kupčení s dcerami. Evropsky vychované dívky byly v Jižní Americe vysoce ceněny, avšak často byly nuceny se provdat nikoliv za jim rovné mladé muže. Zde rozhodovala výše majetku, přičemž dle Vyšaty srdce, duše a charakter významnou roli nesehrávaly.

Za dva dny se v General Acha připravoval na cestu do Evropy, don Attilio si jeho odjezd nepřál, slíbil mu tedy aspoň, že ho opět navštíví, což nakonec splnil. Na nádražním peróně se ještě ze zdvořilosti pokoušel uhradit svůj pobyt, byť s tajnou obavou, aby jeho nabídka nebyla vyslyšena. Don Attilio odmítl a Vyšata tak mohl přece jen něco málo do Evropy přivézt. Nemohl si svého hostitele vynachválit, snažil se jednat jako on, bohužel však zažil příliš mnoho zklamání za svou důvěřivost. Po čtyřletém pobytu

²⁵ Zřejmě se tam však nevrátil, protože pro podnikatele jeho typu by v budoucím Sovětském Rusku bylo sotva místo Tamt... s. 114

v Argentině dokončoval poslední přípravy na cestu. Věděl, že se do Jižní Ameriky najisto vrátí, neboť toužil poznat i jiné státy, kraje a lidi, přičemž netušil, že se jeho příští pobyt protáhne na dlouhých 11 let. Odjížděl velmi nerad, své rodinné záležitosti chtěl vyřídit co nejrychleji, přál si za pobytu v Buenos Aires splnit si své mladické sny. Vyšata toužil po krásách a svobodě tak intenzivně, že nikdo neměl šanci ho od jeho úmyslu odradit. Začátkem dubna 1914 Vyšata podruhé opouštěl vlast, zamýšlel několik dalších let svého života věnovat cestám po Jižní Americe, přičemž si stanovil jasné cíle. Zprvė zamýšlel ještě znovu důkladně procestovat Pampu Central včetně návštěvy svých známých dona Attilia, jeho zete dona José, případně i přívětivou rodinu Rusa Thomase. Druhá etapa cesty měla zahrnout Río Negro a přes Neuquen do Patagonie, poté na sever Argentiny a do Paraguay. Následovat měla cesta do Brazílie, na západ do Chile a až na nejzazší jih, do Ohňové země. Poslední etapa byla naplánována tak, aby obsáhla Kordillery (Andy), Bolívii, Peru, odtud pak Panamským průplavem domů, do Čech. Počítal s tím, že doba potřebná k provedení tohoto plánu bude asi 5 let a zapotřebí bude velká suma, kterou si musel v přestávkách mezi cestami vydělat prací. Tyto plány promýšlel ještě v rychlíku z Českých Budějovic, kdy měl v kapse pouze lodní lístek a částku 90-100 pesos. Byl zdrav, práce se nebál, ale přihodilo se mnoho věcí, se kterými nepočítal. Předně netušil, že vypukne světová válka, která ve svých důsledcích zasáhne zčásti i Jižní Ameriku. Dále nepočítal s tím, že tropické podnebí podlomí jeho pevné zdraví. To vše byly neočekávané překážky, které nakonec Vyšatovi pobyt dvojnásobně prodlouží, takže plán se sice zdaří provést téměř do puntíku, byť s jistými obměnami, ale bude ho to stát 11 let života. V Praze na rozloučenou navštívil všechna památná místa, loučil se sice teskně, ale tentokrát bez slz. Pokračoval vlakem do Brém, kde se zdržel jen 2 dny a odtud vyplul lodí Sierra Ventana do Argentiny. Loď plula na trase Brémy – Antverpy – Lisabon –

Kanárské ostrovy – Rio de Janeiro – Buenos Aires. Plavba trvala 25 dní.

Na radu českých krajanů se Vyšata vydal na sever Argentiny do pivovaru v San Carlos Sud, kde pracoval jako sládek krajan Jan Bosák. Vyšata dostal práci pivovarského dělníka. V tomto zaměstnání zažíval Vyšata příjemné chvíle, což kazila jen 45°C vedra, která v San Carlos Sud panovala. Jinak se jednalo jen o menší osadu o 120 staveních na severu Argentiny, vzdálenou asi 500 km od Buenos Aires. Žili zde hlavně Švýcaři.

Krajina zde byla rovinatá, typická i pro střední část Argentiny, poskytovala půdu prvotřídní jakosti, která byla vhodná i jako pastviny pro dobytek. Hospodaření bylo na dobré úrovni a životní úroveň byla velmi slušná. Největšími škůdci úrody se stávaly kobylky. Osada ležela v provincii Santa Fé, hlavní město neslo stejný název. Žilo tam asi 20 Čechů, z nichž nejvíc vynikal jakýsi Alexander, který byl zapáleným vlastencem, utekl z Rakouska-Uherska před vojenskou povinností a nenáviděl Habsburky.

I když byl v Argentině právě podzim, teploty na severu země dosahovaly přesto úctyhodných 40°C. V noci se prý špatně spalo. Pokud okna zůstala zavřená, nastávalo nesnesitelné vedro, ale když se otevřela, hrozili moskyti, proti nimž byla ochranná síť zcela neúčinná. Z toho důvodu Vyšata často přespával venku pod košatým stromem. Na polích se pěstovala pšenice a len, méně už kukuřice a jiné plodiny.

Kobylky, to byla pro místní skutečná pohroma. Sice se jich mnoho podařilo za pomoci petroleje zahubit, ale ještě více jich zůstalo. Jejich mračna dokázala během několika hodin zcela zničit úrodu, krajina po nich byla jako krajina po požáru. Zavládla naprostá zkáza, na polích zbyla jen strniště, stromy zbaveny listů i mladých větviček, tráva okousána až do kořenů, všude jen pahýly. Vynaložilo se hodně peněz na výrobu prostředku proti kobyolkám, který by je ničil již v zárodku, avšak vše bez účinku.

Jinou pohromou byli termiti, kteří pustošili zahrady a pole včetně zeleniny a osiva. Termitiště se nacházela skoro všude,

nábytek se před termity chránil plechovými krabicemi naplněnými vodou.

Když pobýval Vyšata v Argentině třetí měsíc a seděl zrovna v hostinci s Alexandrem a Zápalem, kde probírali poslední nálet kobylek, vrátil se dovnitř kamelot s nemilou zprávou. V Evropě vypukla válka, což bylo pro všechny přítomné tak omračující, jakoby udeřil blesk z čistého nebe. Noviny oznamovaly, že Rakousko-Uhersko vypovědělo válku Srbsku. Vyšata něco takového naprosto neočekával. Věděl sice o atentátu v Sarajevu, měl však zato, že se celá záležitost vyřídí smírně. Alexander věřil v účast Ruska a všeobecnou válku, což se potvrdilo.²⁶ Stiskem ruky se rozloučili. Vyšata později seděl v koutku vlakového kupé a přemýšlel o možných následcích. Nemohl zjistit všechny podrobnosti, avšak instinktivně cítil, že evropská válka bude mít vliv i na jeho osudy, tak daleko od vlasti. Toužebně si přál osvobození českých zemí z vlády Habsburků.

V hotelu San Carlos Sud se shromáždili švýcarští kolonisté a německy i španělsky rozebírali válku. Bosák se chtěl hlásit jako voják rakousko-uherské armády, ne tak Vyšata.²⁷ Pokud prý dostane obsílku z konzulátu, bude s ní pálit mravence. Bosák mu na to řekl, že ho za to po válce zavřou. Vyšata nato rozhněvaně, že se tedy dost načekají. Přátelství s Bosákem následkem této události trochu ochladlo. Švýcaři nevěděli, komu v konfliktu přát a byli názorově rozdělení zhruba půl na půl mezi příznivce Dohody a Centrálních mocností. Za dva týdny propustili Alexandra jako „Rakušana“ z práce a nic mu nepomohlo, že říkal že je Moravan. Rozhodl se žít volně v přírodě jako Indián. I na Bosáka s Vyšatou došlo. Poněvadž pivovar patřil francouzskému kapitálu, měli být všichni Němci a Rakušané propuštěni. Bosák naříkal, že je Čech z Moravy a žádný Rakušan, nic to však platné nebylo. Vyšata zamýšlel vzbouřit argentinské Čechy proti Rakousku-Uhersku, svou roli přitom jistě hrálo i to, že pocházel z Domažlic, z Kozinova kraje. Chtěl se tak

²⁶ „Lotr lotrinská, Srbsko napadá. Z toho bude velká rvačka. Tohle Rus nenechá!... Tamt... s. 125

²⁷ „Bojovat za bídné, prohnilé Rakousko a za Habsburky by znamenalo zneuctít, zradit vlastní národ!“ Tamt... s. 126

aspoň nepřímo zasloužit o osvobození vlasti. Avšak krajané ze Santa Fé se rozprchli do různých stran. Alexander odjel do Chaco Austral a víc již o něm Vyšata neslyšel. Bosák zamířil do Brazílie, Vyšata na jih, do Buenos Aires a zamýšlel vrátit se zpět do Pampa Central. V Buenos Aires poobědval v hotelu Habsburg a odtud spěchal do General Ache ke starému známému, Italu Attilio Paolimu.

Měl trochu obavy, jak bude přivítán za válkou změněných poměrů, ale uvítán byl skvěle. Attilio sám již tak dlouho žil v Argentině, že nevěděl, zda se považovat za Itala nebo Rakušana. Vyšata prosazoval italskou variantu, neboť sám, i když žil v Rakousku-Uhersku, se nikdy necítil být Rakušanem a nenáviděl Rakousko. Attilio však nerozuměl slovu Čech.²⁷ Někdy v této době napadlo Vyšatu napsat o svých toulkách Jižní Amerikou knihu.

U Itala strávil přes 3 měsíce a volný čas věnoval procházkám po okolí. Všiml si, jak nuzně na pampách žili argentinští Indiáni. Chodili nazí, špinaví, živili se jako hlídači dobytka, který však často kradli. Typickou pro pampu byla hra gaucha de bocha, což bylo něco jako pétanque. Hodně se hrály i karty, pořádaly se dostihy. Nejbohatším estancierem široko daleko byl Jacinto Garciarena, který byl bezdětný, a tak po jeho smrti měla jeho půda být rozdělena mezi chudáky. I na pampě se vzácně vyskytla zima až -10°C. Pokud nastal mráz, pomáhala proti němu výborně pálenka caña, která se vyráběla z kukuřice nebo cukrové třtiny. Vyšata pomáhal donu Attiliovi s živností.

V listopadu 1914 náhle dorazil dopis od Bosáka z Porto Alegre v Brazílii, kde pracoval v pivovaru a zval tam Vyšatu. Brazílie byla v jeho cestovním plánu, lákaly ho její přírodní krásy, a tak nabídku přijal. Donu Attiliovi slíbil, že se k němu ještě vrátí a zanechal u něho své zbraně. Attilio přibalil Vyšatovi na cestu velký kus pečeného masa, sýr a vino tinto (červené víno). Již se nemohl dočkat brazilských krás, na které se těšil, proto co nejrychleji

²⁷ Slovo „Čech“, ve španělštině tehdy nemělo ekvivalent jako dnes „Tcheco“. Vyšata to přeložil slovem „Bohemio“, což mohlo mít negativní konotaci jako tulák či vagabund. Tamt...s. 130

vyrazil vlakem z General Ache do Buenos Aires. S pampou se loučil dojatě.

V Buenos Aires musel 16 dní čekat na loď „Torro“, se kterou se měl dostat do Porto Alegre. Při této příležitosti měl konečně čas, aby si město pořádně prohlédl. Pokusil se najít Jančíka, ale v téměř 2 milionovém městě se mu to nyní nepodařilo, protože se přestěhoval a ani do klubu krajanů nechodil. Stav ostatních krajanů zhodnotil Vyšata většinou jako ubohý, většinou nenalezli odpovídající zaměstnání, také z toho důvodu, že rakouští a němečtí státní příslušníci byli jako první propouštěni. Panovala bída a hlad, mnozí proklínali starého císaře Františka Josefa, jeho „krvežíznivého“ německého spojence i zdejší vládu. Někdy se živili odpadky z přístaviště, jindy přijímali dary od zámožnějších krajanů, ale to nestačilo. Jako Češi hledali zaměstnání těžko, u Francouzů i Angličanů byli chápáni jako nepřátelský národ a u Němců měli zase nálepku zrádců a přeběhlíků. Větší české podniky v Argentině nebyly a neexistovala ani žádná instituce, která by se starala o nezaměstnané Čechy. Jedinou možností bylo potvrzení od rakouského konzulátu, pak byla možnost získat zaměstnání v německé továrně, avšak s tím, že se takový Čech uzavřel kruhu krajanů, kam již pak jako zrádce nesměl. Pro mnohé byly naděje žně na venkově, Vyšata si cenil zvláště krajanů, kteří ani v nouzi svou národní hrdost nezaprodali.

Den před svým odjezdem do Brazílie navštívil vlakem výletní městečko Tigre, vzdálené 28 km od Buenos Aires.²⁸ Prohlédl si zde botanickou a zoologickou zahradu na předměstí Palermo. Prohlídka v něm zanechala chmurné dojmy.²⁹

Zakoupil si lodní lístek u paroplavební společnosti Mihanovič a již večer se nalodil na malou loď s nosností 600 tun. Ráno v 6h následoval odjezd lodi přes záliv La Plata, zpěněné vlny zabránili Vyšatovi v pobytu na palubě. Mořská nemoc postihla až 60 lidí.

²⁸ Na tomto místě své knihy Vyšata kritizuje, jak zde mnozí utrácí obrovské sumy peněz v radovánkách, zatímco v nedalekém hlavním městě tisíce lidí je nuceno se žít v odpadky. Jedněm všechny světské radosti, druhým ani to nejnutnější – nespravedlivý společenský řád. Tamt... s. 137

²⁹ „Pro tato zvířata má lidstvo štědrější ruku a dobrotivější srdce než pro své bratry“...Tamt... s. 137

Propluli kolem mysu Maldonado mezi skalami, přičemž je poháněl silný vítr. Přes záliv Lago dos Patos se dostali až do přístavu Río Grande do Sul. Přístav obývalo asi 35 tisíc obyvatel, z jedné třetiny černoši. Vyšatu zaujala skutečnost, že domy zde měly střechy v evropském stylu, tedy hřebenovité, kdežto v Argentině převládaly střechy rovné. Přístaviště bylo zpola rozestavěné, náklady na ně se rovnaly 8 milionům předválečných korun. V přístavu kotvilo několik zámořských lodí, 2 německé parníky se zde skrývaly před dohodovým námořnictvem a očekávaly brzký konec války. V tom se však mýlily, protože Brazílie později vstoupila do války po boku Dohody a německé lodě zabavila. Ulice v tomto brazilském městě byly nepravidelné, úzké a klikaté, zatímco v Argentině převažovaly rovné a široké. I ty brazilské však byly plné odpadků a smetí.

Cesta pokračovala na sever, šestého dne dosáhli konečně přístavu Porto Alegre. Krásný přístav se rozkládal na několika návrších, okolo bujná vegetace a tropická zeleň. Vše to tvořilo dohromady nádherné panorama. Dalším znakem byly rovné čisté ulice lemované palmami a bílé, evropsky stavěné domy s barevnými střechami, doslova perla mezi brazilskými městy. Vyšata očekával v přístavu Bosáka, jemuž předem telegraficky oznámil příjezd, avšak nikde ho neviděl. Najal si černého nosiče a ubíral se k hotelu, když ve městě náhodou narazil na Bosáka a jakéhosi Šimánka, rodáka z Blatné. Vyšata měl již narostlý plnovous, takže ho krajan nemohl hned poznat, pak se však vřele pozdravili. Bosák nechal odvézt Vyšatovo zavazadlo, druhý den dostal zaměstnání v pivovaru a byt, takže měl na nějaký čas vystaráno.

Krajan Šimánek byl sládkem a asi před měsícem dorazil do Brazílie z Buenos Aires. Měl velmi nestálou povahu, z vlasti kdysi odjel hledat štěstí do Severní Ameriky a přestože tam prosperoval, vypravil se na Cejlon, kde působil v Colombo.³⁰ Odtud se přes vlast vrátil opět do Spojených států, následovala cesta do Argentiny. V návratu do Čech mu zabránila válka, a protože utratil

³⁰ Cejlon – dnešní Srí Lanka, Tamt... s. 140

předešlými cestami mnoho peněz a v Argentině se mu příliš nevedlo, zažíval zde poměrnou nouzi. Vypravil se pak do Brazílie, kde v Porto Alegre pracoval jako účetní v hotelu. V zahraničí pobýval již dlouho, znal asi osm jazyků, přesto však zůstal dobrým uvědomělým vlastencem ryzího charakteru a upřímného srdce. Jednou v restauraci na svoje náklady pohostil černocho. Vyšata se tehdy domníval, že by mu menší peněžitá almužna stačila, Šimánek mu zdůraznil, že tak učinil proto, poněvadž černoch by ty peníze zřejmě propil.

V Porto Alegre tehdy žilo asi 160 tisíc obyvatel, pětinu z nich tvořili Němci, jinak zde žilo i mnoho Španělů, Portugalců a Italů, naturalizovaní i cizinci. Z domorodců pak kreolové, mulati, zambové i černoši. Jednalo se o hlavní město provincie Rio Grande do Sul, středisko obchodu a průmyslu na brazilském jihu. Nepříjemné byly tropické teploty, které dosahovaly 40 - 45°C ve stínu, dlažba pak pálila i přes podešve bot.

Dle Vyšaty však pro cizince byla brazilská kuchyně nevhodná. Zatímco v Argentině se podávala vždy jen určitá porce a jeden chod po druhém, v Brazílii bylo vše jinak. Brazilci téměř neznali polévku, na stůl se přinesla hned veliká mísa s pečeným masem, jež bylo na povrchu sice opáleno, ale uvnitř často syrové. Jídlo dále tvořila rýže, černé sojové boby a syrová, hrubá mouka z maniokových kořenů, tzv. fariňho. Každý si nabíral podle chuti, jedlo se vidličkou, lžící, nejčastěji však rukama. K tomu všemu patřila bohatá ovocná obloha, kterou tvořila jablka, hrušky, pomeranče, hrozny, banány a ananasy. Ovoce zde bylo velmi levné, Brazilci ho snesli neuvěřitelné množství.³¹

Poblíž města se nacházela krásná výletní místa a koupaliště, jako například Tristeza, Gloria a Theresopolis. Vyšata byl zdatný plavec, ale Šimánkovi se rovnat nemohl. Ten plaval až několik set metrů od břehu a vracel se svěží jako po prvé mořské koupeli. I Vyšata se kdysi pustil, hrdý na své plavecké umění, daleko od břehu, avšak když se vracel zpět, chytly ho křeče do pravé nohy.

³¹ 1 kg vinných hroznů stál tehdy pouhých 200 reis, což bylo v přepočtu zhruba 36 haléřů, Tamt... s. 143

Stačil ještě křiknout o pomoc, ztratil vědomí a klesal pod hladinu. Zachránil ho Šimánek.

Nový rok 1915 nezačal pro Vyšatu příznivě, protože brazilské stravě a podnebí se zdařilo, co nezmohly ani námahy a svízele těžkých dní v Pampa Central ani pustiny v Chaco Austral. Špatně propečené, nestravitelné maso a odporné, nechutné boby s rýží, to vše způsobilo, že Vyšatovo pevné zdraví bylo podlomeno a onemocněl těžkou chorobou. Zasáhly ho silné žaludeční křeče, které se stupňovaly a postihly i dolní končetiny. Byl nucen vyhledat lékaře. Jeho stav byl velmi vážný, v městské nemocnici zápasil několik dní se smrtí, shodil plných 26 kg ze své původní hmotnosti 74 kg. Nakonec se mu podařilo přežít, starali se o něj oba krajané, zejména Šimánek. Po nějakém čase se trochu zotavil, ale na práci nebylo ještě ani pomyšlení. Lékař mu doporučil změnu podnebí, Vyšata uposlechl jeho rady, měsíc zajížděl do romantické a krásné brazilské přírody a v okolí Cachocira, Santa Maria a Passo Fundo se zotavoval.

Brzy se však musel rozloučit se svými dvěma krajany, protože Bosák dostal zaměstnání v Cachocira, zatímco Šimánek měl pracovat jako sladovník ve městě Santa Cruz na jihu státu Río Grande do Sul. Vyšata se ocitl osamocen. Bylo mu smutno, neměl žádné zprávy z Evropy, kde zuřila válka, cítil se jako ve vyhnanství. Těšil se na odjezd z Porto Alegre, rozhodl se jet do Rio de Janeiro, poté zamýšlel procestovat střední Brazílii a Paraguay.³² Nacházel se v březnu geograficky na obrátce Kozoroha a ačkoliv to byl již podzimní měsíc, panovala přesto horka, která byla čas od času mírněna dešti a bouřemi. Rozloučil se s krásným Porto Alegre a v duchu již snil o tropických krásách brazilských stepí a pralesů.

Dne 24. března 1915 nastoupil Vyšata na loď Itapuhy, která měla namířeno do Rio de Janeiro. Plavba trvala 12 dní, v přístavu Pelotas měla loď zastávku, při níž naložila bedny s rajskými jablíčky. Zde přistoupilo i asi sto brazilských vojáků, kteří všichni pocházeli z vojenské trestnice a nyní byli posláni do posádek

³² Rio de Janeiro bylo až do roku 1960 hlavním městem Brazílie...Tamt...s. 145

v severní Brazílii. Byli mezi nimi vzbuřenci, lupiči i vrazi, Vyšata se pozastavil nad tím, že nad nimi nebyl žádný dozor, každopádně se měl před těmito ostrými muži na pozoru a raději si ustlal mezi bednami na palubě. Brazilští „obránci vlasti“ se dokonce pokusili v noci znásilnit několik žen, které touto lodí také cestovaly, pořádek musel zjednat kapitán lodi a muži z posádky. Propluli přístavem Florianopolis na stejnojmenném ostrově ve státě Estado Santa Catarina. To místo bylo hornaté, silně zalesněné a skýtal nádherný pohled. Město mělo asi 15 tisíc obyvatel, z jedné třetiny ho tvořili Němci. V přístavech i ve vnitrozemí Brazílie žilo vůbec velmi mnoho německých emigrantů. Vyšata se chtěl dozvědět nějaké informace o průběhu světové války, avšak portugalsky a německy tištěný magazín mu dodal nepravdivé zprávy jako například, že francouzská vláda utekla před Němci do Maroka a že prý byl ruský car v Petrohradě zajat. Nic z toho ovšem nebyla pravda, v Evropě se naopak vedly velmi urputné boje. Cesta dále ubíhala, 9. den zakotvili v přístavu Santos. Zde byly na lodě nakládány žoky kávy, náklad směřoval do dohodových zemí, ostatně kvůli námořní bloádě bylo spojení s Německem a Rakousko-Uherskem nemožné. V Santosu přistoupilo asi 10 osob, mezi nimi i Karel Jelínek z Českých Budějovic, s nímž se poznal v argentinském Rosariu a který vypadal velmi zbědovaně. Měl za sebou pohnutý osud, během něhož přišel o celou rodinu. Jel se již pouze rozloučit s vlastí, doma pak spáchal skokem do Vltavy sebevraždu, což se však Vyšata dozvěděl až po svém návratu do Čech, po více než 10 letech, v roce 1926. Po zakotvení v Rio de Janeiro na tom nebyl Vyšata po finanční stránce moc dobře. Protože si musel našetřit peníze na další cesty, začal nejprve hledat práci v místních pivovarech. Zaměstnání našel v jednom z nich jménem Brahma, který sice byl z poloviny vlastněn německým kapitálem, avšak místo bylo v oboru, kterému rozuměl a navíc mu byla přidělena místnost k ubytování, jakkoliv malých rozměrů byla. Rio de Janeiro, tehdejší hlavní město Brazílie mělo v roce 1915 přes 1,25 milionu obyvatel, rozkládalo se na mírných návrších,

obklopené několika vrcholy. Hora Corcovado měla spojení s městem elektrickou dráhou a skýtala krásný výhled na moře i do vnitrozemí. Vrchol Tijuca dosahoval větší nadmořské výšky, u přístavu se tyčila strmá skála jménem Pao de Asucar, spojená lanovou dráhou s pevninou. Nejkrásnější výhled na město skýtal vrchol Alto Boavista. Hlavní magistrála města nesla název Avenida Rio Branco, dále se zde nacházel záliv Botafogo a nábrežní korso vedlo až do předměstí Santa Theresa, kde zaujala Vyšatu bujná tropická květena. Na dosah města ležela mnohá výletní místa.³³ Vše to lemovalo množství parků a zeleně, největším z nich byl park Praia da República. Nacházel se na třídě Carioca, kde byly oddělené cesty pro chodce a automobily. Každý návštěvník parku musel mít límeček na krku. Ulice zely přes den prázdnotou, neboť teploty dosahovaly až 47°C ve stínu. Hlavní ruch nastával až ve večerních a nočních hodinách. Žila zde silná komunita černochů, zčásti ještě zachovávající africké zvyky. Takzvaná čtvrť lásky byla velmi nebezpečná, prostitutky všech věků a barev zde často olupovaly muže o všechny věci, které pak postižení vykupovali zpět. Ze studu to pak na policii neohlásili.

Pro vysoké teploty bylo ve dne nejlépe skrýt se do chladného podzemí, jinak hrozil sluneční úpal. I noci zůstávaly parné, Vyšata se musel dvakrát až třikrát za noc vykoupat a vyměnit propocené prádlo. Přesto blízkost oceánu zbavovala vzduch bacilů a pro Evropana zde bylo snesitelnější podnebí než ve vnitrozemí. Nákaze tropickými nemocemi se dle Vyšaty dalo celkem úspěšně čelit konzumací alkoholu, který bylo možno dostat i na lékařský předpis.

Když nastala doba kdy měla Brazílie vstoupit do války proti Německu, vznikala různá protiněmecká vzbouření. Brazilci uvěřili totiž tomu, že si Němci jejich zemi vyhlédli za své ztracené kolonie, němečtí občané byli napadáni na ulicích a německé podniky drancovány. I Vyšata se stal jednou terčem útoku, když byl poplíván a označen za Němce. V pivovaru mu pravidelně strhávali 10% ze mzdy jako peněžitou sbírku ve prospěch německého

³³ Například se jednalo o letoviště San Francisco či mořské lázně Ipanema, asi 6 km vzdálené od hlavního města. Dalším letovištěm bylo Petropolis, sídlo vyslanectví a konzulátů, Tamt... s. 155

válečného úsilí, po protestech mu pak peníze sice vrátili, v krátké době byl však ze zaměstnání propuštěn.

Vyšata měl v plánu se vrátit do Argentiny, nejprve však chtěl důkladně poznat Brazílii. Rakousko-uherský pas mu byl na obtíž, chtěl-li získat ve vnitrozemí slušnou práci. Ještě v pivovaru se seznámil s mladým účetním jménem Hermann, jehož rodiče byli původem Němci, on sám se však již považoval za Brazilce, a proto mluvil portugalsky. Když ho také propustili z pivovaru, nabídl Vyšatovi cestu k jeho rodičům do kolonie v Estado Paraná. Vyšatovi nabídka konvenovala, tak na ni kývl a jeli spolu rychlíkem do Blumenau. Když pak sedl na koně nevnímal nic z krásné krajiny, neboť jej stále pobolíval žaludek a bolesti dosahovaly místy značné intenzity. Osmý den po příjezdu se již konečně cítil lépe a s Hermannem plánovali zájezd na území zdejších Indiánů.

Sedli na koně, měli v úmyslu navštívit kdysi slavný indiánský kmen Botacudů, čítající v roce 1915 asi jen 300 jedinců. Chtěli je obdarovat krávou. Na břehu řeky Itayahy nastoupili na loďku a koně za sebou nechali plavat. S krávou si zažívali velké trable, nejprve se jí nechtělo vydržet na loďce během plavby, a jakoby tomu nebylo dost, museli ji ještě v lese popohánět, aby s nimi šla. Přenocovali ve strážní budově místní policie, spali na kukuřičné slámě, když se předtím ještě posilnili kávou s mlékem. Kráva jim však přes noc pošla, a aby dar Indiánům nepřišel úplně vniveč, museli jim dát aspoň hovězí maso.

Indiánští muži byli dle Vyšaty až patologicky líní, k práci je nedokázalo nic pohnout a raději snášeli tu největší bídu. Vyznačovali se nestřídmostí v jídle, kdy jedli až do nevolnosti, avšak pokud jídlo nebylo, tak hladověli a žádné zásoby jídla si neukládali. Domorodci prý dosahovali značné tělesné výšky se silnou tělesnou konstrukcí, zejména nohy Indiánek byly silně vyvinuty. Muži se věnovali pouze lovu, kdežto ženy nosily těžká břemena a často i dítě. Indiánky byly celkem moderně ošaceny, na sobě neměly téměř nic, maximálně kus hadru nebo zástěru. Děti

trpěly velkou špínou, kolem krku nosily ozdoby. Indiáni si po celém těle vytrhávali chloupky a velmi je zaujal Vyšatův fotoaparát. Když ho na ně zamířil, začali všichni utíkat, což byl následek toho, že byli vyděšeni naposledy při focení, když se na fotografii uviděli, z čehož pak onemocněli a dva z nich dokonce zemřeli zřejmě na infarkt. Vyšata musel tedy fotoaparát schovat na strážnici, jinak by se Indiáni již neobjevili. Zatímco muži opékali půlku krávy, ženy a děti si pochutnávaly na všich z vlasů, z čehož běhal Vyšatovi mráz po zádech. Po večeři žádali muži tabák a cigarety, představovali se pak svými domorodými jmény.³⁴ Večer Indiáni odešli. Druhý den se přesunuli Vyšata s Hermannem a doprovodem k další strážnici, posnídali maté a vydali se na obhlídku tábora. Šaman a náčelník právě nebyli přítomni v táboře, jehož chatrče z chrastí se podobali mraveništím. Bez dovolení nesmí nikdo dovnitř, ani ne tak proto, že by mohl obyvatele překvapit v nějaké choulostivé situaci (z toho by si nic nedělali), ale mohli by se leknout, z čehož někdy ztráceli chuť k jídlu. Nejdříve tedy museli zatleskat. Pán domu peníze nechtěl, požadoval jen cigarety, a do chaty je stejně nepustil. Byli nuceni tábor opustit, protože druhý den jim končilo povolení vládního komisaře z Blumenau, které bylo vystaveno na 5 dní. Veliteli stanice dal Vyšata za nocleh a stravu stříbrný pětimilreis, což bylo asi 8 tehdejších korun. I při jejich odchodu žádali Indiáni stále tabák, Vyšata a jeho druhové však již žádný neměli, a tak na ně bylo házeno klacky a kamením, z čehož je vysvobodil fotoaparát, před nímž domorodci utekli. Indiáni oblehli stanici, dožadovali se dalšího masa a dělali výhružné pohyby. Odešli teprve poté, co jim dali maso ze dvou skopců, které narychlo porazili. Druhý den vyrazili na zpáteční cestu a v pořádku se vrátili. S Hermannem denně sedali na koně a lovili ryby, ptáky i zvěř a Vyšata přihlížel pěstování rýže, tabáku, kávy, bobů, manioku a yerby maté, brazilské kuchyni však nikdy nepřivykl. Naučil se však házet lasem na pohyblivý cíl. Dalším poznatkem bylo, že všichni domorodci

³⁴ Jména měla původ v přírodě a zněla v překladu do češtiny jako pes, liška, strom, hvězda atd., Tamt... s. 167

včetně žen kouřili, chodili bosi, nehty nestříhali ani nepilovali a nikdy se nemyli, pouze období dešťů z nich mohlo smýt špínu. Některé mladé ženy měly od přírody krásná těla, avšak ženy starší 30 let byly množstvím dětí i nuzným životem tak vyčerpány a jejich obličej natolik vrásčitý, že se podobaly našim osmdesátiletým stařenkám. Po dvou měsících povolali Hermanna znovu do Rio de Janeira, Vyšata jel s ním a přemýšlel cestou, co dál, neboť ze svého načrtnutého programu měl odbytu teprve velmi malou část. Vrátil se z Estado Paraná do Rio de Janeiro, kde na Hermannovu přímluvu ještě jednou dostal práci v pivovaru Brahma, ale po měsíci byli všichni zaměstnanci jiné než německé národnosti propuštěni. Hermann pak našel zaměstnání v bance. Vyšata své propuštění chápal jako odvetu za demonstrace a vstup Brazílie po boku spojenců do války. Těžké časy nastaly pro mnohé krajany, kteří byli často zbaveni svého místa, přestože v něm pracovali mnoho let. Vyšata plánoval vrátit se do General Acha k donu Attiliovi, pak se měl rozhodnout, co dále. Stále ho trápila žaludeční nemoc, kterou způsobilo nevhodné klima a těžká brazilská strava. Rozloučil se s Hermannem a 17. března 1917 nastoupil na loď Florianopolis a za 14 dní byl již v Argentině. V Buenos Aires zašel do hotelu Habsburg, kde se vždy zdržovali čeští krajané. U stolu spatřil přítele, Moravana Jančíka. Objali se a políbili, vyprávěli si své zážitky, kterých měl daleko více Vyšata. Jančíkovi naopak přibyly dvě děti, vlastnil ve vzdáleném buenosaireském předměstí Bernal krejčovský závod, avšak příliš neprosperoval. Vyšata mu slíbil, že ho navštíví, což druhého dne skutečně učinil a musel vše znovu vyprávět. Jančík byl toho mínění, že pampa je rájem tuláků, přesto Vyšatův úmysl schvaloval. Ten mu sdělil, že o cestách a osobách píše do časopisů, načež rozmluva trochu vázla a při loučení ho Jančík požádal, aby nepsal nic o nich. Měl obavy z toho, že se sousedé ve vlasti dozvědí, jak v Argentině žije. Vyšata mu poté slíbil, že tak neučiní nebo napíše, jak se Jančíkovi daří královsky. Jančík čekal až bude po válce, až si vydělá dostatek

peněz a také na to, co řekne jeho žena. Vyšata slíbil, že najde-li pro něj nějaké vhodné zaměstnání, dá mu hned vědět.³⁵

Brzy po této rozmluvě již zamířil do General Acha, kde ho uvítal starý známý don Attilio Paoli, trpící silným revmatismem. Poznamenal, že válka je sice až v Evropě, ale jak on, tak Vyšata jsou z ní invalidé. Vyšata opět přijal pozvání od dona José do osady San José a při té příležitosti vyčistil své zbraně, kterých vlastnil několik.³⁶ Podařilo se mu získat i koně jménem Lazlo za 40 pesos od dona Jacinta. V partii karet pak peníze vyhrál zpět.³⁷ Attilio obdaroval Vyšatu světlým ovčáckým psem, kterému dal jméno Gringo. Vyšata si vyrobil sedlo ze dvou ovčích kůží a na cestu obdržel jídlo, tabák, pětilitrovou láhev vína a malou lahvičku jodové tinktury. Znovu se měli setkat až za 8 měsíců.

Vyšata zamýšlel prozkoumat západní Pampu Central, pak přes Neuquen do Patagonie. Věřil, že se mu s dobrým koněm plán podaří provést. Jeli směrem na západ, před večerem je zadrželo stádo dobytka, které bylo hnáno k nádraží. Dlouho do noci pak seděli u ohně, jedli pečené maso, pili maté a vyprávěli si gaučovské příběhy. V pampě nebylo rozdílu mezi pánem a sluhou, panovalo zde posvátné ticho, jen občas přerušené štěkotem pouštní lišky nebo kuňkáním žab v blízké laguně. Ráno se vydali na další cestu. Jak postupovali stále více na západ, stávala se krajina opuštěnější a divočejší. Lesy vystřídaly pastviny a pouště. Setkali se s živočichem, kterému Vyšata říkal smradloch, protože jeho originální pižmový zápach se nedal žádným prostředkem odstranit, oblečení se pak muselo znehodnotit. Kůže z těchto zvířat však byla velmi jemná, vyráběly se z ní rukávníky a límce.

Po 12 denní cestě dorazili na estancii San José, kde majitel s rodinou přebýval v pěkném domku. Vyšata se zde cítil jako doma, jídlo bylo připravováno na evropský způsob. Dlouho do noci si pak povídali. Od příštího dne podnikali s donem José vyjížďky po kraji,

³⁵ Brzy svůj příslib splnil a získal pro Jančíka menší hospodářství na severu Argentiny u města Corrientes, Tamt... s. 177

³⁶ Mezi Vyšatovy zbraně patřil revolver Smith a pušky lancasterka a 9 mm winchesterovka, Tamt... s. 178

³⁷ Částka se rovnala asi 80 rakouským korunám, Tamt... s. 178

lovili velké množství zvěře.³⁸ Zajímavostí nesporně bylo, že hospodářské práce zde obstarávali především muži.³⁹ Mléka se vydojilo jen tolik, kolik bylo potřeba, máslo nebo sýr tam, daleko od světového trhu, lidé vůbec neznali. Ženy zde byly zaměstnány vařením a praním pro své muže a jejich druhy. Nebraly za to plat, dávala se jim strava ve skopovém a hovězím mase. K rozdělení ohně a výrobě svíček se používal hovězí lůj. Na pampě panovala dokonalá idyla samoty, neslavily se ani neděle a svátky, nerozhodovaly týdny a měsíce, volno dával jen majitel. Práce na estancii však nebylo mnoho a pastevců ze vzdálených stád jí měli ještě méně.

Don José vyzval Vyšatu ke generální prohlídce svých pozemků, ten strávil 26 dnů v sedle koně Vallo, po návratu musel na dva dny ulehnout na lůžko, protože ho bolelo celé tělo. Na to znali Indiáni jediný recept, bolest se měla překonat tak, že se znovu naskočilo do sedla. Vyšata se dle toho zařídil a již třetí den byl opět v sedle svého koně. Na estancii byl nejdůležitější osobou mayordon, který byl hlavním správcem, zatímco capetazo rozděloval na estancii práci. Don José oznámil, že se na estancii vyskytla puma, proto bylo nutné sbalit si věci minimálně na 2 dny, hlavně zbraně.

Puma, které se také jinak říkalo stříbrný lev, byla jihoamerickým dravcem, který sice nebyl tak krvelačný jako jaguár či například bengálský tygr, ale žádná legrace s ní nebyla. Její předností je silný úder tlapou. Vyšata si nachystal kulovnici značky Winchester, do druhé ruky brokovnici a na záda si připevnil vak se sušeným masem a suchary, načež vyjeli s donem José na lov. Cesta vedla travnatou pampou, puma zadávala již několik ovcí i tři kusy hovězího dobytka. Nejsnazší, jak dostat pumu, bylo najít její doupě nebo ji zastihnout při napájení. Po poledni dorazili k řece Salado, přes řeku je převezl Indián na druhý břeh, kde ostrá, vysoká tráva řezala koně pod břichy. K večeru našli po pumě první stopy

³⁸ Žili zde zajáci, martinetty, koroptve, lišky, smrad'oši a zejména holubi. S vařenou rýží tvořili holubi delikátní pochoutku zvanou guiso. Tamt...s. 183

³⁹ Muži například také dojili krávy, což se v Evropě dělo snad jen na frontě, ale v Argentině by dojení krávy ženou působilo kuriózně, Tamt... s. 184

v podobě dvou vyhlodaných dobytčích těl. Puma si vybírala jen prsní maso a vnitřnosti, zbytky nechávala jiné zvěři. Vyšata se lekl skřeku papoušků a vystřelil na ně, za což byl donem José pokárán, poněvadž těch dvou ran byla škoda, ba co víc, prozradil jejich přítomnost. Příště již Vyšata lovil hejno ptáků kusem ocelového drátu, který házel proti hejnu. Úspěšně tuto radu zužitkoval v Patagonii. Ráno vyrazili k laguně na lov pumy. Vyšatovi s donem José se povedlo pumu vypátrat a zastřelit, ale zcela bez problémů se to neobešlo.⁴⁰

Maso z pumy jim velmi chutnalo, o její srdce se rozdělili, čímž měla podle indiánské pověry přejít do jejich krve odvaha a statečnost krále pamp, jak stříbrného lva nazývali. Vyšata konal na projížďky po estancii, zdokonalil se v házení lasem. Brzy však již jako správný tulák pomýšlel na další cesty. Na jeho počest byla uspořádána závěrečná bohatá hostina. Vyšata toužil po volnosti a nových zážitcích.

Druhý den vyrazil na koni Vallo s doprovodem psa Gringa a směřoval na jih, k řece Río Colorado, kde se měla nacházet kolonie Los Puelches. Zvířata mu dělala výborné hlídače, takže mohl v noci klidně spát. Šakal nebo liška se na většího tvora neodváží, hadi zde nebyli jedovatí a jaguáři či mravenci se zdržovali jen v blízkosti řek, potoků a lagun. A tak největšími parazity byli mravenci a lesní štěnice, které Vyšatu velmi sužovaly. Zevnějšek jeho psa Gringa doznal změny tím, že mu v zimě zhoustla srst. Po týdnu cesty dorazil konečně do kolonie Los Puelches, která čítala asi 30 stavení. Hostitel ho přijal nedůvěřivě, neboť Vyšata vypadal celkem zpustle. Vousy měl dlouhé, husté a špínou pokryté, neboť po odjezdu z General Acha se příliš nemyl, ne snad z odporu vůči blahodárným účinkům vody, ale z ohledů na osobní bezpečnost. V Evropě byla špína a zanedbaný zevnějšek předmětem opovržení, naopak v argentinských pampách byla čistota známkou zralosti k zákeřné ráně. Ctitel pořádku a čistoty stál za přepadení ať už gauči či vaquery. Hostitel se stal vlídnějším po přečtení

⁴⁰ Vyšata stál totiž v jednu chvíli na nesprávném místě a málem dostal zásah, za což mu don José od plic vynadal, Tamt...s. 189

doporučujícího dopisu, Vyšata si udělal lůžko z ovčí kůže a jedl spolu s peony. V kotlíku se vařilo griso a voda na maté a Vyšata zároveň podělil své společníky cigaretami, což byla v tomto kraji velká vzácnost. Vyprávěl, že je Čech, oni tuto zemi sice neznali, ale o Rakousku tušení měli, protože v pueblu s nimi přebýval jeden Austriaco čili Rakušan, kterého se Vyšata odhodlal brzy navštívit v naději, že to bude také Čech. Na noc strávenou v osadě Vyšata nikdy nezapomněl. Vpád myši zahnal ještě rozžehnutou zápalkou, ale místo nich se objevily obrovské štěnice. Jeho jediná obrana spočívala v tom, že naplnil čtyři plechovky od barev vodou a vytvořil z nich ochranné valy, přesto se však ráno probudil s množstvím kousanců. Večer se Vyšata vypravil za Rakušanem, který pracoval rýčem na zahradě, a navázal s ním španělsky hovor, při kterém se dozvěděl, že pochází z rakouské provincie Čech, což Vyšata dost dobře nemohl pochopit. Naše krásné Čechy a rakouská provincie? Svoje rozhořčení však ovládl. Rudolf Čejka (krajanovo jméno) se ptal, co má Vyšata společného s Čechama a ten mu řekl, že se tam narodil a představil se jako Franta Čech. Čejka ihned dodal Vyšata, neboť znal jeho jméno z časopisů a slyšel, že cestuje. Vyšata mu trpce tak trochu vyčetl, že se nehlásí hrdě za Čecha a vydává se za Rakušana. Proč tomu tak je? Stydí se snad? Čejka se za svůj původ sice nestyděl, ale nikdo neví, co je Čech, Bohémico zde znamená tulák nebo vagabund, a tak se s rakouským pasem nechával nazývat Rakušanem. Vyšata musel uznat, že má Čejka pravdu a stiskl mu ruku. Ten zanechal práce, uvedl Vyšatu ke svému zaměstnavateli a představil ho jako krajana a cestovatele. Čejka, který dříve pracoval na stavbě dráhy ze San Antonio u Atlantiku na západ, dlel v Argentině již od roku 1912. Na Vyšatovu počest dal majitel zabít statného skopce, kterého si pak opekli, zapíjeli vínem a Vyšata vyprávěl své osudy. Čejka mu radí, aby procestoval Patagonii bez koně, protože prý hrozilo reálné nebezpečí, že by ho někdo kvůli vlastnictví koně zabil. Vyšata chtěl poznat Patagonii i za cenu rozloučení s koníkem Vallo, kterého od něj Čejka odkoupil s tím, že pokud se vrátí do roka,

dostane koně zpět. Vyšatova cesta do osady Mahuide vedla přes Neuquen. Napříč Patagonií až k Atlantiku chtěl procestovat za půl roku a doufal přitom, že do té doby skončí v Evropě válka a dozví se informace o svých blízkých. Jel špatně sjízdným terénem, v okolí Río Colorado si povšiml bujnější vegetace než ve vyprahlé pampě. Do osady Mahuide se dovážela vlna, kůže, kukuřice a pšenice a vyváželo se odtud hlavně dříví. Za 3 pesos denně nocoval u jednoho Švéda všude doprovázen psem Gringem. Po třech dnech nastoupil do vlaku směrem na Neuquen, trať byla lemována řekou Río Negro, která se u Carmen de Patagones vlévá do Atlantiku. Srážky zde jsou vydatnější, půda byla obdělána, převažoval dřevařský průmysl. Dorazil do Neuquen, což bylo město s tehdy asi 20 tisíci obyvateli, z velké části kreoly. Vyšata nabyl přesvědčení, že město bude hrát významnou roli při kolonizaci jihozápadní Argentiny. Pro obchodníky bylo město pravým rájem, protože leželo na důležité železniční trati. Ubytoval se v hotelu Roma a zakoupil si lístek do San Carlos de Bariloche. Cesta vedla podél řeky Limay, vlak jel rychlostí 20 km/h, od jihu vál studený vítr. Druhého dne za večerní tmy byl Vyšata na místě. Ubytoval se zde u bratra dona Attilia. Městečko mělo asi 7 tisíc obyvatel, většinu z nich tvořili italští imigranti. Leželo na břehu jezera Nahuel Huapí naproti Chile. Nádherná poloha lákala mnoho turistů.

Rodinu bratra dona Paoliho tvořily 2 dcery ve věku 19 a 14 let a syn ve věku 12 let. Na hostitele pěl Vyšata jen chválu a zmínil se i o tom, že dívky byly velmi sličné. Když se uložil, přišly obě sestry a bez rozpaků se před ním převlékaly jako by byl jedním z peonů, na což opravdu vypadal, neboť byl velmi neupraven a se zanedbaným zevnějškem. Starší sestra se ho provokativně zeptala, zda je ženatý či svobodný a on se jí optal, zda se jí líbí.⁴¹ Na Vyšatovi se jí nelíbilo vůbec nic, jen litovala hezkého jména Francisco čili Pancho pro tak ošklivou tvář. Vyšata již chystal pomstu tím, že se vykoupe a navštíví holiče. Když to provedl, nemohla ho starší ze sester vůbec poznat, a tak se ptala, co si

⁴¹ Dívka se pohrdavě zasmála se slovem Barbudo (vousáči), což se dotklo Vyšatovi mužské ješitnosti, Tamt... s. 209

přeje, načež si Vyšata poručil šálek kávy. Nemohl si nevšimnout jejích vzdouvajících se ňader. Señorita ho poznala, zrudla a zvolala jen *Que cambio!* (Jak jste se změnil). Ani její otec nemohl poznat tuláka z pamp. Pomsta byla sladká, ale přišel o společně sdílenou ložnici a mohl tedy zapomenout na jakékoliv večerní požitky.

Přemýšlel o nových jihoamerických toulkách. Chtěl se dostat přes Patagonii až na druhou stranu k Atlantiku, ale nemohl použít železnice. Rozloučil se s rodinou Paoli, starší dcera jeho odchodu litovala, svěřil jí tedy aspoň psa Gringa. Doprovázel jako vaquero transport dobytka, ale na strastiplnou cestu moc rád nevzpomínal. Na cestě upadl do bezvědomí vyčerpáním, zachránil ho jeden kreol. Do San José nakonec dorazil a dostal mzdu nezkrácenu. Nabídl její polovinu svému zachránci, ale tento dobrý člověk si nic nevzal, proto mu Vyšata daroval aspoň dvě poniklované ostruhy na boty. Zakoupil si lodní lístek do San Antonio. Odtud měl plout parníkem až do Bahía Blanca a následně se vrátit vlakem do General Acha.

Vyšatova bilance byla celkem uspokojivá, měl skvělé zážitky a dojmy. Na druhé straně byl však finančně dosti vyčerpán, musel dokonce prodat své zbraně boháči donu Jacintovi. Odebral se na sever Argentiny a zde připravoval další cesty po Paraguayi, Bolívii a Peru. Těšil se na krásy v zemi Inků a zasvětil jim dalších 5 let svého života.⁴²

Světová válka se pomalu chýlila ke svému konci a i Vyšata choval naděje na lepší život, národnostní uklidnění a zlepšení hospodářských poměrů. V buenosaireském pivovaru si Quilmes si vydělával na další cesty.⁴³ Jeho finanční situace i zdraví doznaly obrát k lepšímu. Ve volných chvílích pracoval v Českém národním sdružení, v jehož čele stál ing. Fr. Zelenka. Bydlel u Jančíka v předměstí Bernal. Chystal se na sever Argentiny, do provincie Corrientes, kde žili i Indiáni z kmene Guaraní. Jančík toužil uplatnit své zemědělské znalosti, kterým Vyšata sice příliš

⁴² Vyšata zde mylně uvádí i kmen Mayů, ale ti byli typičtí pro Střední Ameriku, kam vůbec nezavítal, Tamt... s. 217

⁴³ Vyšata byl vybaven doporučujícím listem od dona Jacinta pro Alfreda Cabrala, majitele estancie na severu Argentiny, Čech-Vyšata F., Patnáct let v Jižní Americe – 2. díl Divokým rájem, Praha 1927, s. 3

nedůvěřoval, přesto mu slíbil najít uplatnění na některé estancii. Pro jejich chudobu bylo velmi obtížné sehnat vhodný pozemek.

Dne 18. září 1918 se vydal vlakem z nádraží Chacarita na sever. V tomto klimatickém pásmu panovalo velké horko. Po železnici dorazil přes Zárate až do Monte Caseros, kde se dráha rozdvojovala. Severní cesta vedla do Posadas (provincie Misiones) a dále do Paraguaye, západní část mířila do Corrientes. Kmen Indiánů Guaraní obýval sever Argentiny, Paraguay, západní Brazílii a východní Bolívii. Další zastávkou bylo město Mercedes o zhruba 22 tisících obyvatel. Celé bylo vystavěno z vypálených cihel, pozemky se zde hodily jen pro pastviny a byly velmi levné.

Estancie Alfreda Cabrera nesla název Juguerý, cesta k ní vedla roklinami a bažinami. Vyšata obdržel k obývání dvě místnosti a k ruce sluhu, Indiána Estebana. Typickou stravou bylo ovčí maso s mlékem a pštosím pečeným vejcem. U dona Alfreda dosáhl toho, že Jančík obdržel pozemek o výměře asi 50 ha, jako nájem měl platit 20% výtěžku obilí. Dostal darem i osivo, koně, pluh a bylo mu i uhrazeno jízdné.

Vyšata postupně poznával život zdejšího lidu, a to i s vydatnou pomocí Estebana, znamenitého jezdce. Ostatně všichni Indiáni v tomto kraji zvládali jízdu na koni dokonale, chytali lasem zdivočené koně. Ženy zde žily s muži ve zcela volných svazcích a často své ctitele měnily. Nosily jen kus hadru, brzy rodily děti, ale společně s muži nestolovaly. Indiáni své děti dost zanedbávali, rodina mezi nimi neexistovala, rozmáhal se těžký alkoholismus.

Dělníci na estancii dostávali mzdu 12 pesos měsíčně, ženy braly jen 8 pesos. K tomu všem pracovníkům náležela strava. Indiáni nosili obuv z ovčí kůže, o nichž věřili, že je ochrání před prudce jedovatým hadem yarará. Největším hadem, který se v Argentině vyskytoval, byl hroznýš královský, kterého však Vyšata nespáčil.

Indiáni jedli většinou v leže, typické jídlo tvořilo pečené maso a kukuřičné klasy. Vyšata se nenechal zlákat četnými svody indiánských žen. Jančík mezitím svou houževnatostí slavil první úspěch v boji s argentinskou půdou, podařilo se mu vypěstovat

kukuřici. Majitel estancie Cabral si postěžoval Vyšatovi, že ho tíží problémy s mladým správcem, pod jehož vedením dosahoval špatných hospodářských výsledků.

Krajinu tvořila suchopárná vegetace, téměř bez stromů. Výhoda spočívala ve skutečnost, že se zde nevyskytovali moskyti, zato mravenci ztrpčovali místním obyvatelům notně život. Na této estancii se toho moc pěstovat nedalo, z plodin měla svůj význam pouze kukuřice, jinak se zde choval převážně jen dobytek, za který se platilo pouhých 45 pesos za kus, což znamenalo pouze poloviční cenu než kdekoliv jinde v Argentině, přičemž ho výrazně prodražovala nákladná železniční doprava.

Na estancii Juguerý Vyšata strávil více než dva měsíce a v prosinci 1918 se již chystal na další cesty. Jednou, když byli na cestě do města Mercedes, se s ním a Jančíkem převrátil vůz a Vyšata upadl do bezvědomí. Don Cabral projevil neobyčejnou velkorysost a zaplatil mu lékaře i pobyt v hotelu Centenario. Po týdně mohl Vyšata konečně pokračovat dále do Corrientes. Cesta tam trvala 8h, cestou vlak zastavil ve stanici Empedrado. Toto městečko leželo na vysokém břehu řeky Paraná, obklopeno krásným palmovým lesíkem a četnými zahradami, ve kterých dominovaly pomerančovníky, banánovníky a fíkovníky, což Vyšatovi připomínalo tak trochu Francouzskou riviéru. Z Corrientes pak měl dále pokračovat do Posadas v provincii Misiones, což mu sice zkomplikovala stávka lodníků, ale Vyšata si poradil, když jednoho z nich přemluvil k individuální přepravě. Docílil tak úspěchu i v situaci, která se zdála být marnou.

Vypluli za ranní mlhy a Vyšata, přestože měl zapláceno, musel se skrývat v podpalubí, přeplněném hromadou melounů a banánů. Když minuli Corrientes, odvážil se vstoupit na palubu, aby mohl pozorovat krajinu při řece Alto Paraná. Vyšata si všiml rozdílů mezi argentinským a paraguayským břehem. Krajina na argentinské straně se vyznačovala tím, že byla pustá, neobdělaná a téměř postrádala vegetaci. Naproti tomu, paraguayský břeh se utápěl v bujném, sytém zeleni lesů.

Po 4 dnech dorazil do města Posadas, hlavního v provincii Misiones o asi 25 tisících obyvatel. Město pulsovalo obchodním ruchem, patřilo k nejvýznamnějším na severu Argentiny a vedla přes ně frekventovaná železniční trať, která spojovala Buenos Aires s hlavním městem Paraguaye Asunciónem. Měřila asi 1800 km. Vyšata se zde setkal s krajanem ze Slezska, který se jmenoval Javornický.⁴⁴

Na paraguayské straně leželo městečko Villa Encarnación, Vyšata pojal plán procestovat později celou Paraguay, chtěl však ještě navštívit některá města severní Argentiny a setkat se zde s krajany. Cestování přitom nebylo ani pohodlné ani levné, stravování a ubytování, na to musel nést náklady cestující, ale Vyšatovi to umožnilo poznat zblízka život Indiánů a pro svou zdrženlivost mezi ně pronikl. Psal pak, že mnozí Indiáni mají lepší srdce než mnoho Indoevropanů.

Zvláště s dělníky se zde zacházelo velmi špatně, což poznal Vyšata osobně při prohlídce továrny na výrobu taninu, výtažku z quebračového dřeva. Továrna patřila francouzské společnosti La Forestal. Tato firma byla majitelem rozsáhlých lesů. Dělníci, ubytování v nuzných domcích, museli nakupovat v obchodech patřících společnosti, neexistovala konkurence a dělníci tak byli vydáni zcela napospas zaměstnavateli. Platilo se pouze v jakýchsi penězích společnosti, tato podivná měna se dala vyměnit za argentinská pesa se ztrátou 20 procent. Vyšata zhodnotil továrnu jako otrocké zařízení.

Vyšata zamířil do Barangueras a odtud vlakem do Santa Fé. Měl značný problém sehnat pitnou vodu, všude tekla voda nevalné chuti. Když se blížil k Santa Fé, těšil se na odpočinek a na to, jak se zotaví z trampot a námah čtyřměsíční cesty po severní Argentině.

⁴⁴ Vyšata uvažoval, jak bylo na tehdejší dobu obvyklé, v kategorii Čechoslovák a nemohl pochopit, že Javornický byl Polákem žijícím ve Slezsku. Také tvrzení, že za 3 roky byl již uvědomělým Čechoslovákem nezní příliš věrohodně, uvědomíme-li si, jaké spory se vedly o Těšínsko mezi tehdejší ČSR a Polskem...Čech-Vyšata F., Patánáct let...Divokým rájem.. s. 33

Po příjezdu se ubytoval v Mirwaldově hostinci zcela vysílen a vyčerpán nejen fyzicky, ale především finančně. Zrovna panovalo léto, teploty dosahovaly přes 40°C ve stínu. Vyšata si zašel poohlédnout po práci na České národní sdružení a obdržel zaměstnání řidiče tramvaje. Absolvoval pouze minimální školení, plat nestál za mnoho. Brzy se stal postrachem města, jízdní řád vůbec nerespektoval, zastávky si volil dle libosti, zejména krásným ženám zastavil kdykoliv a těm méně hezkým pak nezastavoval vůbec. Krajany zdravil pozdravem „Nazdar“, po městě Santa Fé vešel ve známost jako Nazdar – Motorman. Jezdil vysokou rychlostí, takže se stávalo, že cílovou stanici mnohdy minul. Jednou již došla šéfovi trpělivost a Vyšatu propustil. Šel se pak zeptat na práci do jednoho německého pivovaru, ale nazván zrádcem vlasti, byl odtamtud vypoklonkován se slovy Salga de aguí pronto.⁴⁵

Jednou při vyjíždce na lodi se s Vyšatou, Roháčem a Záparem bárka převrhla a Vyšata ztratil při nedobrovolné koupeli notes se 30 pesos, což byla při jeho nevalné finanční situaci katastrofa. Ocitl se bez peněz, navíc se jeho oblečení již rozpadalo. Z této situace ho zachránili obětaví krajané, kteří pro něj uspořádali sbírku a rovněž tak štěstí, když na los, který předtím zakoupil od Indiánky, vyhrál 100 pesos, což byla jeho první výhra v životě. Peníze stačily na nákup slušného oděvu i na cestu do Rosaria vzdáleného 270 km. Město Santa Fé, hlavní město stejnojmenné provincie, mělo v té době asi 60 000 obyvatel. Ostatně hlavní města nesla většinou totožná jména jako provincie, což se týkalo například provincií Catamarca, Córdoba, Corrientes, Mendoza, Salta, San Luis, Tucumán aj. Santa Fé bylo založeno v 16. století, počtem obyvatel však dosahovalo sotva pětiny populace Rosaria. Přesto tvořilo významnou námořní křižovatku severní Argentiny, zámořské parníky mohly proplouvat po řece Paraná až sem. Přivážely nejčastěji zemědělské produkty jako pšenici a také kukuřici. Pro hustou železniční síť a dobré podnebí se zde velmi

⁴⁵ Něco jako „Ihned odtud vypadni“, Tamt... s. 44

dařilo zemědělství. Na druhém břehu řeky se nacházelo město Paraná, avšak kvůli ostré konkurenci mezi oběma sídly nestál mezi nimi žádný most, který by je spojoval. Vyšata se snažil poptat na krajana Alexandra, ale ani v této době ani později po něm neobjevil žádné stopy.

V březnu 1919 nastoupil Vyšata do vlaku ze Santa Fé do Rosaria. V San Carlos Sud učinil malou zastávku, aby si zavzpomínal při prohlídce pivovaru. Jeho nový sládek, Polák Gaston Mazurkiewicz narozený ve francouzském Maroku, ho potěšil svým obdivem k československému národu, vzděláním a světovou úrovní svých názorů. Když přijel Vyšata do Rosaria, již ho očekával krajan Lhota, kožešník, jehož pohostinství s povděkem přijal. V Rosariu navštívil Národní sdružení a velmi nemile ho překvapila nesvornost a vlačnost krajanů v národních citech. V tomto městě Vyšata neviděl pro svůj pobyt perspektivní vyhlídky, proto se raději odebral po 2 dnech vlakem do 300 km na severozápad vzdálené Córdoby. Zrovna zde probíhaly kukuřičné žně.

V žádném zdejším pivovaru práci nesehnal, a potom zanechav zavazadla neprozřetelně v nádražním apartmánu, vydal se do osady Río Segundo. Dostal práci na kukuřičných žních a myslel, že má vyhráno. V noci se mu zdálo, že již vydělal spoustu peněz a bude moci nadále cestovat dle libosti. Vyšata však kukuřici lámat vůbec neuměl, nikdy tuto práci nedělal a rozuměl jí prý asi jako astronomii. Když mu předvedli, jak se má tato práce dělat, myslel si Vyšata, že touto zdánlivě lehkou činností vydělá za měsíc aspoň 100 pesos, avšak zklamal se ve svých vyhlídkách. Brzy pocítil únavu, která byla způsobena nezvyklou prací, nedostatečnou stravou a špatným odpočinkem. Otekly mu ruce a zápěstí, koncem týdne byl již fyzicky zcela vyčerpán. To, co Italové zvládli za den, na to potřeboval Vyšata týden. Dal si tedy vyplatit skromnou mzdu a vrátil se do Córdoby, kde však na něj čekalo nemilé překvapení.

Z jeho zavazadla zmizely cenné zápisky, fotografie z Brazílie a pamp severní Argentiny, dalekohled, fotoaparát a další věci. Zůstal jako zkamenělý a vyčítal si, že měl věci uložit u nějakého krajana.

Nechtěl, aby se vědělo o jeho finanční tísní a tato ostýchavost se mu vymstila. Nepomohly ani reklamace v hotelu či stížnost na policii, bez potvrzení neměl šanci. Osud si dokázal s Vyšatou vskutku zahrávat, ale nepodařilo se mu ho nikdy zlomit.

Vyhledal pomoc předsedy Národního sdružení v Córdobě Karla Marka, předložil mu pověřovací listinu z ústředí Národního sdružení v Buenos Aires a vylíčil mu své osudy. Donucen okolnostmi, zůstal hostem Markovy rodiny po celé tři měsíce, ale nikdy nelitoval, protože patřily k jeho nejšťastnějším obdobím pobytu v Jižní Americe.

Město Córdoba, hlavní ve stejnojmenné provincii, se rozkládalo po obou březích řeky Río Primero a žilo zde v roce 1919 asi 170 000 obyvatel, z toho 1/5 cizinců. Svým založením v roce 1573 se řadí k nejstarším argentinským městům. Panoval zde čilý hospodářský a kulturní život.⁴⁶ Ve městě mělo obchodní a politické zastoupení 10 států, mezi nimi například Jugoslávie. V tomtéž roce zde pobývalo 20 rodin z ČSR, v roce 1927 již 500 lidí. Národní sdružení o 12 členech trpělo rozpory, krajané se na jeho aktivitě příliš nepodíleli.

Na severozápad od města ční pohoří Sierra de Córdoba, jeho nejvyšší vrcholy byly po většinu roku pokryty sněhem. Nacházely se tam i četné lázně na léčbu plicních onemocnění, převládalo zde zdravé podnebí. Vyšata začal znovu sepisovat svoje vzpomínky náhradou za ztracené zápisky. Při pokusu získat zaměstnání ve velkodílnách dráhy Central Córdoba, vešel do kontroverze s anglickým ředitelem, který když zjistil, že Vyšata umí kromě španělštiny a portugalštiny i německy, tak ho pokládal za Němce a odmítl ho zaměstnat a nepomohla ani ověřovací listina z Národního sdružení v Buenos Aires. Naštěstí mu brzy přišel dopis z Llavallol, kde ho Polák Mazurkiewicz zval, aby se ucházel o místo v pivovaru.

Nebylo však nijak snadné prokázat československou státní příslušnost, protože v Jižní Americe dosud neexistovalo politické

⁴⁶ Stálo zde 11 bank, univerzita, množství škol, 10 nemocnic, 13 hotelů, 7 veřejných knihoven, továrny na obrábění dřeva, velkodílny dráhy Central Córdoba aj., Tamt... s. 54

zastoupení a spojenecké mocnosti potvrzení vydávat nechtěly ani nemohly. Zbývalo tedy jedině Československé národní sdružení, jeho listiny však měly často platnost jen mezi Čechy a cizinci je často odmítali akceptovat. Vyšata měl proto při nástupu do vlaku, jedoucího do města 700 km na jihovýchod od Buenos Aires, značné obavy.

Na cestu padla celá Vyšatova finanční hotovost, v žádném případě si nemohl dovolit nezdar. Mezi klady počítal svou odbornou kvalifikaci a legitimaci z Národního sdružení, zápor spočíval v tom, že na delší čas musel potlačit své tulácké choutky a našetřit kapitál k velkorysým cestám po Jižní Americe, dosud se pohyboval převážně pouze v Argentině, nepočítáme-li jeho kratší pobyty v Brazílii.

Pivovar v Llavallol nesl hrdý název Pilsen. Vyšata se prokázal identifikační listinou z Českého národního sdružení a přimluvil se za něho Gaston Mazurkiewicz. Vyšata ještě po několika letech vzpomínal, že nebýt dobrotivého Poláka, snad by se dodnes toulal po nehostinné Pampa Central nebo pralesy v Chaco. V městečku Llavallol strávil 2 roky, dal se zdravotně i finančně do pořádku a stal se horlivým členem ČNS v Buenos Aires. Návštěva české kolonie Veronica na jih od hlavního města u něj vyvolala nadšení. Takovou křesťanskou lásku a skromnost nespatriil nikde jinde.

V Llavallol strávil léta 1919-1921, zaznamenal během své práce v ČNS značný příliv českých krajanů do Argentiny, přičemž vstupní bránou pro ně bylo především hlavní město. Vyšata se cítil šťastně, když mohl krajanům poradit, jeho značné znalosti za 10 let putování po celé Argentině byly s povděkem přijímány. České národní sdružení pomáhalo krajanům při shánění vhodného zaměstnání. Mezitím byl v Buenos Aires založen Čs. konzulát, v jehož čele stanul písecký rodák Dr. Jiří Maks, čímž se zabezpečila právní ochrana krajanů. Povznášely i zájezdy čs. umělců jako například Dr. Vohnout či zvláště oblíbený Váša Příhoda. Rozvíjely se i kluby a spolky, mezi které patřily zejména Československý klub a Sokol. V důsledku zřízení konzulátu se ČNS

se svým předsedou Janem Pulkrábkem zaměřil místo politiky spíše na věci hospodářské a kulturní povahy. Zakládaly se spolkové knihovny, čítárna, fotbalový klub, spolek Tatran a další. Vyšata zde sice pracoval rád, ale po našetření jisté hotovosti plánoval pokračovat v cestování. Prvním cílem jeho dalších cest byla Paraguay, pohádková země, do níž vedou tisícileté hluboké pralesy v Misiones. Jeho zvědavost lákali především Indiáni.

Počátkem září 1921 se i přes domluvy Gastona Mazurkiewicze vzdal místa v pivovaru.⁴⁷ Na paraguayském konzulátu obdržel bezplatné cestovní vízum a již se těšil na krásné tropické dny, plné slunce a tepla. Zčásti i proto, že ve střední Argentině při teplotách 6-8°C pod nulou, se mu ozvaly staré zdravotní problémy.⁴⁸ Chtěl zaměnit argentinskou chladírnu za skleníkové podnebí sousední Paraguaye, kde teploty dosahovaly po celý rok 35°C, což na Vyšatovo zdraví působilo blahodárně. Jeho odhodlání nikdo neočekával, cestami a jejich popisem však prospěl dobré věci.

V neděli 10. září 1921 kráčel v doprovodu několika krajanů k přístavu, odkud odjížděla loď „Brusselas“ do paraguayského hlavního města Asunciónu. Zavazadla, rezervní šaty, prádlo, zbraně a střelivo poslal na palubu předem. Během plavby si zapisoval dojmy z Buenos Aires. V Corrientes vystoupil, chtěl dále pokračovat malým parníkem řekou Alto Paraná do Posadas. V Corrientes si opět stěžoval na nečistotu a lenost místních obyvatel. Nastoupil raději na parník „Ituizanco“. Při obědě si všiml mladé, sličné bělošky, jejíž vylekané oči hledaly nějakou sympatickou tvář. Jednalo se o dceru španělského kolonisty v Paraguay, která se vracela z návštěvy přátel v Corrientes. Vyšata jí vyprávěl o své krásné, vzdálené vlasti a dívčina ostýchavost počala mizet.⁴⁹

Loď plula proti proudu řeky Alto Paraná, malebné břehy lemovaly cedry, caldeny a eucalypty, vyskytovalo se zde mnoho

⁴⁷ Dostal příslib, že ho opět přijmou, bude-li k tomu okolnostmi přinucen, Tamt... s. 62

⁴⁸ Bolesti v zádech jako pozůstatek pádu z vozu v Juguéry a bolesti v žaludku jako památka na Brazílii, Tamt... s. 62

⁴⁹ Dívčin otec vlastnil estancii v Paraguayi a ona sama ztratila malého bratra, jenž padl za oběť hroznější... Tamt... s. 67

ptáků i aligátor. Kapitán kvůli husté mlze musel loď třikrát zastavit, kvůli hluku kotvy nemohl Vyšata usnout a všichni cestující měli strach, že se dno lodi prorazí o nějaký balvan nebo uvíznou. Pokračoval ve svých rozhovorech s bílou domorodkou a podívoval se nad jejím značným vzděláním. V Posadas se Vyšata rozloučil s milou seňoritou a slíbil jí svoji návštěvu estancie, pokud mu to poměry dovolí.⁵⁰ Ona pak pokračovala přes Villa Encarnación domů, kdežto Vyšata chtěl navštívit toto město o něco později. Sám se zastavil v Posadas, které bylo i místem, kolem něhož se kolonistům přidělovaly pozemky. Mnoho z nich však nevydrželo potřebných 10 let a půdu opustilo. Své vykonaly námaha a nebezpečí v pralesích, především dravá zvěř, hadi, kobylinky, cyklony a tzv. státní stráž.⁵¹

Posadas, hlavní město provincie Misiones, nemělo v té době vlastní samosprávu, ale jednalo se o teritorium podrobené federální správě zastoupené guvernérem. Město obývalo asi 25 tisíc obyvatel, vyskytovaly se zde dvě továrny na obrábění dřeva, sodovkárna, obchodní domy a přístav. Chyběl zde železniční most, vlaky se převážely lodí. Vyšata zde pobyl 4 dny a již se chystal do vysněné Paraguaye.

První jeho cesta vedla do Villa Encarnación, mínil zde navštívit krajana Jana Karla Hraše. Přeplavil se parníkem přes řeku za poplatek 50 centavos, což se rovnalo sumě 8 paraguayských pesos. Po zaplacení 10 argentinských pesos na celnici se vydal hledat obydlí krajana Hraše. Ulice městečka byly velmi klidné, život zde plynul velmi pomalu a ani hlavní třída nevynikala ruchem. Vyšata opět líčí lenost Indiánů. U rakouského majitele hotelu ochutnal domorodou pálenku caña a na Hraše se uslyšel jen samou chválu. U Jana Karla Hraše se mohl Vyšata cítit jako člen rodiny, vládla zde štědrá pohostinnost. Zdržel se ve Villa Encarnación celkem čtyři měsíce a tuto dobu řadil mezi nejsvětější okamžiky v Jižní Americe. Denně konal procházky a zabýval se lovem. Na tyto chvíle nikdy nezapomněl.

⁵⁰ Estancie však byla poněkud z ruky, a tak k návštěvě nikdy nedošlo, Tamt...s.69

⁵¹ Dle Vyšaty se jednalo v podstatě o uniformované vyděrače a lupiče, Tamt...s. 70

Divukrásnou přírodu této země předčí jen krása a bohatství některých pacifických ostrovů, ale v Paraguayi panovala značná bída a časté revoluce a převraty způsobily znehodnocení měny, ochromily zdejší obchod a průmysl. Zbědovaný, pučisty uštvaný lid umíral v zemi s nejkrásnějším podnebím na infekční nemoci jako tuberkulóza, lepra a chřipka. Lid byl zde apatický, bydlel v rozbořených chatrčích a půda zůstávala neobdělána. Úroda tropického ovoce se přesto zdála velmi bohatá, ale domorodci ji neuměli využít, jedli raději rozemletý kořen manioku a kukuřičné klasy. Z Villa Encarnación vedla hlavní silnice do nitra země, Vyšata pozoroval pestré složení místních obyvatel, kteří chodili pěšky nebo jezdili na koni.

Ženy brzy rozkvétají, avšak záhy stárnou. Ve Vyšatově době byly zcela majetkem mužů, k nimž musely ve 12-14 letech odejít bez svatby a třeba i proti své vůli i přání rodičů. Mnoho muže nestály, poskytovaly jim své tělo za trochu stravy a kus cáru na tělo. Již v 10 letech se mnohé z nich stávaly matkami, ale toto časně mateřství si na nich vybíralo svou daň a jak brzy dospívaly, tak i předčasně zestárly a ve 30 letech již vypadaly jako české ženy v 60 letech. Hlavním původcem tohoto procesu se stávali především muži, kteří vyčerpávali krásu a svěžest žen, o ně ani o děti se nestarali. Pokud pracovali, užívali peněz jen pro sebe, proto se mnohé Indiánky vrhali do náručí cizinců, po jejichž boku tak rychle nestárly a navíc se vyznačovaly oddaností a věrností. Domorodci v Paraguayi mluvili řečí guaraní.

Při práci prý musel na Indiány neustále někdo dohlížet, jinak práce zanechali. Pobídnout takového pracovníka k čilejší činnosti, znamenalo si ho nadobro rozhněvat. Když se dopálil, nedělal pak vůbec nic, takže nezbyvalo než se spokojit s jejich „prací“. V jídle převažovala u Indiánů skromnost, vystačili si s kukuřičnými klasy, maniokové placky a malé kousky masa, vůči sobě se chovali ohleduplně a k cizincům rovněž velmi snášenlivě. Po jídle si utrhlí několik pomerančů a banánů a zářili spokojeností. Peníze dlouho neudrželi, utratili je nejčastěji za alkohol z cukrové třtiny (caña),

drahé pivo, tabák a slavnosti. Znali spoustu písní, nejznámější tu O posvátném ptáku carahú.

V Paraguayi se vyskytovala bohatá fauna.⁵² Také se Vyšatovi jednou přihodilo, že ho kousnul had pod klouby ukazováčku a prostředníčku levé ruky. Léčbu provedl indiánským způsobem tak, že provedl malým kapesním nožem dva hluboké řezy do ruky a nechal z rány volně vytékat krev i s jedem. Poté silně utáhl ruku šátkem v zápěstí a doma doplnil první zákrok ještě ohněm, jodovou tinkturou a lihem. Zakončil jej pak 40% pálenkou caña, již vypil asi 2 litry. Za tři dny se z hadího uštknutí zcela zotavil.

Ovocných stromů se nacházelo v Paraguayi velké množství, převládaly pomerančovníky, citrónovníky, banánovníky a ananasy, dvakrát ročně dávaly úrodu. Vyšata uvádí, že štědrá příroda přímo podporuje lenivost a netečnost obyvatelstva. O děti pečovaly pouze matky, které jich měly 8-10, muži se o ně nestarali vůbec a děti pak strádaly výchovou jako snad žádné jiné na světě. Matky prý jako prostitutky své tělo prodávaly a děti tak živily, velmi často se vyskytoval incest. Muži vystřídali vždy tolik žen, na kolik stačili, a když se jim jedna znechutila, tak ji vyhnali nebo se odstěhovali k jiné. Žena zde neměla žádných práv, nesměla nic vlastnit a mužům byla vydána na milost a nemilost. Mohla sice opustit manžela a vzít si jiného, ale všechny děti jí pak zůstaly na krku. Přesto žil v Paraguayi lid skromný, upřímný a nenásilný, avšak následkem válek a převratů mužů relativně ubylo a upadala i sexuální morálka. Následkem toho se šířily nemoci jako syfilis, často se vyskytovala i lepra. Následkem neodborné léčby bylinami a pověr mnoho domorodců umíralo.

Krajan Hraše měl ve vile lékařskou praxi, Indiáni ho nazývali velkým čarodějem, jeho klientelu však tvořily převážně ženy, neboť muži se za své neduhy styděli. Někteří zdejší lidé dosahovali i při nestřídmém životě vysokého stáří, za což mohli vděčit zejména zdravému paraguayskému podnebí pod nímž se léčilo i mnoho cizinců s revmatismem a plicními nemocemi. Vyšata se chtěl jedné

⁵² Žila zde nesčetná hejna papoušků, holubů, jaguáři, pumy, divoké kočky, jabalé, lišky, nutrie, daňci, mravenečníci, aligátoři, hadi – yarárá, hroznýš, chřestýš a jedovatí pavouci, Tamt... s. 85

více než stoleté stařenky zeptat na životní osudy, ale zápach ho s chatrče vyhnal. Vzájemné návštěvy rodin byly vítané, návštěvy totiž s sebou přinášely jídlo i pro hostitele v podobě maniokových placek, lahve pálenky nebo medu z cukrové třtiny. Ženy měly uhlazenější chování než Argentinky, stále se smály, chodily bosé a mluvily jazykem guaraní.

Villa Encarnación málem přirostlo Vyšatovi k srdci, v těchto bezstarostných dobách se i přestával divit nevyléčitelné lenosti domorodců, protože i na Vyšatu působilo nicnedělání rozkladně. Krajan Hraše mu navrhl, aby navštívil na několik dní kolonii Serrito, kterou spravoval jeho přítel don Domingo. Vyšata očekával dobré přijetí a všestrannou podporu svých loveckých choutek. Jan Karel Hraše si po pestrých životních osudech zařídil ve Villa Encarnación ordinaci, kde se školil po boku starého diplomovaného lékaře. Po čase se vypracoval a mohl vést ordinaci sám a po pěti letech měl naspořeno 30 tisíc zlatých franků. Soužití s jednou Paraguaykou bylo velmi šťastné, měli spolu čtyřletého synka. Vyšata mu štěstí ze srdce přál.

Jednou mu Hraše nabídl, aby si udělal výlet do kolonie Serrito, kam po celodenní jízdě na koni dorazil přátelsky uvítán donem Domingem. Vyšata zde sbíral krásné, modré i duhové krystaly, rostliny a drobné živočichy.

Don Domingo, syn arabského obchodníka, se narodil již v Paraguayi a mluvil dokonale řečí guaraní. Tu Vyšata dosud příliš neovládal, mluvili spolu proto španělsky.

Pozemky v kolonii Serrito vlastnila společnost Telmo Greno, která zaměstnávala výhradně Paraguayce, jimž platila měsíčně 100 paraguayských pesos, což nestačilo ani na slušný oděv. Ženy se v kolonii vyskytovaly v malém množství, dospělé dcery se brzy vdaly nebo utekly z domova, ostatně i synové zakládali vlastní obydlí daleko od rodičů.

V zemi převládalo tropické horko, déšť či mráz se vyskytovaly velmi zřídka. Vyšata sbíral nerosty a hmyz pro Museum Histórico Natural v Buenos Aires. Don Domingo nerad viděl Vyšatův odjezd,

měl radost, že se může v této samotě společensky stýkat s Evropanem, a tak ujednali, že za měsíc zajede pro Vyšata do Encarnación a zajedou se podívat na tři dny ke starým jezuitským stavbám v Jesus a Trinidad.

Když don Domingo dostal konečně dovolenou, uplynuly již 3 měsíce a Vyšata stále pobýval u krajana Hraše. Chystali se společně navštívit Jesus a Trinidad vzdálené asi den jízdy. Sídlo sloužilo v minulosti jezuitům, kteří tam byli povoláni roku 1610 guvernérem donem Hernando Arias de Saavedra. Jezuité se usazovali na území Paraguaye i na severu Argentiny v provincii Misiones.⁵³ Zde nechali stavět tisíce Indiánů budovy z pískovce, stavěny především kostely, kláštery, ale i obytná stavení a pevnosti. Pokřtění Indiáni byli k práci nuceni i násilím. Zhruba kolem roku 1640 se stali jezuité svrchovanými pány území, avšak královským nařízením byli v roce 1767 z kolonií vypovězeni a krátce poté bylo Tovaryšstvo Ježíšovo papežem zrušeno.⁵⁴

Vyšata s donem Domingem se vydali na cestu v tamějším létě, v prosinci 1921. Když se dostali do vesničky Trinidad, zamířili ke zříceninám, na kterých se již projevil zub času, neboť mezi zdívkami již vyrůstala tráva a křoviny. Vyšata kritizuje jezuitu za to, že nutili Indiány pracovat a ještě je strašili tvářemi svatých zkřivenými bolestí, což vše mělo sloužit „podařené společnosti“ Kristově k osobnímu pohodlí a rozkoším pod heslem „Účel světi prostředky“. Stát se péči o tyto cenné památky minulosti, jež málokterý cizinec zapomene v Paraguayi navštívit, příliš nestaral.

Večery v Paraguayi byly krásné, nejoblíbenějším hudebním byla kytara, s níž chodili mladíci po večerech a zpívali tklivé písně v jazyce guaraní, v nichž opěvovali lásku, přírodu, lidskou povahu, ptactvo apod. Vyšata zdejší lidem bezstarostný, pohodlný i když prostý život záviděl.

⁵³ V podstatě celé území Paraguaye tvořily v 17.-18. století jezuitské misie. Jezuité zde vybudovali stát, který byl do značné míry autonomní vůči španělské koloniální správě. Tamt... s. 114

⁵⁴ Stalo se tak dne 21. července 1773 dekretem Dominus ac Redemptor „slabého“ papeže Klimenta XIV. především na nátlak evropských velmocí a jejich dynastií, zejména francouzských a španělských Bourbonů, Rendina C., Příběhy papežů. Dějiny a tajemství, Volvox Globator, Praha 2005, s. 594

Časně zrána další den opustili Trinidad, aby se co nejdříve dostali do Jesus. Cestou obdivovali práci nových kolonistů, kteří sázeli kukuřici na místě, kde býval dříve prales a pokácené stromy použili jako plot. Mnozí kolonisté, unaveni vysilujícím bojem s přírodou, svůj pozemek opustili, někdy ne ani tak kvůli namáhavé práci, ale často je roztrpčil výrok vládní komise, která jim pozemek nepřevedla do vlastnictví. Své sehrál i stesk po lidské společnosti, touha po lepší výchově dětí nebo nemoc či nebezpečí pralesa. Osada Jesus na Vyšatu žádný zvláštní dojem neudělala. Vrátili se tedy zpět do Trinidadu, kde byl nemile překvapen, když zjistil, že dcera jejich hostitelky, učitelka žila ve společné domácnosti i pohlavně se svým bratrem. Jeho dřívější sympatie k ní rázem ochladly. Ještě týž den se pak vrátili do Villa Encarnación. Vyšatovi přišla pošta z Evropy, jejíž razítka a poštovní známky z osvobozené vlasti vyvolaly v Hrašovi napětí a rozechvění, a tak mu Vyšata známky na památku ponechal. Brzy unaven usnul a zdál se mu sen o slávě a úpadku jezuitů, který končil nastolením světské královny podobné tělem Venuši a obličejem jedné mladé dívky z Polákova almacénu, kde se cestou zastavili.

Po nějakém čase zamířil Vyšata zpět do Posadas, kde se sešel s krajanem Václavem Pilátem z Moravy, který se chystal odjet zpět do vlasti. Měli společnou cestu lodí do Buenos Aires. Pilát si zoufal nad svým osudem, myslel že v Argentině zbohatne, ale nevedlo se mu valně a zbytečně prý ztratil 3 roky života. Vyšata ho uklidňoval tím, že jistě získal nějaké, třebaš trpké zkušenosti, a ty se mu budou pak určitě doma hodit. Zpáteční plavba trvala šest dní a obešla se bez nehody. V Buenos Aires pak Vyšata vyprovodil Piláta na palubu lodi Indiana, která plula do Janova, a popřál mu šťastnou cestu a radostné přijetí doma.

Dalším Vyšatovým cílem se stala Mendoza, kde žila silná kolonie Čechoslováků.⁵⁵ Z Mendoza zamýšlel pokračovat přes Cordillery do sousední republiky Chile, jež ho lákala svou nesmírně romantickou polohou a originálními zvyky svých obyvatel. Měl sice opět

⁵⁵ Vyšata stále uvádí tento termín, který byl typický pro První republiku, Čech-Vyšata...Patnáct let...Divokým rájem...op.cit. s. 146

nedostatek peněz, ale věřil že nad touto překážkou zvítězí. V novinách objevil inzerát na místo kancelářského účetního na jedné estancii, která ležela ve směru jeho cesty. Estancie patřila ruské emigrantce, princezně Mestcherské, u níž doufal, že jako Slovan bude mít naději. Po dvou dnech dorazila příznivá odpověď a Vyšata byl vyzván, aby za týden přijel na stanici Mataldi, odkud měl být dovezen na estancii Allaire.

Mezitím vystěhovalctví Čechů a Slováků do Buenos Aires velmi vzrostlo, každou lodí ze všech evropských přístavů jich mnoho přijíždělo a české spolky jako Československé národní sdružení a Československý klub s nimi měly spoustu práce.⁵⁶

Vyšata odevzdal velkou část sbírky nerostů, hmyzu, plazů a jiných věcí do Museu Histórico Natural, druhou část pak předal do rukou komisionáře Zemana, který ji měl odeslat do Prahy, kam však nikdy nedorazila a ještě ani v době psaní knihy nevěděl Vyšata, kde je její konec.

Několik hodin denně trávil v knihovnách čs. spolků, četl české noviny a české knihy, přičemž vedl často rozhovory se staříčkým předsedou Národního sdružení Půlkrábkem, který se mu jevil jako nejpoctivější pracovník ve věcech československé emigrace. Ten vyučoval děti emigrantů a přitom si stěžoval na nezájem československé vlády, která jeho žádosti o finanční podporu nechávala bez jakékoliv odpovědi. I Vyšatovi bylo velmi líto dívat se na to, jak se děti z tisíců českých rodin v argentinských i německých školách svým rodičům i národu odcizují.

Po desetidenním pobytu v Buenos Aires odjel Vyšata vlakem z nádraží Retiro v Buenos Aires na západ, do stanice Mataldi, vzdálené asi 550 km od Buenos Aires. Odtud byl pak dopraven do Alcaire na jihu provincie Córdoba.

Doba strávená na estancii Alcaire znamenala pro Vyšatu šťastné období, které se vůbec nedalo porovnat s trpkými dny v divokém území Misiones. S obdivem pak vzpomínal na majitelku estancie, princeznu Mettcherskou. S padesátiletou princeznou rozmlouval

⁵⁶ Československo vlastnilo v té době jedinou zámořskou loď, která nesla hrdý název „Legie“, Tamt... s. 146

převážně španělsky. Na estancii doni Eugenie strávil 5 měsíců, pak se rozloučil, a ač pozván k ní do Paraguaye, odmítl, neboť chtěl poznat celou Jižní Ameriku.

Druhý den ráno vystupoval z vlaku v městě Mendoza na úpatí Cordiller, vzdáleném asi 560 km od Mataldi. Mendoza, hlavní město stejnojmenné provincie, mělo v roce 1922 asi 50 tisíc obyvatel. Širé okolí tvořilo pravou Champagne Jižní Ameriky, nekonečné vinice se táhly od San Juan přes Mendozu až do Juan Rafael na jihu provincie a sklízely se na nich milióny hektolitrů vína ročně. Město založil Pedro Castillo v roce 1560 a bylo několikrát kvůli častým zemětřesením, z nichž nejhorší město postihlo v roce 1861, kdy celé skončilo v sutinách a přes 80% jeho obyvatel zahynulo. I roku 1922 bylo vidět na okraji rozvaliny, neboť město leželo na úpatí sopečných hor. Z vlaku se Mendoza zdála tvořit obrovskou zahradu, domky ve městě byly vystavěny z nepálených cihel, střed města zahrnovaly betonové stavby. V letním období panovala velká sucha, v prašných ulicích lidé vyhledávali stín stromů. Voda z blízkých hor, která stékala kanálem a vodovodním potrubím, byla kalná a pouze užitková. Užívalo se jí pouze k vaření a kropení, k uhašení žízně se i dětem podávalo víno. Vysoko nad městem ve vzdálenosti asi 2 km, na vrchu La Gloria, se tyčil pomník, který upomínal na slávu chilsko-argentinských vojsk, která, dle Vyšaty, v roce 1817 pod velením generála San Martína osvobodila většinu jihoamerických republik z koloniálního područí Španělska, když překročila Andy.⁵⁶

V Mendoze žilo několik set Čechů a Slováků, někteří z nich bydleli v předměstí Godoy Cruz. Předsedou místního Národního sdružení byl Josef Gartner původem z východních Čech. Vyšata zde po 9 měsíců svého zdejšího pobytu pracoval jako jednatel. Měli tam pěknou knihovničku, čítající asi 350 svazků, z velké části darovanou předsedkyní Čs. červeného kříže dr. Alicí Masarykovou

⁵⁶ Vyšatovo tvrzení o většině jihoamerických republik osvobozených San Martínem není zcela přesné – jeho vojska osvobodila ze Spojených provincií La Plata (někdejší název pro Argentinu) dále v podstatě jen Chile a část Peru, kde se setkala s vojskem generála Simóna Bolívara postupujícího od severu z Venezuely, Kolumbie a Ekvádoru, Tamt... s. 156

prostřednictvím konzulátu v Buenos Aires. Vyšata pracoval zatím v jedné vinopalně, často se toulal po okolí a čekal na zlepšení své finanční situace, aby se mohl pustit přes Cordillery do Chile. V provincii Mendoza panovaly obстойné životní poměry a zboží zde bylo velmi laciné. Při jedné vycházce do hor Vyšata málem zabloudil a navíc se téměř nikam nedostal. Zjistil pak, že bude nejlépe, když hory přejede vlakem do Chile, neboť na důkladný průzkum by potřeboval průvodce, více dní a mnoho námahy.

V den třináctého výročí – 19. března 1923 – Vyšatova prvního odjezdu do Jižní Ameriky, stál na nádraží v Mendoze a chystal se přejet do Chile přes andské velikány. V té době se konala v Santiagu de Chile Panamerická konference, takže nádraží byla přeplněna. Vyšata tedy mohl mluvit o štěstí, že se mu povedlo získat aspoň nějaké místo v posledním vagónu. Každou chvíli se cestující obávali, že se vlak zřítí z útesu a i vegetaci tvořilo v horách poměrně chudé rostlinstvo. Po výjezdu z dlouhého tunelu již se před nimi tyčil nejvyšší vrchol amerického kontinentu, hora Aconcagua.⁵⁷ Od poloviny k vlaku obalena sněhem, při pohledu na ní proběhl Vyšatovi tělem mráz a úzkost, jediné zachvění by mohlo svrhnout celý vlak do tisícimetrových hloubek. Při pohledu dolů ostatně trosky jednoho vlaku spatřil. V nadmořských výškách nad 3000 m cestující cítili bušení srdce a mírné hučení v uších, avšak vlak s nimi stoupal ještě výše. V nejvýše položené stanici Las Cuevas vál velmi mrazivý vzduch, nacházela se zde jen osamocená staniční budova, proto nikdo z vlaku ani nevyšel. Za první chilskou stanicí Río Blanco začal vlak úžasnou rychlostí klesat, takže jim připadalo, jako by letěli letadlem. Vlak pak končil ve stanici Los Andes a Vyšata přenocoval v hotelu La Plaza. Pochvaloval si chilské víno, které mělo minimálně tak vynikající chuť, jako to z Mendoza. Byl rád, že má Cordillery již za sebou a spokojeně usnul.

Ve městě Los Andes, kde žilo asi 8000 obyvatel, leželo na západním úpatí Cordiller. Jeho ulice lemovaly nízké, z valné části

⁵⁷ Vyšata mylně uvádí její výšku na 7040 m, v současné době se její výška udává na 6959 m, Tamt... s. 166

dřevěné domky, ulicemi města chodili oslíci s dlouhou srstí, nesoucí dříví nebo dřevěné uhlí. Místo dlouhých argentinských ponchos zde převládala krátká, lidé však byli prý špinaví a zanedbaní. Argentinci měli pro obyvatele Chile pojmenování Chileno roto (roztrhaný Chilan), na Vyšatu však Chilané působili, upřímněji a otevřeněji než Argentinci, soudil, že mají lepší srdce. V čekárně na nádraží potkal dva Slováky, kteří měli namířeno do Valparaíso, tichomořského přístavu, a odtud do Spojených států.⁵⁸ Vyšata měl namířeno naopak do Santiago de Chile, a tak když zapsal Slovákům několik španělských slovíček do zápisníku, rozloučil se s nimi. Odpoledne dorazil vlak do hlavního města, kde se v roce 1923 trať postupně elektrifikovala.

Santiago de Chile, hlavní město chilského státu, bylo založeno již v 16. století a v roce 1923 v něm žilo asi 400 tisíc obyvatel. Koncentrovala se sem většina obchodu i průmyslu, leželo na rozsáhlé rovině a v menším měřítku připomínalo Vyšatovi Vídeň. Zaujaly ho krásné sady a flóra z celého světa.⁵⁹ Lidé však většinou vyhledávali jiné radovánky. Městem projížděly jednopatrové tramvaje, v nichž dělaly průvodčí výhradně ženy a jízda stála pouhých 10 centavos, čímž byla, vzhledem k slušné valutě chilského pesu, snad nejlevnější na světě. Město leželo ve výši pouhých 170 m.n.m. a kolem dokola ho obklopovaly sněžní velikáni. Po třech dnech strávených v hlavním městě již Vyšata plánoval cestu lodí do přístavu Antofagasta. Ještě si prohlédl památky, upoutaly ho zejména obrazy od známých mistrů ještě z doby španělské koloniální nadvlády.⁶⁰ Cestovní náklady přišly Vyšatovi velice levné, takže si mohl dovolit delší cestu. Nastoupil do rychlíku do Valparaíso. Město samotné čítalo asi 160 tisíc obyvatel, podobalo se portugalskému Lisabonu, nicméně i zde si Vyšata stěžoval na zahálku místních obyvatel.

⁵⁸ Zvolili tuto cestu, aby obešli přísný imigrační zákon, který omezoval roční kvóty vystěhovalců z ČSR do USA...Tamt... s. 172

⁵⁹ Vyskytovaly se zde různé druhy. Například smrky, borovice, duby, cedry, eukalypty, fíkovníky, pomerančovníky, banánovníky a jiné tropické stromy, dále pak lišejníky, severské mechy, palmy, palmy, magnolie, růže atd...Tamt... s. 174

⁶⁰ Vyšata to nazývá španělskou okupací...Tamt... s. 175

Nastoupil na loď „Palena“, ale pro nepořádek a nečistotu nemohl zůstat ve druhé třídě a za 60 pesos si pronajal na čtyřdenní plavbu kajutu. Krajina působila po celé délce severního pobřeží kopcovitým dojmem, vyskytovaly se zde četné důlní podniky na stříbrné a měděné rudy, vlastněné Němci, Angličany a Francouzi.

Po příjezdu lodi do přístavu Antofagasta se Vyšata ubytoval v hotelu Panama. I Antofagasta stejně jako Valparaíso mu velmi připomínala Lisabon. Ve městě žilo asi 50 tisíc obyvatel, z toho 1/3 Jihoslovanů, kteří pocházeli hlavně z Dalmácie a Istrie.⁶¹ Vyšata zde dostal práci v pivovaru, což se u něj setkalo se smíšenými pocity. Sice se mu podařilo zlepšit svou finanční situaci, ale musel odložit cestu do tajuplné Bolívie, kterou měl již v plánu.

V pivovaru Limache vydržel plných 9 měsíců v příjemném prostředí a vzhledem k tomu, že potřeboval posílit cestovní fond, odpíral zbytečné zábavy a povyražení. Bolívie a Peru ho lákaly jako bájně země starých Inků, avšak časem pod dojmem vyprávění o Ohňové zemi svůj plán změnil.

Chilané se vyznačovali naprostou netečností k sobě, k okolí, k cizině, k práci, ke všemu. Chile jako země byla emigranty málo vyhledávána kvůli nízké možnosti uplatnění a společenského vzestupu. Zatímco v Argentině tvořili pracovití přistěhovalci téměř polovinu obyvatelstva, v Chile sotva 1/10. Nekonečná a úzká republika táhnoucí se od severu k jihu přes 70° zeměpisné šířky, přistěhovalce tedy příliš nelákala. Pro nezřízený život a alkoholismus se zde podle Vyšaty rozšířily nemoci jako syfilis, tuberkulóza, svrab, břišní tyfus, díky špatnému systému zdravotnictví panovala velká úmrtnost, největší pak u novorozenců. Přestože v Chile existovala povinná školní docházka, školy zely prázdnotou, neboť děti byly nedisciplinované a trpěly špatnou výchovou. Chilské ženy vynikaly krásou a svůdností, zalichotit ženě znamenalo téměř nezbytnost. Jako chilský národní nápoj se pila chicha, po jejímž požití Chilané rádi tančí a baví se. Zdejší lid

⁶¹ Ve městě měli Jihoslované svoji banku, školy, spolky a divadla. Většinou byli zámožní, největší bohatství měl jakýsi Mirovič, v Argentině to byl Mihanovič. Před 40 lety začínali od píky, v roce 1923 multimilionáři. Vyšata vyzdvihuje jejich podnikavost, pílí a vytrvalost... Tamt... s. 180

žil zcela bezstarostně s rčením: Co se neudělá dnes, udělá se zítra. Život plynul ze dne na den, o budoucnost se nikdo nezajímal. Krajinné scenérie připomínají Alpy, sever je více suchopárný s množstvím vulkanických vyvřelin, probíhala zde těžba ledku, zatímco na jihu se choval dobytek a pěstovaly obilniny, hlavně ječmen k výrobě piva. Pivovary vyráběly nejlepší a nejlevnější pivo z celé Jižní Ameriky, a pivo se zde stalo oblíbeným nápojem jako například v Bavorsku. Neduhem chilského státu byly prý převraty a státní puče, které však dle Vyšaty patřily k místnímu koloritu. Panovalo zde zdravé podnebí, častý déšť, průměrná letní teplota dosahovala 30°C, země dobře odolávala epidemiím. V jižní části, ve městech Valdivia a Puerto Montt žilo početné německé obyvatelstvo. Ve Valparaíso se Vyšata setkal s dvěma českými virtuosy, pianistkou Marií Dvořákovou a houslistou dr. K. Vohnoutem, kteří zde úspěšně koncertovali. Ve Vyšatovi postupně vzrůstala touha plavit se podél chilského pobřeží. Po 9 měsících jeho pobytu v Limache došla konečně naplnění, protože jeho úspory byly již dostačující. Vyšata pojal úmysl procestovat Ohňovou zemi a odtud přes Argentinu do Bolívie a Peru. Nejprve cestoval vlakem z Limache do Valparaíso, kde 28. prosince 1923 nastoupil na loď „Lautaro“ do Corral u Valdivie. Kvůli novým dobrodružstvím Vyšata znovu opouštěl pohodlné a výnosné zaměstnání, z Corral měl v plánu pokračovat do Punta Arenas u ústí Magellanova průlivu. Cestou si krátil dlouhou chvíli tím, že pozoroval dovádějící velryby. Pohroužil se do snění, moře se mu připadalo jako kolébka snů a myšlenek. Ráno 30. prosince 1923 dorazila loď k přístavu Talcahuano, který byl vybudován v zátoce. „Lautaro“ vykládala cement na stavbu válečného opevnění v přístavu, kde kotvily obchodní i válečné lodě. Přístav Talcahuano měl v té době asi 25 tisíc obyvatel, pro celou oblast plnil roli důležitého obchodního přístavu, přičemž v jeho blízkém okolí se nacházelo město Concepción o 75 tisících obyvatel. Města spojovala železnice i tramvajová trať. Další den nastoupil s kapitánem do koňské

tramvaje do Talcahuano a za deset minut již Vyšata vystupoval před tržnicí.

V městské tržnici nabízely mladé čisté prodavačky nepřeberné množství ovoce.⁶² Ve spoustě krámků se nabízelo jídlo všeho druhu – vařená rýže, nudle, ústřice, jedlá nadrobno posekaná mořská tráva s cibulí a octem, vaření raci, mořští pavouci a živé langusty, ze zeleniny pak angrešt nebo rybíz. Vyskytovalo se zde mnoho lidí od čističů bot, přes prodavače novin až po žebráky. Peníze se zde nešetřily, život se užíval, živobytí se zajišťovalo rybolovem, sběrem lesního ovoce, trháním léčivých bylin a jejich prodejem do lékárny. V případě nemoci a stáří se chudí kamarádi postarali o člověka lépe než boháč nebo vláda. Mzdy měly hodnotu ubohých almužen, Vyšata mluví o vysávání chudáků bohatými. Za dvě hodiny nastoupil před tržnicí do elektrické tramvaje jedoucí do Concepción, což trvalo asi 40 minut jízdy. Na ulici zde vládl čilý ruch, nákup nesla obyčejně žena, přičemž peníze na něj neměla většinou od svého legitimního manžela, ale klidně od nějakého svého přítele nebo i cizince. Ženám vůbec nevadilo, když muž chodil špinavý a nedbale oblečen, hlavně když měl v kapsách dostatek peněz. Policie proslula svou liknavostí a nebylo možné příliš od ní očekávat, že by snad případné zločince dopadla. Na náklady se zde užívaly muly a koně. Pozdě odpoledne se Vyšata vrátil do San Vicente a loď pokračovala v plavbě do Corral, kde musel Vyšata na loď do Punta Arenas.

Přístav Corral stál rozhodně za povšimnutí, na okolních vrších vyrůstaly bujné jehličnaté lesy, kolem dokola se nacházely úhledné domky a vilky chilských boháčů z Valdivia. Vyšata se ubytoval v hotelu Miramar a zde vyčkával na loď, která popluje jižním směrem do Punta Arenas. Zakoupil si lístek na loď Magellanes, ta však měla připlout až za pět dní, takže mu zbývalo dosti času na prohlídku okolí.

Město Valdivia tvořilo centrum německých kolonií v Chile, Vyšatu překvapila vkusná výstavba a naprostá čistota, všechno

⁶² Například jablka, hrušky, třešně, broskve, jahody, maliny apod., Tamt... s. 191

vedeno německým duchem. V Corral převažovaly ženy, nacházely se zde zbytky pevnosti z koloniální doby. Chtěl nakoupit cigarety a zápalky, ale dostal se do bitky s opilci, z nichž jeden ho urazil a nato mu vchrstnul alkohol do obličeje, načež dostal od Vyšaty pěstí a skácel se k zemi. Druhý pak zavolal policii a Vyšata byl odsouzen k pokutě 20 pesos, které zaplatil. Hrozil pak, že každého, kdo ho urazí, potrestá revolverem, k jehož držení byl jako cestovatel oprávněn. Policie ho pak dala sledovat, ale chytrý Vyšata se tohoto obtěžujícího dozoru zbavil tak, že zaplatil ve svém hotelu tucet lahví piva, které si policejní úředník přišel vypít a poté sledování ustalo. Čtvrtého dne navštívil Vyšata velrybárnu majitele Němce von Appena a dal se s ním do rozhovoru, v němž mu Němec popsal techniku lovu velryb.

Druhý den přijela loď Magellanes, s níž nastoupil Vyšata cestu na jih překrásným a nesčetným chilským souostrovím. Nezapomenutelné dojmy pak vyvrcholily v tajemné Ohňové zemi, jež byla Vyšatovým cílem a touhou po celý jeho dosavadní pobyt v Jižní Americe.

Loď „Magellanes“ plula podél chilského jihu z Corral do Ohňové země. Tento starý veterán se výborně hodil k pobřežní plavbě mezi nesčetnými ostrůvky. Cesta probíhala pomalu podél pobřeží, což však Vyšatovi nevadilo, mohl tak aspoň nabrat více poznatků z cesty, která trvala 9-10 dní. Brzy dorazili k prvnímu přístavu Puerto Montt, na pevnině nad ním vyčnívaly dvě sopky z nejjižnější skupiny Kordiller.⁶³ Přístav tvořil nejjižnější stanici dráhy z hlavního města Santiago. S Punta Arenas a Ohňovou zemí existovalo pro neprostupné skály jen lodní spojení. Město mělo asi 17 tisíc obyvatel, mezi nimi převažovali Němci. Kolem dokola se nacházela spousta zeleně, panovaly zde příznivé zdravotní podmínky. Druhý den se opět vyplulo a loď unášel proud Golfo de Ancúd. Proplouvali kolem ostrova Chiloé, který se mohl někomu jevit jako lákadlo emigrantů, podobně jako Chaco Austral a Misiones v Argentině či Matto Grosso v Brazílii, ale levné

⁶³ Sopky nesly název Osorno (2250 m) a Tronador (3400 m) František Čech-Vyšata, Patnáct let v Jižní Americe III. díl: Z tajů Kordiller, s. 5, Praha 1927

pozemky přišly vniveč celoročními dešti. Jediným zemědělským produktem, kterému se zde celkem dařilo, byly brambory. Ani divoká, překrásná, tropická příroda Brazílie se dle Vyšaty nemohla pochlubit tak pestrým a mnohotvárným životem jako ostrovy Chile.

Magallanes proplula Darwinovým průlivem na širé moře, kde ji uvítal ostrý a studený jižní vítr, což bylo neklamnou známkou toho, že se přiblížila k obávanému proudu Golfo de penas (Proudý trestu). Toto jméno plně vystihovalo situaci, mořské vlny dosahovaly neuvěřitelné výše. Plavba přes Proudý trestu trvala 10 hodin, uklidnění nastalo teprve blízko ostrova Wellington, přičemž na krásně zelených ostrovech nebylo po člověku ani památky. Osmý den narazili na Araukány, kteří nabízeli bobří a tulení kůže, za což žádali tabák. Protože ale nikdo nic nekoupil, zamířili zpět ke svým ostrovům. Vyšata litoval osudu těchto domorodců, Indián byl pro bělocha nerovným tvorem, někdy i lovnou zvěří. Bílí lovci brali Araukánům možnosti obživy.

Minuli ještě několik ostrovů, načež se ocitli v Magallanesově průlivu. Ohňová země je přivítala sněhem pokrytými horami a ledovým větrem. Ráno již zakotvili v Punta Arenas, důležitém přístavu chilského jihu.

Punta Arenas, toto nejjižnější chilské přístavní město ležící v Magallanesově průlivu, mělo ve 20. letech 20. století asi 26 tisíc obyvatel, z nichž 1/3 tvořili Jihoslované, zejména Chorvaté, kteří zde měli mnohé spolky podobně jako v Antofagastě. Střed města byl vystavěn z cihel a obýván boháči, jinak dřevěné domy.⁶⁴ Uprostřed náměstí se vyskytovaly další památné stavby a zajímavosti jako například socha objevitele průlivu Magallanesa, budova kláštera augustiniánů, kde byla shromážděna sbírka nerostů a plodin včetně ukázek výrobků indiánského kmene Onas.

Podnebí zde vládlo chladné, vál ostrý jižní vítr, který často přinášel sníh i v létě. Vítr často prerůstal až ve vichřici, kdy padaly stromy i chudé indiánské chatrče a nápor nevydržely

⁶⁴ Ve městě čilý obchodní ruch, dřevařský průmysl, 2 pivovary, uhelné doly a jatka. Chovaly se především ovce, Čech-Vyšata...Patnáct let...Z tajů Kordiller...cit. dílo... s. 15

mnohdy ani telegrafní a telefonní dráty i se sloupy. Při vichřici nikdo na ulici nevycházel, i v létě kolikrát napadlo až 30 cm sněhu.

Městu předpovídal Vyšata velkou obchodní budoucnost, jelikož mělo hluboké hospodářské zázemí a jednalo se o jediné město široko daleko. I přes konkurenci panamského průplavu byl přístav cílem tisíců parníků dovážejících různé produkty a exportujících maso, vlnu, kůže a ledek.

Ohňová země tvoří nejjižnější část Jižní Ameriky, nachází se zde plno nedostupných hor a skalisek a četné mořské průlivy. Lákala četné badatele i prosté americké turisty. Indiánské kmeny zde stále ztrácely na početnosti i následkem různých nemocí, zejména syfilis. Domorodci Ohňové země žili jako nomádi, často se stěhovali. Nejpočetnějším kmenem byl kmen Onas, který žil na pevnině a živil se sběrem lesních plodů a lovem zvěře. Indiáni stavěli boudy z chrastí a trávy zvané toldos, které potažené kůží, je chránily před krutými mrazy a ostrými jižními větry. Kmen dorůstal slušné výšky a vynikal pevným zdravím, neobyčejnou otužilostí a vytrvalostí v chůzi a běhu. V létě chodili nazí, v zimě se opásali kolem boků jen kůžemi, i když fičel jedovatý ledový víchr, nezanechal na nich následků. Mnoho z nich pracovalo na estancii Jihoslovana Štiriče, hlavně nosili těžké klády na pilu. Za práci dostávali jen maso a tabák. Vyšata neustále kritizuje chování bílých k Indiánům.

V únoru 1924 navštívil Vyšata Ushuayu, nejjižněji položené obydlené místo Jižní Ameriky. Město leží v průlivu Beagle, ve Vyšatově době i dnes řídce osídleno. Celý rok pokrýval zemi sníh, ledový vítr bodal do tváří, takže se Vyšata musel až po uši zahalit do teplé pokrývky a i tak cítil zimu. Krev v tropických krajích zřídla a zde, v třesnutém mrazu div nemrzla jako voda. Protože neměl argentinské vízum až do města se nedostal, neboť to již leželo na argentinském území.

Osada měla asi jen 600 obyvatel, bydlících v dřevěných barácích. Nacházela se zde i výstavná budova trestnice za městem, kde si odpykávali doživotní vězení těžcí argentinští zločinci. Byli zde

dobře zajištění, neboť útěk odtud by znamenal jistou smrt hladem nebo zimou. Vyšata měl doporučení na známého jihoslovanského boháče Štipičiće na estancii Harris. Nejnebezpečněji se jevil mys Horn, jižní výběžek Ohňové země, kde se křižovaly mořské i větrné proudy. Na estancii pak strávil celé dva měsíce. V Ohňové zemi se vyskytovalo nejvíce dobrodruhů na celé zeměkouli, jedna část zlato hledala a druhá je loupila. Zlato se rýžovalo ve starých řečištích, hledalo se ve skalách, roklích, loupilo se v pustinách i ve městě. Dle Vyšaty tento kov nepřináší nic dobrého. Krutá a neúprosná zima svou sveřepostí a trváním předčila i pověstnou severskou zimu. Kraje neoplývaly ani dřevem ani potravinami. V jedné hospodě se setkal s černým Súdancem jménem Barrington, který mu pověděl příběh jak kopal zlato a málem umrzl v divočině. Za pět měsíců pak napsal Vyšata z Peru Straussovi do Punta Arenas, ten však o Barringtonově další výpravě za zlatem nic nevěděl. Snad se odebral do Argentiny nebo snad dokonce zahynul. Nebyl by první ani poslední soudil Vyšata. Obětí touhy po zlatě však bylo mnohem více. Zlato, jinak ušlechtilý a užitečný kov, stalo se vinou lidí kletbou lidstva a zlo jím zaviněné, mnohonásobně převyšuje jeho užitečnost. Zlato je pro lidstvo symbolem štěstí a všemocnosti a dle Vyšatova přesvědčení se jím měří nejideálnější hodnoty lidství a odměňují zločiny. Nástroj přepychu a blahobytu jedněch a bídy a zoufalství druhých. Pět měsíců strávil Vyšata v Ohňové zemi, která by si prý spíše zasloužila přízvisko Ledová. Vzpomínal na teplejší kraje položené severněji. Na jihu převažovala ledově chladná, nehostinná země s věčně zachmuřenou oblohou a dravými studenými větry. Z této šedé, neúrodné krajiny jímál Vyšatu podivný smutek a žal. Zato sever, Bolívie a Peru, oplývá bujnou a štědrú přírodou, tam neustále žhne a raší radost, láska a život. V červnu 1924 nastoupil na loď „Comodoro Rivadavia“, radostně se loučil s přístavem v Punta Arenas, odtud směřoval do Buenos Aires, další jeho cesty ho měly zavést do bájně země Inků – Bolívie a Peru. Vyšata vyzařoval spokojeností s výsledkem svého zájezdu do Ohňové země. Vezl s sebou bohatou sbírku nerostů, z nichž část

měla skončit v Museo Histórico Natural v Buenos Aires, druhá část měla putovat do Prahy. Loď „Comodoro Rivadavia patřila k jedné z největších a nejlépe zařízených argentinských lodí, plavby konala výhradně mezi Punta Arenas a Buenos Aires, což zabralo 10 dní cesty.

Čtvrtý den plavby přistoupila silná skupina Čechoslováků v počtu asi 300 lidí, z nichž největší počet tvořili dělníci z petrolejových dolů.⁶⁵ Vyšatu to vedlo k úvaze, jak jsou Češi po celém světě rozptýleni, kolik jich hledá své štěstí v dálné, nehostinné cizině. Jedenáctý den plavby konečně dorazili do Dársena Sud – přístaviště v Buenos Aires.

Vyšata si po namáhavé plavbě podél pobřeží Ohňové země a Argentiny odpočinul jen málo. Ubytoval se v hotelu krajana Křikavy a vydal se po návštěvách. Jeho první kroky mířily na čs. konzulát, což cítil nejen jako příkaz slušnosti, ale i jako povinnost. Přinesl velké obrázkové album z okolí průlivu Magallanes a z Punta Arenas, kde byl znázorněn celý vývoj těchto krajin z národohospodářského hlediska. Čs. konzul Jiří Max převzal album s poděkováním a zařadil ho do konzulární knihovny. Ihned poté však Vyšatu nemile překvapil tím, že odmítl jeho sbírku nerostů určenou pro pražské muzeum.⁶⁶ Na to, aby to poslal na svůj náklad, neměl bohužel dostatečné finanční prostředky. S těžkým srdcem proto celou sbírku zanesl do Museo Histórico Natural v Buenos Aires, kde ji s velkým jásotem uvítali. Na konzulátu vyzvedl korespondenci a navštívil redakci časopisu Čechoslovák, který začal vycházet za jeho cesty po Chile a jednalo se o první časopis našich kolonií v Jižní Americe.⁶⁷ Vyšata působil jako dopisovatel několika časopisů, do nichž psal své příspěvky.

Postihla ho nemoc sarna⁶⁸, kterou získal již na estancii v Ohňové zemi. Jednalo se o svrabivou nemoc od ovcí, která se velmi těžko léčila v chladném pásmu, zatímco v teplém propukala výrazněji, ale

⁶⁵ Dodnes je Patagonie významným producentem ropy pro Argentinu, Tamt... s. 55

⁶⁶ Sbírká nerostů obsahovala rudy zlaté, měděné, rtuťové i platinové. Celkem asi 160 druhů krásných kamenů, Tamt... s. 58

⁶⁷ V roce 1927 vycházely pak již tři československé časopisy...Tamt... s. 59

⁶⁸ Nemoc kůže...Tamt... s. 59

rychleji se hojila. Jako prostředek použil sírové mýdlo a lázně a za 14 dní byl zcela vyléčen.

Musel si vydělat peníze na další cesty, ale v Buenos Aires nic nehledal, protože chtěl do přírody. Sháněl zaměstnání na severu Argentiny, ve směru zamýšlené cesty do Bolívie a Peru. Nakonec odpověděl na jeden inzerát hledající účetního pro jednu estancii v Alvarez, 300 km na sever od Buenos Aires. V žádaném oboru měl již zkušenosti od dona José. Do zaměstnání byl přijat, a tak se v průvodu krajana Bešťáka odebral na buenosaireské nádraží Retiro a již přemýšlel o zbytku cest v Jižní Americe, které měly zahrnout severní Argentinu, pak do Bolívie, Peru a přes Panamský průplav do vlasti. Měl se tam vrátit po 15 letech pobytu v jižní Americe, chudý na statky pozemské, ale bohatý velikou láskou k ní.

Estancie nesla název „San Antonio“ a nacházela se v Alvarez. Vlastnil ji don Alvarez a pěstovala se zde především kukuřice, dále len, pšenice a brambory, přičemž zbytek půdy sloužil jako pastviny pro dobytek. Hlavní budova na estancii byla vystavěna v evropském slohu, nacházely se zde kanceláře pro mayordoma i účetního. Alvarez vlastnil estancii více, bydlel v Buenos Aires a sem přijížděl jen jednou za měsíc.⁶⁹

Vyšata jako ayudante vstával brzy ráno, zazvonil na zvon, mayordomo práci přiděloval a ayudante k ní vydával náradí. Bylo to spousta papírování a kancelářské práce, do zvláštních knih zapisoval vše od druhu práce až po očkování dobytka a připadal si jako univerzální robot. Práce mu začínala v 6h ráno a končila večer.

Estancie ležela v provincii Corrientes, což byl na krásy chudý kraj. Vyšata se chtěl především zotavit a pak propátrat dosud mu neznámý díl severní Argentiny a podívat se po krajanech ve městech Tucumán, Tafi Viejo a pak přes hranice do Bolívie a Peru. Musel šetřit prostředky na své záměry, 3 měsíce nepodnikal proto žádné výlety. Podnebí zde panovalo zdravé, častěji pršelo, teplota mezi 25 - 35°C ve stínu, jaký to rozdíl proti Ohňové zemi, kde se

⁶⁹ Kolem budovy se rozprostírala zahrada, kde rostly akáty, eucalypty, cedry, ovocné stromy i záhony růží. Estancie ležela 16 km od železniční stanice, Tamt... s. 62

teplota stále držela kolem bodu mrazu. Na Vyšatu působilo toto podnebí blahodárně, jeho zdraví se upevňovalo a jeho radostná nálada stoupala, zkrátka okřával na duchu i na těle a za 3 měsíce již chtěl pryč z tohoto fádního života. Don Alvarez ho přemlouval a nabízel dvojnásobný plat, když zůstane, načež mu Vyšata sdělil své plány a Alvarez, který si myslel, že Checoeslovaco je národ horalů jako španělští či francouzští Baskové, ho pak již déle nezdržoval. Vyšata měl jediné přání, mír, a to i uvnitř Československa.

Na počátku listopadu opustil Vyšata estancii v Alvarez a vydal se navštívit Rosario. Vyhledával ve městě o 300 tisících obyvatel své krajany. Dále pak cestoval směrem k Tucumán, čím více se nacházel severněji, tím v krajině přibývalo lesů i hor, ohlašovalo se předhůří Kordiller, které na rozdíl od chilsko-argentinských oplývaly zelení s hustě porostlými listnatými stromy.

Když dorazil do Tucuman, ubytoval se v hotelu Roma, kde se za pokoj a stravu platilo 6 pesos na den. Při večerní procházce po městě se setkal s krajanem Bešťákem, s nímž po návratu z Ohňové země bydlel v Buenos Aires v Křikavově hotelu. Ve vinárně ochutnali zdejší víno, které mělo lahodnou chuť, v létě chladilo a v zimě hřálo. Vyšata se šel jako obvykle zeptat na práci v pivovaru a místo, byť prozatímní dostal. Večer navštívil krajana Antonína Pasolda, jehož asi 30-ti letá manželka si na něj pamatovala. Byla to ta ulekaná holka, kterou viděl před 14 lety v Brémách s jejím otcem, jehož předpověď, že se dobře vdá a udělá štěstí, se naštěstí vyplnila. Žila spokojeně se svým mužem, který jako cukrovarský strojný odborník, známý po celé severní Argentině, vydělal veliké jmění a těšil se znamenité pověsti. Vyšata někdy zalitoval, že on sám nemá rodinu, ale jeho nepokojná krev se pro klidný a usedlý život nehodila. Ve svých toulkách nalézal také štěstí, i když někdy řídké, o to však vzácnější a váženější.

Tucuman, hlavní město stejnojmenné provincie, mělo asi 100 tisíc obyvatel, provincie byla jedna z nejlidnatějších v celé Argentině. V okolí Tucumanu se pěstovala na plantážích cukrová třtina. Město leželo na železnici, která spojovala Buenos Aires

s Bolívií. Založeno 1585, patří mezi nejstarší argentinská města, průmyslové a obchodní centrum. Centrem vědy význačná univerzita ze 17. století, nižší školství však zanedbáno. Krásný výhled na Tucuman se naskytne z pahorků rozložených kolem města, to samo leží v kotlině a kolem něho samá pole cukrové třtiny, jediný zdroj příjmů města i celého okolí, velmi rozvinuté bylo cukrovarnictví. Podnebí zde prý není pro lidi moc příznivé, vyskytovaly se četné epidemické nemoci, vysoká byla zvláště dětská úmrtnost. Vyšata zde strávil pět měsíců.

Odebral se vlakem na návštěvu krajanů v Tafi Viejo. Všem krajanům se zde nadmíru dařilo, vládla zde čistota, pěšinky byly umetené. Obydlí domorodých Argentinců naopak vystavovala na odiv nepořádek, nesoulad, špínu a smetí, což vyjadřovala i přísloví typická pro oba národy.⁷⁰ Čechů zde stále přibývalo, Vyšata se domníval, že za několik let bude Tafi Viejo patřit mezi nejsilnější čs. kolonie v Argentině. Zpáteční cestu do Tucuman nastupovali s Bešťákem až v noci. Vyšata byl dojat nad všemi projevy přátelství a pravé české bodrosti, kterými ho krajané zahrnovali.

V Tucumanu měl Vyšata na programu prohlídku blízkého cukrovaru v San Pablo. Žasnul nad obrovskými poli cukrové třtiny, které se zde přezdívalo tucumanské zlato. Cukrovar zvelebil inženýr R. Lehký, cukrovarnický specialista, generální ředitel cukrovarů a milionář. Kraus řekl, že zde byl učiněn i pokus s cukrovou řepou, ale bohužel s nepříznivým výsledkem, neboť ta měla o 10% menší cukernatost než cukrová třtina, takže její pěstování by se prodražilo. Vývoz cukru z cukrové třtiny každým rokem rostl, hlavně na severu Argentiny, v provinciích Tucuman, Salta a Jujuy. Většina cukrové třtiny se posílala do největší argentinské rafinerie v Rosariu. V cukrovarech se pracovalo od května do listopadu a zaměstnáno v nich bylo přes 200 tisíc dělníků. Největší cukrovar Argentiny se nacházel v Jujuy, funkci ředitele zde zastával Čech inženýr J. Klapka. Na třtinových plantážích se hojně používaly parní a motorové pluhy a na žních

⁷⁰ Češi: „Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek.“ Argentinci: „Co se neudělá dnes, udělá se zítra.“ Mañana – zítra je prý vůbec nejužívanějším slovem v Jižní Americe, Tamt...s. 79

pomáhalo mnoho dělníků ze sousední Bolívie. Nastal březen, nejvhodnější zde měsíc k cestování. Vyšata měl namířeno přes hranice do Bolívie a Peru. Těmito cestami mělo vyvrcholit jeho mnohaleté cestování po Jižní Americe.

Patnáct let strávil Vyšata v Jižní Americe a z toho dobrých 10 let v Argentině. Téměř všichni Češi prý odjíždějí z vlasti do této zaslíbené země hlavně proto, aby si zlepšili své životní poměry, nahromadili bohatství a pak se vrátili do „nevděčné“ vlasti, kde pak život za cinkotu argentinského zlata bude snazší. Mnohdy emigranti opustili vlastní dům, kde měli veškeré pohodlí, majetek prodali pod cenou, do Argentiny zlákáni agenty lodních společností jako do země s dvojí roční úrodou.

V Argentině je však čekaly, stejně jako v každé cizině krušné počátky, málokdo znal aspoň částečně poměry a jazyk země. Lze prý litovat, že neexistovalo v té době pravidelné letecké spojení s Jižní Amerikou, aby mohli být vystěhovalci v Argentině co nejdříve. Očekávali, že „země budoucnosti“ je přijme s otevřenou náručí, kde jako civilizovaní a vzdělaní Evropané jistě převýší domorodce. Pro nadbytek životních potřeb a úrodnost půdy nebude prý třeba ani pracovat.

Mnozí však byli překvapeni, že se musí znovu učit i v oboru, v němž se měli za mistry. Vkus a potřeby Argentiny měly zkrátka jinak postavenou laťku než ty evropské. Každý se musel přizpůsobit zvykům země, v níž chtěl najít svou existenci pomýšlel-li na to se později osamostatnit. Argentina byla svérázná ve svých zvycích, velmi odlišná od Evropy i Severní Ameriky, špatně ji kdosi přirovnal ke Spojeným státům americkým, v nichž mravy způsoby jsou podobné evropským vzorům. Argentina si libovala mnohdy v pravém opaku Evropy.

Většina českých vystěhovalců byla pro neznalost jazyka a zvyklostí nucena hledat jen českou společnost a práci u svých krajanů, pokud ji ovšem mohli poskytnout. Málokterý vstoupil jediné možnou cestou k bohatství, cestou dlouholetého strádání, neochvějně vytrvalosti a mučednické trpělivosti. Argentina naučila

Evropana pracovat. Vyšata k tomu poznamenává, že kdyby mnohý z vystěhovalců pracoval doma s takovou intenzitou a pílí jako v Argentině, pak by ho jistě již ve staré vlasti úspěch neminul a došel by tam jistě dříve vytouženého blahobytu než v „bezohledné“ cizině. Mnohdy Češi svou vlastní nerozvážností upadli do nezměrné morální i hmotné bídy a když si to uvědomili, bylo kolikrát již pozdě, nenapravitelně pozdě.⁷¹

Ti, co ztroskotali, vyprávěli o Argentině jako o hrobu života, vymýšleli si hrůzostrašné historky, jací že jsou chytří hrdinové, že včas utekli. Kdyby byl však na jejich místě energický člověk, věc by vypadala zcela jinak. České noviny psaly zprávy z části pravdivé, z části vybájené, Argentina však skýtala všem stejné podmínky, tedy i pro Čechy, přičemž vždy záleželo na úhlu pohledu a na chytrosti.

Argentina vycházela velmi vstřícně vystěhovalcům všech národů, každý emigrant měl právo 5-10 dní pobývat v emigračním hotelu na státní útraty.⁷² Emigrační hotel stál u přístavu Dársena Norte, strava se zde podávala chutná a v dostatečném množství. Na žádost dopravila dokonce argentinská vláda každého vystěhovalce zdarma až na místo, které si zvolil ke svému pobytu. Mnozí přišli do Argentiny, aby se vyhnuli povinností ve vlasti, která se o ně náhradou starala, kdežto v Argentině se musel v každém ohledu, hospodářském, majetkovém i bezpečnostním, starat každý sám o sebe a i zde měli své povinnosti. Vyšata nechtěl nijak chválit nebo hanět Argentinu, vše byly pouze dobře míněné rady nováčkům.

Přírodních krás má Argentina dle Vyšaty málo. Jen na severu, v pustých krajích území Misiones, Tucuman a pak trochu na západě a jihu, kde se vyskytovaly romantické, divoké a krásné kraje. V půvabu hor, lesů a vegetace daleko předčí Argentinu Chile, Brazílie a Paraguay. Během jízdy vlakem Argentinou lze vidět jen

⁷¹ Například mnohý venkovan zkoušel štěstí nepochopitelně ve městě, mnozí naletěli, když koupili místo vysněných úrodných pozemků jen kus pralesa. S takovými krajany to obvykle moc dobře nedopadalo. Někdy nastal opačný případ a povedlo se jim uchytit, například v Chaco Austral a Santiago del Estero se dařilo kukuřici a bavlně. Mnoho lidí to však brzy vzdalo, Tamt. s. 85

⁷² V roce 1927 už to byl pravý palác uprostřed parků a zahrad. Měl již více velkých, moderních budov než dříve a ani zdaleka nepřipomínal starou budovu, plnou nečistoty a hmyzu, která byla dříve postrachem vystěhovalců. Tamt... s. 87

samé roviny a pastviny. Životní poměry byly v Argentině dle Vyšaty lepší než třeba ve Spojených státech (!). Argentina byla a snad i později bude vyvolenou zemí pro každého vystěhovalce⁷³, který se chce a umí zabývat zemědělskou prací. V průmyslu nacházeli uplatnění jen specialisté. Argentina patřila k největším dodavatelům masa, kukuřice, pšenice a vlny na světovém trhu, naproti tomu odebírala průmyslové výrobky, jež sama nevyráběla.

Obyvatelstvo bylo navyklé na tučné sousto při jídle, nejprve se dosyta najíst, doušek vína, pak zábavy, oblek a kultura až nakonec. Na estanciích se výdělek dělníka pohyboval mezi 50-70 pesos měsíčně ke stravě a bytu, částka se dala z větší části uložit. Zato ve městě i když měl větší plat, tak mu po zaplacení drahého bytu a stravy příliš peněz nezbylo. Vyšata tedy doporučuje spíše práci na venkově, která mu přijde výhodnější.

Dle něho nejsou Češi a Středoevropané příliš trpěliví, naopak Italové, Jihoslované a lid ze západní Evropy oplývají horlivostí až do krajnosti. Vyšata Argentinu nijak nepropaguje, naopak radí každému, aby zůstal doma v klidné a krásné vlasti.

⁷³ To ještě nikdo nemohl vědět, že přijde válka, Perón – obrovské zadlužení a nestabilita, že se Argentina propadne ve 2. polovině 20. století z čelních pozic pomyslného hospodářského žebříčku o mnoho níž. Analogický byl osud Československa pod vládou komunistů. I to je společný znak obou zemí. Tamt... s. 88

2. Diplomatické vztahy mezi ČSR a Argentinou 1918 – 1939 a československé vystěhovalectví do Argentiny

2.1 Politické a obchodní vztahy

Diplomatické vztahy mezi Československem a Argentinou mohly být navázány teprve v době vzniku samostatné Československé republiky po roce 1918. V té době měla již za sebou Argentina více než stoletou státní existenci.

Nezávislé Československo uznala Argentina 15. září 1919 a v roce 1922 zřídila v Praze svůj generální konzulát. V roce 1923 se pak rozhodla akreditovat v Československu svého vyslance G. Martínez-Campose a požádala pro něj prostřednictvím svého generálního konzulátu o agrément. Udělení agrémentu bylo sděleno generálnímu konzulátu Argentiny 7. ledna 1924, čímž došlo k oficiálnímu navázání diplomatických styků mezi oběma zeměmi.

Jak tomu bylo s Československem? Ačkoliv ČSR zřídila v argentinském hlavním městě Buenos Aires svůj konzulát již v roce 1920, neměl tento úřad zásadní vliv na projednávání politických a hospodářských otázek, které se začaly mezi oběma zeměmi vyskytovat a zabýval se zejména vystěhovaleckou agendou. Potřeba zřízení diplomatického zastoupení v Argentině byla spojována se zvýšením československého exportu do této země. Prvním konzulem ČSR v Argentině se stal v roce 1920 Jiří Max.

Tolik základní fakta a nyní přejdeme k politickým vztahům mezi oběma státy ve 20. letech. Již na podzim 1920 upozornil čs. konzul Jiří Max pražské Zamini na častý výskyt tendenčních telegrafických zpráv v argentinském tisku, které líčily situaci v ČSR jako nepříznivou. Za takovou tendenční zprávu považoval čs. konzul skutečnost, že v ČSR prý hrozí bolševické bouře.¹

¹ Je však všeobecně známým faktem, že v prosinci 1920 musela být potlačena komunistická generální stávka v tzv. boji o Lidový dům. Již předtím došlo k jmenování úřednické vlády Jana Černého, což lze za jistou vládní krizi považovat.

Jaký vůbec byl vztah Argentiny ke vzniku samostatného Československa se můžeme dozvědět například z článku argentinského listu „La Época uveřejněném k druhému výročí vzniku ČSR.² Noviny konstatují, že Československo již bylo za dva roky své samostatnosti uznáno všemi státy světa a že za svůj vznik vděčí především Versaillské smlouvě. Ani zmínka zde není o mírové smlouvě ze Saint Germaine s Rakouskem či Trianonské smlouvě s Maďarskem. List připomíná, že České země patřily k nejbohatším oblastem bývalého Rakouska-Uherska a celá republika měla v té době asi 14 milionů obyvatel.³ Tento tisk dále konstatuje, že přes 300 let žili Češi pod žezlem Habsburků a hnutí odporu za světové války ztělesňoval profesor Masaryk, který stál později úspěšně v čele republiky jako její prezident. List upozorňoval na skutečnost, že mezi ČSR a Argentinou existují k roku 1920 korektní vztahy, přičemž ČSR měla již v té době v Argentině svého konzula, kdežto Argentinec Juan Benavidez se do Prahy teprve chystal. Noviny vypočítávají, že v ČSR existuje významná výroba skla, porcelánu a rovněž průmysl strojní. Vyjadřuje naději v čilé rozvíjení obchodních vztahů a na závěr konstatuje, že v zemi panuje pořádek a pohlíží na mladou republiku se sympatiemi k myšlenkám demokracie, které obě země spojují. List „La Nación se omezil pouze na krátký komentář, který oceňuje pokroky, které Československo udělalo za krátkou dobu své existence. Obsáhlejší zprávu přinesla „La Prensa“, která uvádí základní skutečnosti vzniku státu a významně pak okolnost, že ČSR se ze všech nástupnických států vyvíjí poměrně nejlépe a učinilo největší pokroky. Zdůrazňuje, že na rozdíl od Polska a pobaltských států, je republika již poměrně konsolidovaná a nemá kromě těšínské otázky žádné konflikty o hranice. Uvádí dobrou hospodářskou situaci, čehož důvodem je hlavně zděděná průmyslová kapacita bývalé rakouské monarchie. Konstatuje, že ČSR je cukrovarnickou velmocí, cukru vyvezlo na 300 000 tun.

² in Politické zprávy Buenos Aires 1920, Zpráva č. 2, AMZV Praha

³ Podle sčítání obyvatelstva z roku 1921 měla celá ČSR přibližně 13612000 obyvatel., in Průcha V. a kol., Hospodářské a sociální dějiny Československa, I. díl 1918-1945, s. 37

V zahraniční politice prý nemělo Československo konfliktů a vnitřní vývoj sliboval příznivou budoucnost.

List „La Razón“ naproti tomu uvádí i stručný nástin české historie a připomíná tragickou bitvu na Bílé hoře v roce 1620. Zmiňuje pak dílo profesora pařížské Sorbonny E. Denise: „Konec samostatnosti české.“ Deník se zabývá i okolnostmi 28. října 1918 a vyzdvihuje klidný průběh revoluce. Čechoslováci jsou prý vyspělým národem, lid pracovitý, země má vysoce rozvinuté zemědělství a průmysl. Zdůrazňuje mírumilovnou a protibolševickou politiku československého státu. Články pro listy „La Época a La Razón“ vypracoval konzulát, pouze „La Prensa“ otiskla článek vlastní. Na následné slavnosti participovali i Jihoslované, zejména nejbohatší z nich a předseda klubu „Jadran“ Mihanovič.

Rok 1921 přinesl například stávkou dělníků v buenosaireském přístavu, i v Argentině došlo k rozštěpení socialistů a vzniku komunistické strany. V té době se držela u moci Radikální strana, v prezidentském úřadě dlel její představitel Hipólito Yrigoyen. V červnu byla zavedena i osmihodinová pracovní doba a připravovaly se prezidentské volby.

Pokračovalo i rozsáhlé přistěhovalectví do Argentiny, nejvíce přicházeli Italové, Španělé a Uruguayci. Přímé jízdní lístky III. třídy z Varšavy, Prahy, Vídně a Budapešti do Buenos Aires zajišťovala nizozemská společnost Královský holandský Lloyd. Jízdenka zahrnovala kromě přeplavby i jízdu vlakem do Amsterdamu a ubytování v tamním hotelu. Stála 318 pesos.

V srpnu 1923 vyslala Argentina do Prahy zástupce generálního konzula Cittadiniho, který odjel na dovolenou. Federico Remonda Mingrand byl původním povoláním lékař a mluvil španělsky, anglicky, francouzsky a italsky a předtím působil například jako starosta Rosaria. Čs. konzul v Buenos Aires Jiří Max navrhl ministerstvu zahraničních věcí v Praze, aby se konzulát povýšil na generální konzulát, neboť Argentina má v Praze také svého generálního konzula. Pro přehled pak uvedl diplomatická

zastoupení států v Argentině. Na úrovni velvyslanectví zde udržovaly diplomatické styky pouze Španělsko, USA a Brazílie, na úrovni vyslanectví pak Německo, Belgie, Dánsko, Francie, Velká Británie, Itálie, Norsko, Nizozemsko, Portugalsko, Polsko, Švédsko, Švýcarsko, Rusko (Argentina však dosud Sovětský svaz *de iure* neuznávala), Japonsko, Bolívie, Chile, Kolumbie, Kuba, Mexiko, Paraguay, Peru, Uruguay a Venezuela.

To je pak téměř vše, co se dozvídáme pro 20. léta, neboť další politické zprávy z Buenos Aires nebyly buď napsány nebo se úplně ztratily. O to podrobnější informace se dovídáme o průběhu dramatických 30. let. Mezitím došlo k takovým významným událostem jako bylo konečně povýšení konzulátu v Buenos Aires na generální konzulát v říjnu 1926 a generálním konzulem byl téhož roku jmenován vyslanec v Brazílii Vlastimil Kybal, kterého po zřízení samostatného vyslanectví v Argentině vystřídal roku 1929 vyslanec Eduard Machatý.

Rok 1930 pak přinesl Velkou hospodářskou krizi, která vznikla v říjnu 1929 v USA i do Argentiny. Jejím následkem vznikla a vyvrcholila i krize politická. Počátkem září rezignoval dosavadní prezident, radikál Hipólito Yrigoyen. Jeho místo zaujal viceprezident dr. Enrique Martínez, který vyhlásil v Buenos Aires stav obležení a na 11. září byl svolán Senát. Čs. vyslanec Machatý se domníval, že Yrigoyenova abdikace přinese značné ulehčení v politické krizi, nový prezident se podle něj vyznal i v zahraniční politice. Druhé prezidentství Yrigoyena prý velmi neblaze působilo na vnitřní smír, mimo jiné i proto, že byla prezidentem neustále podkopávána morálka armády, která stála od počátku proti němu ve výrazné opozici.⁴ V téže době sice padla diktatura Leguíaova v Peru a skončil i autoritativní režim v Bolívii, Argentinu však čekal pravý opak.

Generál José Uriburu provedl vojenský převrat a stanul v čele vlády. Došlo i k několika přestřelkám v hlavním městě, při nichž bylo více než 20 lidí zabito a přes 200 zraněno. Mezi oběťmi se

⁴ Chalupa J., Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile, NLN Praha 1999, s. 181

nenacházel nikdo z Československa. Pučisté nechali vypálit redakci vládního deníku *La Época* i soukromý byt Yrigoyena a generál Uriburu přinutil jeho nástupce Martíneze k abdikaci. Generál Uriburu vydal ihned vyhlášku podle níž měl být každý, kdo by rušil veřejný pořádek, okamžitě zastřelen. Nařídil rovněž rozpuštění Kongresu a vypsání nových voleb, v provinciích však přetrvávala značná obliba *Unión Cívica Radical*. Ve vládě nenašli žádné uplatnění socialisté, jejími členy se stali pouze konzervativci, sám generál choval sympatie k fašismu Benita Mussoliniho a ke španělskému režimu Miguela Primo de Rivery a nelze opomenout ani silný vliv katolické hierarchie.⁵ Generál José Felix Uriburu se narodil roku 1868 ve městě Salta, před První světovou válkou působil jako vojenský atašé v Berlíně a Londýně a dle Machatého platil později za jednoho z nejlepších důstojníků argentinské armády. Zahraniční politika nového režimu se orientovala na Velkou Británii, s níž pojily Argentinu nadále úzké hospodářské vztahy.⁶

Francouzský velvyslanec v Argentině Clinchant byl přesvědčen, že československá, polská a jugoslávská vláda budou následovat příkladu Francie a novou vládu brzy uznají. Československo tak skutečně již koncem roku 1930 učinilo. Exprezident Yrigoyen byl mezitím internován na ostrově Martín García. Mnozí jeho stoupenci se pak uchýlili do uruguayského hlavního města Montevidea, odkud vedli politickou agitaci proti pučistům.⁷ Vláda zavedla protekcionářskou celní politiku, uvalila vyšší cla například na cukr a zakázala vývoz quebračového dřeva, čímž došlo k ochlazení obchodu s ČSR, která měla o tuto komoditu velký zájem. I zvýšení cel na cukr mělo prý ochránit tucumánské cukrovary před konkurencí řepného cukru z Československa.

Zvyšující se nezaměstnanosti se Uriburova vláda rozhodla čelit veřejnou výstavbou silnic, na kterou však scházely finanční

⁵ Handbuch der Geschichte Lateinamerikas, Band 3 – Lateinamerika im 20. Jahrhundert, Klett-Cotta Stuttgart 1996, s. 912

⁶ Podle Jiřího Chalupy se země ocitla v roli ekonomického vazala britského impéria, op. cit., s. 184

⁷ in Politické zprávy Buenos Aires 1931, č. j. 134/31, č. 4, s. 4, AMZV Praha

prostředky.⁸ Argentinský ministr zahraničních věcí dr. Bosch požádal čs. vyslance Machatého, aby sdělil své vládě, že Argentina bude nucena radikálně omezit přistěhovalectví do země. Vyslanec současně nedoporučoval emigraci ani do Uruguaye, Paraguaye, Bolívie, Peru a Ekvádoru.

Počátkem roku 1931 došlo též k výraznému oslabení argentinského pesa, následkem čehož musela vláda generála Uriburu omezit dovoz ze zahraničí. Podnikla intervence na burzách v New Yorku a v Londýně, měnu se podařilo jakžtakž stabilizovat. I když byla kryta zlatem asi z 30%, chyběla citelně emisní banka, která byla běžná v evropských státech. Vláda se rozhodla povolat německého finančníka dr. Schillinga⁹ z Krefeldu, aby provedl celkové ozdravění argentinské měny.

Situace Čechů a Slováků v první čtvrtině roku 1931 se stala velmi svízelnou, neboť čs. kolonie neměly pevnější hospodářské zázemí. Dle vyslance Machatého toužila naprostá většina z nich po návratu do Československa, avšak scházely jim finanční prostředky pro tak nákladnou cestu.

V období od dubna do konce června 1931 se politická situace v Argentině příliš neuklidnila. V provinciích Santa Fé, Córdoba a Corrientes došlo k zastavení volební kampaně, volební výsledky z provincie Buenos Aires, kde vyhrál Unión Cívica Radical, byly pro údajné nesrovnalosti přezkoumávány a uvažovalo se o jejich zrušení a nakonec skutečně k jejich zrušení došlo. Došlo i na perzekuci a zatýkání politických odpůrců, takže vojenský režim se všeobecně zostřil.¹⁰ I hospodářská krize se velmi prohloubila.

Vyslanec Machatý rovněž referoval o přípravě prezidentských voleb, zmínil se o možné kandidatuře generála Augustina P. Justo, jenž měl k civilnímu způsobu vládnutí mnohem lepší předpoklady než Uriburu. Vyslancův osobní favorit však nesl jméno dr. José N. Matienzo, jehož zvolení by prý skýtalo záruky klidného

⁸ Došlo například k zavedení spotřební daně na benzín, ale ani to nestačilo. Politické zprávy Buenos Aires 1931, op. cit., zpráva č. 4, s. 7, AMZV Praha

⁹ Znal se mj. s německým bankéřem Hjalmarem Schachtem. Politické zprávy Buenos Aires, op. cit., zpráva č. j. 144/31, č. 7, s. 2, AMZV Praha

¹⁰ Tamtéž, č.j. 449/31, Periodická zpráva za 2. čtvrtletí 1931, s. 1, AMZV Praha

vnitropolitického vývoje do budoucna. Docházelo k soustavné cenzuře tisku, který se snažil stavět k vládě kriticky. Uriburu založil na svoji podporu něco na způsob fašistických „černokošiláčů“, v Argentině se jednalo o tzv. Občanskou legii (Legión Cívica Argentina), která měla zastrašit politické protivníky z liberálně konzervativního tábora prezidentského kandidáta Augustina Pedro Justa.

Mezitím se hospodářská krize a stoupající nezaměstnanost projevíly i na výrazném snížení počtu migrantů do Argentiny. Vláda generála Uriburua omezovala rovněž přistěhovalectví dělníků, neboť se obávala komunistické agitace mezi nimi.¹¹ S prohlubující se krizí se podstatně zhoršilo i postavení Čechů a Slováků v Argentině, kteří jen těžko sháněli možnosti obživy. Mnozí z nich po čase rezignovali a koupili si lodní lístky na cestu zpět do vlasti, jiní se rozhodli zakoupit pozemky například v Chacu, ale i tam se jim dařilo se střídavými úspěchy. V této době se také začalo uvažovat o jednáních o československo-argentinské obchodní smlouvě, ovšem jednání sama se ukázala velmi obtížná a táhla se ještě řadu let. Argentina zvažovala účast na Panamerickém summitu, tomu však bránily velmi špatné vztahy se sousední republikou Chile, která měla konferenci hostit.¹² Při řešení hospodářské krize Argentina odmítla účast bankéřů ze Spojených států amerických.

Ve druhé polovině roku 1931 se vyostřila vnitropolitická situace v Argentině. Bývalý prezident dr. Marcelo Alvear vydal v uruguayském Montevideu manifest proti vojenské vládě, napadl ji zejména kvůli jejím protiústavním krokům, například odkladu všeobecných voleb, zatýkání, deportaci politických protivníků atd. Alvear si byl vědom, že politická krize přinášela opětne sympatie jeho politické straně Unión Cívica Radical. Nic to však nebylo platné, jeho strana se nemohla voleb zúčastnit. V říjnu rezignoval

¹¹ Tamtéž, s. 13

¹² Spory se týkaly především argentinských celních tarifů a zákazu Chile na dovoz argentinského hovězího masa. Tamtéž, s. 15

na protest proti vnitřní politice vlády ministr zahraničních věcí Dr. Ernesto Bosch. Na jeho místo jmenován dr. Adolf Bioy.

Do listopadových voleb se mohly zaregistrovat tyto politické strany: Sociální demokracie, Nezávislí socialisté, Národní demokratická strana (konzervativci) a Antipersonalistická frakce Unión Cívica Radical. Strany se seskupily do dvou koalic kandidujících proti sobě. Demokraticko-socialistickou alianci tvořili Progresivní a Sociální demokraté. Národní demokraté, Nezávislí socialisté a Antipersonalisté utvořili Justicialistickou koalici. První skupina kandidovala na prezidenta Dr. Lisandro de la Torre, druhá pak vystoupila s kandidaturou Augustina Pedro Justo.¹³ Při samotném volebním klání 8. listopadu obdržel Justo 234 volitelů, De la Torre pak 124, přičemž první zvítězil s celkovým počtem 865457 hlasů v provinciích Buenos Aires, Córdoba, Entre Ríos, Tucumán, Mendoza, Santiago del Estero, San Juan, San Luis, Salta, Catamarca, Jujuy a La Rioja. Druhý obdržel celkově 488535 hlasů a zvítězil v hlavním městě Buenos Aires a v provincii Santa Fé. Argentinské prezidentské volby probíhaly nepřímým způsobem, že voliči zvolili volitele a ti pak teprve volili prezidenta. Nejasná situace panovala ještě v prosinci 1931 o postu viceprezidenta.

Volby do poslanecké sněmovny byly přímé, došlo však k vyloučení Radikálního občanského svazu, kandidovat mohla pouze jeho antipersonalistická frakce. Zvítězili Národní demokraté s 57 mandáty, dále pak sociální demokraté 44 mandátů, antipersonalisté 16, progresivní demokraté 13, nezávislí socialisté 11 mandátů a 17 poslanců bylo nezařazených.

Co se týká obchodní situace v roce 1931, tak ta se vypadala tak, že obchodní bilance s Británií byla aktivní, zatímco se Spojenými státy pasivní. Britský majetek investovaný v Argentině se odhadoval na více než 50 mld. československých korun, Británie stále zůstávala největším investorem v zemi, i když se na počátku

¹³ Periodická zpráva za IV. čtvrtletí 1931, Politická zpráva č. 57, s. 3, AMZV Praha

30. let chtěla soustředit na preferenci vlastního impéria. To samozřejmě velmi ohrožovalo stabilitu argentinského exportu.¹⁴

Ke konci roku 1931 předložila československá strana Argentině návrh na uzavření obchodní smlouvy. Pokračovalo se v jednání o úpravě doložky nejvyšších výhod, argentinská strana si přála pouze její podmíněnou platnost. Na návrh ČSR na uzavření Úmluvy o právní pomoci ve věcech trestních Argentina do konce roku 1931 nereagovala a stejně tak dopadla Úmluva o vzájemném vydávání zločinců a prozatím i Dohoda o vyplácení důchodů úrazového pojištění.

Situace Čechů a Slováků v Argentině se zhoršila a mnoho z nich přišlo o zaměstnání, argentinská vláda se snažila pro mnoho z nich zajišťovat práci aspoň na venkově, protože panovaly značné obavy z komunismu. Uvažovalo se o repatriaci nezaměstnaných bezplatně zpět do vlasti, proti tomu se však postavily paroplavební společnosti, a tak z celé akce sešlo. Ve spolcích nepanovala také příliš uspokojivá situace, dle vyslance Machatého došlo ve Svazu československých spolků k bolševické agitaci, která ho zcela rozvrátila tak, že se i přestal věnovat svému původnímu poslání, které spočívalo v zaopatřování práce krajanům. Ministerstvo sociální péče zastavilo své subvence „Svazu“.

Co se týká čs. periodického tisku, pak vycházel časopis „Jihoameričan“, dále „Československý Věstník“ obchodníka Suchana a zřejmě nejrozšířenější časopis „Slovenský Lúd“. Slovenská kolonie v Argentině čítala větší početní zastoupení než kolonie Čechů. Po suspendaci prokomunistických Dělnických listů začala na jejich místě vycházet „Nová doba“, redigovaná bývalým tajemníkem Svazu československých spolků, komunistou Josefem Kotasem a financovaná nechvalně proslulým ing. Rudolfem Knajblem, který byl zodpovědný za rozvrat spolkového života v Argentině.

V Argentině neexistovala v roce 1931 podpora v nezaměstnanosti, a tak mnoho Čechů a Slováků žádalo o podporu čs. státní orgány

¹⁴ Politické zprávy Buenos Aires, Periodická zpráva za IV. čtvrtletí 1931, op. cit., s. 15, AMZV Praha

nebo o repatriaci. Bohužel měli většinou smůlu, neboť na rozdíl od Jugoslávie a Maďarska, které repatriovalo kolem 10% svých státních příslušníků, mohla československá vláda nabídnout totéž pouze 0,5% svých občanů. V této souvislosti se vyslanec přimlouval za změnu ustanovení vystěhovaleckého zákona.¹⁵ Také co nejdůsledněji varoval před vystěhovalectvím nekvalifikovaných dělníků a naopak doporučoval čs. obchodníky, kterých bylo naléhavě třeba. Čs. kolonie v Argentině prý měla na export do této země jen minimální vliv. Šanci na etablování se v Argentině měli samozřejmě ti, kteří znali plyně španělsky. Podle argentinské úřední statistiky se přistěhovalo do Argentiny v letech 1920-1930 27738 Čechů a Slováků a v téže době se vrátilo zpět do ČSR 4935 z nich. Československých státních příslušníků v Argentině se odhadovalo na 24000, z nich je pětina Němců a Maďarů, Čechů a Slováků kolem 19-20 tisíc, více zde žilo Slováků.

Nový argentinský prezident generál Augustin Pedro Justo nastoupil do úřadu 20. února 1932. Jeho rodina pocházela z provincie Corrientes, samotný prezident se narodil 26. února 1876 v provincii Entre Ríos. Celý život zasvětil vojenské službě, ve vládě radikálního prezidenta Alveara zastával dokonce post ministra války. Viceprezidentem se stal národní demokrat dr. Julio A. Roca, jedna z nejvýznamnějších postav tehdejšího argentinského veřejného života a syn bývalého prezidenta Julia Rocy. Prezident Justo zrušil výjimečný stav zavedený jeho předchůdcem a povolil návrat Yrigoyena do země.

Vyslanec Machatý se ještě ve zprávě za první čtvrtletí 1932 vrátil k činnosti provizorní Uriburuovy vlády, která se snažila sanovat státní finance, což se jí však pro celosvětovou hospodářskou depresi zdařilo jen zčásti. Vláda provedla za tím účelem fiskální opatření, kterým zavedla nové, v Argentině zcela neznámé daně.¹⁶ Celková bilance této vlády byla však rozporná.

¹⁵ Tamtéž, s. 24

¹⁶ Zejména se jednalo o daň příjmu, daň z obratu a výrazné zvýšení dědické daně, Politické zprávy Buenos Aires, zpráva č. 24, s. 7, AMZV Praha

Argentina se ještě v první polovině roku 1932 jako jedna z mála zemí v Jižní Americe udržela v platební schopnosti a nestála tak před krachem. Kurs pesa se podařilo stabilizovat na 3,88 za 1USD. Až do Uriburuova zvýšení celních tarifů vyznávala Argentina velmi liberální obchodní politiku, politiku volného obchodu stejně jako její největší obchodní partner Velká Británie.

Generál Justo se ukázal jako velký přívrženec Společnosti národů a usiloval o to, aby se Argentina stala jejím řádným členem. Bývalý ministr zahraničních věcí dr. Bosch byl vyslán do Ženevy, aby se zúčastnil zasedání odzbrojovací konference. Rovněž se očekávalo, že se argentinská delegace zúčastní panamerického summitu svolaného na rok 1933 do uruguayského Montevidea. Vláda také opustila svůj pasivní postoj k uzavírání mezinárodních smluv a uzavřela s Československem a Polskem v březnu 1932 Úmluvu o vzájemném vyplácení důchodů.

Po zrušení výjimečného stavu došlo i ke zrušení cenzury tisku, Justova vláda se chovala mnohem liberálněji než předchozí administrativa Uriburuova.¹⁷ Nedalo se však zastřít, že pravicová koalice Concordancia se dostala k moci rozsáhlým zfalšováním volebních výsledků. Přesto proklamovala návrat k civilní formě vládnutí, i když se právě způsobem, kterým se k moci dostala vracela před volební reformu prezidenta Sáenze Peña z roku 1912.

Parlament projednával také možnost přiznání všeobecného volebního práva ženám, ty dosud směly volit jen v provincii San Juan. Nicméně v tomto období se návrh prosadit nepodařilo a ženám se dostalo volebního práva až za Perónova režimu v roce 1947.

Argentinská zahraniční politika se snažila vyznačovat přátelským poměrem k sousedním zemím, uvažovalo se o obnovení hospodářských jednání s Brazílií a Uruguayí. Mírné napětí panovalo jen ve vztahu k Chile, obě země rozděloval různý pohled na celní politiku. Argentina ve vztahu k Brazílii zrušila zákaz dovozu yerby maté a Brazílie naopak na to reagovala snížením cla o 25% na dovoz argentinských brambor. S Francií byla uzavřena

¹⁷ Chalupa J, Dějiny Argentiny...cit. dílo, s. 186

smlouva o poštovní přepravě tiskovin. Výborně se rozvíjely i vztahy s Japonskem, na nichž měla argentinská vláda eminentní zájem a vzpomínalo se při té příležitosti i na to, že Argentina prodejem dvou křižníků Japonsku usnadnila jeho vítězství nad Ruskem v rusko-japonské válce 1904-1905. Zatím se však nepotvrdily zvěsti o tom, že by Argentina uznala loutkový stát Mandžukuo Japonskem vytvořený.

Argentinská delegace se mezitím činně účastnila na odzbrojovací konferenci Společnosti národů ve švýcarské Ženevě a rovněž tak na Mezinárodní konferenci práce.

Ve finanční oblasti schválil Kongres vlasteneckou půjčku ve výši 500 miliónů pesos, která měla vylepšit státní finance. Na vylepšení státních financí pracoval tým pod vedením pozdějšího ministra financí Federica Pineda a jeho pomocníka, mladého Raúla Prebische.¹⁸ Státní dluh dosahoval v roce 1932 skoro 1,4 mld. pesos. Československo exportovalo do Argentiny zboží za zhruba 3 miliony pesos, o něco více pak importovalo. V roce 1932 pak vyvezla ČSR zboží za 15 milionů Kč a export tak převyšoval vývoz do Brazílie, Kanady, Jižní Afriky, Egypta, Číny, Turecka, Řecka, Austrálie, Španělska a Bulharska a zhruba se rovnal vývozu do tehdejší Britské Indie.

V červenci 1932 vznikl z argentinské iniciativy výbor, který se pokusil řešit konflikt mezi Bolívií a Paraguayí o území severního Chaca. Jeho členy se staly i Brazílie, Chile a Peru. Argentina stála spíše na straně Paraguaye, k jižní hranici Bolívie vyslala dokonce i vojsko. Československo se naopak zasazovalo za to, aby záležitost vyřešila Společnost národů, jejímiž členy oba státy byly. V Bolívii však působila čs. vojenská mise generála Plačka.

V kanadské Ottawě se konala imperiální konference Britského impéria, jejíž výsledek sledovala celá Argentina s napětím. Po konferenci se pak hledalo východisko, jak řešit situaci kolem

¹⁸ The Cambridge history of Latin America, volume VIII 1991, s. 13

zrušení výhod argentinských exportérů na britském trhu. Argentinský zahraniční obchod zatím vykazoval kladné saldo.

V prosinci 1932 došlo k uveřejnění argentinského protiválečného paktu, jehož autorem byl argentinský ministr zahraničí dr. Karel Saavedra Lamas. V rámci tohoto paktu se měly řešit všechny konflikty na jihoamerickém kontinentu. Jeho hlavní cíl však spočíval ve vymanění zahraniční politiky jihoamerických států na USA. V nejbližší době se měla konat schůze ABC států (Argentina, Brazílie, Chile). Ta měla koordinovat vzájemný postup zainteresovaných zemí. Argentina se připravovala na vstup do Společnosti národů a Brazílie se měla na její půdu vrátit. Argentinská iniciativa byla se zájmem přijata v Londýně a Paříži, zatímco ve Washingtonu jen chladně. Čs. vyslanec vyjádřil skepsi, že by se jakkoliv mohla změnit dolarová dominance Spojených států na jihoamerickém kontinentě.

Došlo k uzavření argentinsko-chilské obchodní smlouvy proti níž vzneslo protest Německo a napadlo Argentinu, že mu nechce přiznat podobné výhody jako Chile a zavedlo na některé argentinské produkty cla. Jednání s Velkou Británií, která odebírala největší množství zejména argentinského hovězího masa se mělo konat počátkem roku 1933 v Londýně, kam odjela delegace vedená argentinským viceprezidentem Juliem Rocou. Cílem se stalo dosáhnout co největších úlev a kvót pro Argentinu. Vývoz mraženého hovězího masa se měl snížit více než o 30%, což by výrazně zasáhlo celou strukturu argentinského exportu a argentinský chov dobytka vůbec. Argentinský export poklesl asi o 19%, úměrně tomu se snížil i import, zejména u průmyslového zboží.

Československý vývoz do Argentiny poklesl v roce 1932 o 18 milionů korun, což představovalo po USA na americkém kontinentě druhé místo. Vlastní obchodní zastoupení však měly pouze dva československé průmyslové a jeden obchodní podnik. Argentinská krize podstatně zhoršila postavení čs. kolonie, nezaměstnanost a bída se v ní prohloubily. V důsledku poklesu hodnoty argentinského

pesa a stagnace mezd se zhoršily i životní podmínky zaměstnaných Čechů, kteří většinou zůstávali v Buenos Aires a odmítali odcházet za prací do provincií. Vystěhovalci nejenže nebyli nadále schopni posílat část svého výdělku do Československa, ale dokonce se i stávalo, že neměli na návrat do vlasti, i kdyby si to přáli. Například v Chacu zničily celou úrodu kobylky. Vyslanec proto plédoval za zvýšení kvóty repatriantů z 0,5% na aspoň 5% jako tomu bylo v případě Kanady. Československá emigrace do Argentiny se ukazovala pro čs. zahraniční obchod zcela bezvýznamnou. Argentinská vláda vydala zákon, který měl za cíl přistěhovalectví radikálně omezit, nejvíce přistěhovalců pocházelo z Itálie, Španělska, Polska a Německa. Československé vystěhovalectví do Argentiny nemělo dle vyslance Eduarda Machatého potřebné předpoklady pro úspěšnou kolonizaci.

Hned zkraje roku 1933 vláda potlačila povstání radikálů v provincii Corrientes a deportovala jejich vedoucí předáky na nehostinná místa jižní Argentiny. Přesto si Unión Cívica Radical zachovala svůj voličský potenciál a značnou pozici ve veřejnosti, která se však již pomalu začínala smiřovat s konzervativní vládou generála Justa. Poprvé po dlouhé době měla například Argentina státní rozpočet, i když byl sestaven značně optimisticky a již na počátku roku se jevil zřejmě deficitním.

Kromě jednání mise viceprezidenta Roca v Británii vyslala Argentina též obchodní misi do Itálie a počátkem února 1933 došlo k celnímu narovnání sporu s Německem, když mu přiznala podobné podmínky jako Chile. Devalvace amerického dolaru snížila argentinské zadlužení ve Spojených státech.¹⁹

V tomto roce došlo i na změnu ve funkci argentinského vyslance v Praze, když dosavadní zástupce Argentiny Robert Levillier byl jmenován velvyslancem v Mexiku a jeho místo zaujal nový vyslanec, dosavadní argentinský zástupce v Kolumbii a Venezuele Eduardo L. Colombres. Významnou událostí se nepochybně stalo úmrtí bývalého prezidenta Hipólito Yrigoyena, jemuž zástupy

¹⁹ Politické zprávy Buenos Aires 1933, zpráva č. 18, s. 8, AMZV Praha

vzdávaly hold na poslední cestě. Svůj úkol modernizovat Argentinu v podstatě splnil, i když se jeho vláda nevyhnula rozsáhlé korupci a ve druhém funkčním období byl tento více než 80 letý politik zejména ve vojenských kruzích značně nepopulární, což se mu stalo osudným. Jeho odstranění z Casa Rosada, sídla argentinských prezidentů, proběhlo poměrně hladce, nevypukly ani žádné stávky a manifestace na jeho podporu. Všeobecně se očekávalo, že jeho strana Unión Cívica Radical se stane vítězem příštích voleb do Kongresu.

Obchodní dohoda s Velkou Británií Roca-Runciman stanovila podle ottawských kritérií vývozní výhody u argentinského masa, ale na jiné produkty se nevztahovala. Naopak Velké Británii se podařilo podstatně snížit celní tarify na své zboží, takže smlouva se stala spíše britským úspěchem. Argentina rovněž vyslala delegaci na londýnskou hospodářskou a měnovou konferenci.

Prezident USA F. D. Roosevelt vyzval Argentinu k jednání o finančních problémech v rámci své nově pojímané politiky „dobrého sousedství“. Ve Spojených státech se zvýšila snaha o prohloubení politických a hospodářských vztahů s Jižní Amerikou a s Argentinou vůbec, ale ta často narážela na protikladné zájmy obou zemí. Velký zájem projevila argentinská vláda sice o prohloubení obchodních styků, ale panamerické myšlenky zde velkého sluchu nedopřávali.

Vzájemná obchodní výměna s Československem za prvních šest měsíců roku 1933 vzrostla, ČSR vyvezla zboží v hodnotě asi 31 milionů Kč a dovezla za 57 milionů Kč.

V blízkém sousedství Argentiny stále pokračovala válka o Chaco, kterou se nedařilo vyřešit ani ve Společnosti národů. Argentina v konfliktu stála spíše na straně Paraguaye, neměla příliš dobré vztahy s bolivijskou vládní klikou, kde velké slovo měl německý vrchní velitel generál Kundt.

Nacistická propaganda v Argentině zveřejňovaná v deníku Deutsche La Plata nenacházela příliš velkou odezvu.

Vnitropolitická situace v Argentině se ve druhé polovině roku 1933 více vyostřila, neboť s napětím byly očekávány blížící se doplňovací volby do Kongresu. Odstoupil ministr financí Hueyo, který nesouhlasil s ustanoveními argentinsko-britské obchodní dohody. Ministerská krize byla řešena kompromisem mezi Národně demokratickou stranou a Nezávislými socialisty. Na post ministra financí byl jmenován poměrně mladý národohospodář Federico Pinedo ze strany Nezávislých socialistů, jenž v době jmenování dosáhl 38 let věku a patřil k nejvýznamnějším finančním odborníkům, jaké Argentina v té době měla a spolu s ministrem zemědělství de Tomasem k nejvýraznějším postavám ve své straně.²⁰ Pinedo zahájil sérii finančních opatření na pomoc zejména argentinskému zemědělství. Mezi jeho kroky patřila konverze státních cenných papírů a hypotečních záložních listů, devalvace argentinského pesa a sjednání nových zahraničních půjček. Uvolněný post ministra zemědělství obsadil pak po smrti de Tomase konzervativní velkostatkář Luis Duhau.

Ve válce o Chaco Argentina stále podporovala Paraguay a dodávala jí svůj přebytečný válečný materiál, zatímco do Bolívie nepovolila ani jeho tranzit přes své území. Ministr zahraničí Saavedra Lamas se snažil přesvědčit i shromáždění Společnosti národů o přistoupení ke svému protiválečnému a setkal se s poměrným úspěchem, vyloženě proti vystupovala jen Mussoliniho Itálie. Při návštěvě prezidenta Justo v Rio de Janeiro byly podepsány obchodní smlouva a mnoho dalších dohod, čímž se vztahy mezi dvěma největšími jihoamerickými státy upevnily.

Zákonem z 26. září 1933 Argentina vstoupila do Společnosti národů. V prosinci se konala i VII. Panamerická konference v Montevideu. Zesílila rovněž propaganda hitlerovského Německa v Argentině. Německo projevalo zájem o přátelské vztahy s argentinskou vládou a snažilo se získat na svou stranu zdejší silnou německou kolonii. Velmi neblaze pak působila nacistická propaganda proti ČSR a jejímu obchodu v Argentině. Na to

²⁰ The Cambridge history...cit. dílo, s. 12

reagovala i Francie tím, že povolila francouzským státním drahám a některým lázeňským městům otevřít propagační kancelář přímo v Buenos Aires. Proti ČSR působila velmi aktivně i propaganda maďarská.

V československé kolonii oslavily „Československý klub“ a Tělocvičná jednota Sokol 25 let od svého založení. Ve prospěch nezaměstnaných vyvinul velkou aktivitu i „Slovenský spolek“, největší sdružení tohoto druhu v celé Jižní Americe.

Největší událostí konce roku 1933 pro americký kontinent se stala nepochybně VII. Panamerická konference v uruguayském hlavním městě Montevideu. Zúčastnilo se ho 21 amerických států, žádný tehdejší samostatný stát zde nechyběl. Argentinu zde zastupoval ministr zahraničí Carlos Saavedra Lamas. Na konferenci se řešily otázky organizace míru na kontinentě, dále pak problémy mezinárodního práva, politická a občanská práva žen, otázky finanční a národohospodářské, otázky sociální, dopravní, mezinárodní úmluvy amerických států a intelektuální spolupráce.²¹ Na konferenci byly podepsány konvence o státním občanství, o státním občanství žen, o vydávání zločinců, o azylu politických osob, o právech a povinnostech států atd. Mimo to podepsaly Uruguay, Paraguay, Ekvádor a Kuba dohodu o rovnoprávnosti žen. Konference rovněž vyzvala k uzavření příměří ve válce o Chaco a k přijetí mírových podmínek Společnosti národů. Zatím se však tato výzva nesetkala s pochopením a válka mezi Paraguayí a Bolívií pokračovala. Příští Panamerická konference byla svolána do peruánské Limy. Na konferenci se rovněž vedla polemika o doložku nejvyšších výhod, za kterou se stavěla Argentina, kdežto Spojené státy americké její účelnost zpochybňovaly. Kubánský delegát ostře napadl intervenční politiku USA vůči jeho zemi a středoamerickým státům. Uruguayskému zástupci se podařilo dojednat dočasné zastavení palby ve válce o Chaco s platností od 12. prosince 1933 do 6. ledna 1934, k němuž byla Bolívie donucena velkou porážkou v oblasti opevnění u Nuñez. Argentina kvitovala jmenováním čs.

²¹ Politické zprávy Buenos Aires, op. cit. č. 52, s. 30, AMZV Praha

ministra zahraničí Beneše členem Komise tří Společnosti národů pro válku o Chaco.

Na vnitropolitické argentinské scéně došlo ještě koncem roku 1933 k odstoupení ministra námořnictví kontraadmirála Pedra S. Casala, teprve však koncem ledna 1934 jeho místo zaujal fregatní kapitán Eleazar Videla, který patřil k přívržencům bývalého prezidenta Uriburu, tedy k ultrakonzervativním kruhům. Na sjezdu UCR v Santa Fé došlo pod vedením exprezidenta Alveara k odhlasování usnesení, že strana bude napříště dodržovat tzv. „aktivní volební absenci“.²² Někteří radikálové se pokusili vyvolat povstání, vláda je však v několika střetech, při nichž bylo několik desítek mrtvých a zraněných, potlačila. Několik radikálních vůdců na čele se samotným Alvearem bylo zatčeno a deportováno na ostrov Martín García, kde byl dříve vězněn i Hipólito Yrigoyen, zakladatel a ideový vůdce radikálního hnutí. Ti, kteří prohlásili, že odejdou do ciziny, byli deportováni převážně do Brazílie, ale i do Evropy, nesouhlasící pak do nehostinné jižní Argentiny, mj. i do Ushuaia v Ohňové zemi. Vláda následně vyhlásila stav obležení pro celou zemi.

Nejdůležitější vnitropolitickou událostí roku 1934 v Argentině, se staly volby do poslanecké sněmovny, při kterých se obměňovala polovina poslanců, z nich 17 v hlavním městě Buenos Aires. Kampaň se odehrávala v poměrném klidu, ani vládní Concordancia ani opoziční strany nešly do voleb s nějakou převratnou ideou. Ač vládní koalice ve volbách zvítězila, neobešla se znovu bez volebních podvodů. Navzdory falšování výsledků voleb, získali opoziční Socialisté většinu v hlavním městě. Získali zde celkově 131.976 hlasů, zatímco vládní Concordancia pouze 40.199 hlasů. Hlasovalo se celkově o 81 poslaneckých mandátech, volební účast se ukázala značně nižší než v roce 1931. V Argentině zaznamenali i výraznější agitaci místních fašistů, mezi kterými převládali germanofilové nad italoaily. Mnohem větší obavy panovaly v celé Latinské Americe ze vzestupu komunismu, které však měl čs.

²² tj. nebude se účastnit voleb pořádaných režimem a neuzná tak jeho legitimitu, Tamtéž... zpráva 252/34, s. 5

vyslanec Machatý za nedůvodné. Výsledky voleb do poloviny Kongresu ze 4. března 1934 vyzněly takto:

Národní demokraté	35 mandátů
Socialisté	21 mandátů
Radikálové-antipersonalisté (Justo)	8 mandátů
Progresivní demokraté	6 mandátů
Radikálové-personalisté (Alvear)	5 mandátů
Radikálové z Entre Ríos	3 mandáty
Nezávislí socialisté	2 mandáty
Liberálové	1 mandát

V hlavním městě Buenos Aires se konaly volby do městské rady. Volební výsledky opanovali Socialisté se 129.417 hlasy, následování vládní Concordancií se 36.060 hlasy, značnou sílu zde prokázali i komunisté (Concentración Obrera), kteří získali 14.524 hlasů. Co se týče mandátů, bylo jejich rozdělení na léta 1934-36 následující:

Socialisté	13 mandátů
Národní demokraté	3 mandáty
Nezávislí socialisté	3 mandáty
Radikálové-antipersonalisté	4 mandáty
Radikálové-personalisté	2 mandáty
Salúd Pública	1 mandát
Salúd Pública nacional	1 mandát
Concentración Obrera (komunisté)	1 mandát

V zahraniční politice vyvinula Argentina veliké úsilí o co nejširší ratifikaci svého Protiválečného paktu. Původně pakt podepsalo v říjnu 1934 v Rio de Janeiro šest signatářů: Argentina,

Brazílie, Chile, Paraguay, Uruguay a Mexiko. V krátké době pak následovaly zbylé státy amerického kontinentu. Z hlediska ženevské Společnosti národů se jednalo o krok zpět. Pakt nemohl zabránit žádné válce, neboť neobsahoval podobně jako Briand-Kelloggův pakt z roku 1928 žádné sankce proti agresorovi. Pakt nepodepsaly z amerických států pouze Peru a Dominikánská republika. Z evropských států přistoupila do konce dubna 1934 jen Itálie. Při této příležitosti projevila Argentina přání, aby k Protiválečnému paktu přistoupily státy Malé dohody, prostřednictvím čs. ministra zahraničních věcí dr. Edvarda Beneše pak doufala i v přistoupení Francie. Ministr zahraničí Saavedra Lamas sledoval Paktem i ryze osobní cíle, proslýchalo se, že by se mohl stát držitelem Nobelovy ceny míru.²³ Saavedra Lamas byl nesporně charismatickou osobností, vášnivým debatérem, skvělým řečníkem, konzervativcem a ač nenáviděn krajní pravicí, choval jisté sympatie pro italský fašismus.

Ačkoliv se Argentina nerada vázala mezinárodními smlouvami, průběh hospodářské krize ji donutil toto stanovisko změnit a uzavřít řadu obchodních smluv na podkladě neomezené klauzule nejvyšších výhod. Ke starším smlouvám tohoto typu s Velkou Británií, Francií, Itálií a Německem přibýly v lednu 1934 obchodní smlouvy s Belgií a Nizozemskem. Vláda chránila své zemědělce stanovením minimálních výkupních cen u pšenice, kukuřice a lněného semene. Hospodářská pozice Argentiny doznala v první polovině roku 1934 značného zlepšení, když se ke slušné sklizni zvýšily i světové ceny vlny a lnu. V důsledku toho se pozitivně vyrovnala i finanční situace, export i import se výrazně zvýšil. Co se argentinského vývozu do Československa, ten vzrostl za období leden-duben 1934 na 2,8 milionu pesos oproti pouhým 55 tisícům pesos za stejné období roku 1933. Argentinci se snažili nalézt pro své produkty nová odbytíště, přičemž velké naděje vkládali do japonského a čínského trhu. Také Japonsko nelenilo a velmi dravě pronikalo na argentinský trh, úspěšné bylo zejména při exportu

²³ Argentinský ministr zahraničních věcí se skutečně stal laureátem Nobelovy ceny míru za rok 1936, Wikipedie – otevřená encyklopedie

textilu. Argentina stála rovněž v opozici proti ujednání Mezinárodní obilné konference v Římě a Londýně, nechtěla přijít o značnou část zisků z prodeje pšenice v situaci, kdy se očekával růst cen na světovém trhu. Naproti tomu sklizeň kukuřice zaznamenala asi 19% propad, neboť valnou část úrody zničily sucho a kobylinky. Československá kolonie pěstovala v severní Argentině úspěšně bavlnu. Pro skandál kvůli výstavě na nizozemské lodi „Gelría“ a finanční ztrátě přes 800.000 pesos (asi 5 milionů Kč) musel rezignovat konzervativní poslanec Tomás Arías. Argentina však v této době zůstávala jedinou zemí v Latinské Americe, která dokázala přesně splácet největším věřitelům Velké Británii a USA své finanční půjčky. Státní rozpočet skončil jen mírným pasivem asi 10 milionů pesos, což dokazovalo poměrně dobrý stav argentinských financí pod vedením ministra Federica Pineda. Problémem se stávala jen inflace, která dosahovala v průměru kolem 20%, což však bylo hlavně způsobeno předchozí devalvací měny. V paraguaysko-bolivijské válce nedošlo ani v tomto období k náznaku jednání o míru, přičemž po velkém vítězství na konci roku 1933 se stávala nepřístupnější jednáním Paraguay, která se snažila využít situace ke konečnému vítězství a válečné štěstí se k ní skutečně v této chvíli naklánělo, což dokázal vrchní velitel paraguayské armády generál Estigaribia dobytím několika pevností, nejvýznamnější vítězství zaznamenal u Tortugy. Komise Společnosti národů hleděla na konflikt dvou svých členů nadále bezvýhodně a nevěděla si rady. I argentinské zprostředkování vycházelo prozatím vniveč. Nesporně zajímavou se jevila skutečnost, že Paraguay mohla nadále pokračovat ve válce pouze díky ukořistěnému válečnému bolivijskému materiálu, kterou ukořistila. Valnou částí pocházel tento materiál z brněnské Zbrojovky.

Ve vnitropolitické oblasti došlo ke dni státního svátku 9. července ke zrušení stavu obležení, situace se celkově uklidnila a Argentina zažívala období stabilizace, což se vykládalo za velký úspěch vlády prezidenta Justa, který vládl navenek v souladu

s ústavou, avšak vykonával značný nepřímý vliv na vládu. Koncem července podnikl pak A. P. Justo inspekční cestu do severních provincií Argentiny. Státní svátek 9. července byl oslaven vojenskou přehlídkou za prezidentovy účasti.

Na sjezdu Socialistické strany v květnu 1934 v Santa Fé se stal jejím předsedou lékař dr. Repetto, který prohlásil stranu za socialistickou, ale nemarxistickou. Ve straně Národních demokratů se rozhořely spory mezi konzervativním křídlem vedeným senátorem Sánchezem Sorondem a pokrokovým křídlem pod vedením poslance Morena. Do sporu zasáhl prezident Justo, podařilo se mu odvrátit možný rozkol v největší vládní straně.

Velkou událostí se stal XXXII. Mezinárodní eucharistický kongres konaný v říjnu 1934 v Buenos Aires. Přítomni jeho zasedání byli nejvýznamnější osobnosti katolické církve na čele s papežským legátem kardinálem Eugeniem Pacellim (pozdější papež Pius XII.), dále kardinálové polský, francouzský, brazilský a portugalský a celá řada arcibiskupů a biskupů z celého světa.²⁴ Československo vyslalo na kongres jako své zástupce kanovníka pražské arcidiecéze dr. Antonína Bořka Dohalského jako zástupce pražského arcibiskupa²⁵ a tajemníka slovenské katolické ligy dr. Jozefa Ciekeru. Naděje vkládané do eucharistického kongresu, ač jinak celkem úspěšnému, že vyřeší konflikt o Chaco, se ukázaly lichými.

Konaly se provinciální volby v provincii San Juan, která byla jedinou argentinskou provincií, kde mohly volit i ženy, a tak došlo i k historickému průlomů, když se poslankyní stala poprvé žena, slečna dr. Emar Acostová, která nabyla v roce 1926 titulu doktorky práv na univerzitě v Buenos Aires.

V zahraniční politické oblasti ztratila Argentina část svého vlivu ve zprostředkování míru mezi Paraguayí a Bolívií, přičemž stále větší vliv zde nabývaly USA. V tom čase navštívil Argentinu jediný státník, prezident Ekvádoru José Ibarra, který byl uvítán s velkou

²⁴ Politické zprávy Buenos Aires, čís. 625/34, s. 9, AMZV Praha

²⁵ Tím byl v této době Karel Kašpar, Čapka F., Dějiny zemí Koruny české v datech, naklad. Libri Praha 1999, s. 927

pompou. Na XV. řádném zasedání Společnosti národů v Ženevě zastupovali Argentinu velvyslanec v Římě José María Cantilo, vyslanec ve Švýcarsku Enrique Luiz Guiñazú a pražský vyslanec Robert Levillier. Argentinský hlas se ukázal rozhodujícím při přijetí Sovětského svazu za člena SN. Argentina, která dosud žádné diplomatické styky se SSSR nenavázala, uplatnila svoje právo se hlasování nezúčastnit, a tak byl Sovětský svaz za člena SN přijat většinou jednoho hlasu. Došlo k navázání diplomatických styků s Rumunskem, čímž měla Argentina jako jediný latinskoamerický stát diplomatické styky se všemi zeměmi Malé dohody. Podepsání obchodní smlouvy s Československem a Polskem učinil argentinský ministr zahraničí Saavedra Lamas závislým na podepsání jeho Protiválečného paktu, ač ho do října 1934 signovala z evropských států pouze fašistická Itálie. I v Argentině docházelo ke zřizování nacistických formací, Německo vynakládalo značné úsilí na zvýšení svého vlivu v Argentině. Jeho prvním pozitivním výsledkem bylo vytlačení francouzské konkurence poštovního styku, když přejalo leteckou poštovní službu. Demonstrovalo svoji sílu i tím, že německá vzducholod' Zeppelin přiletěla v červnu 1934 až do Buenos Aires. Zesílilo i svoji tiskovou propagandu, když uplatňovalo svůj vliv na největší argentinský deník „La Prensa“, který se stával čím dál tím více revizionistickým. Psal články proti Versailles i Trianonu. Československý export do Argentiny stoupl o 40% a obchod se dál nerušeně rozvíjel, i když černou skvrnou zůstal fakt, že nedošlo k podpisu již připravené obchodní dohody. Naproti tomu podepsala Argentina v květnu obchodní smlouvu se Švýcarskem. Argentinská hospodářská situace doznala podstatného zlepšení tím, že vzrostly ceny hlavních zemědělských produktů země, tj. pšenice, kukuřice a lněného semene. Vyslanec vzkazoval do ČSR, že by bylo vhodné rozšířit export do Argentiny, ale nikoliv prostřednictvím německého Hamburku, ale pokoušet se zakládat vlastní průmyslové filiálky.

Oproti zemědělským produktům vývoz mraženého masa stagnoval, vzhledem k nejisté situaci v obchodních podmínkách s Velkou

Británií se pokoušeli argentínští exportéři o hledání nových odbytišť. V provincii Mendoza došlo i k objevení poměrně bohatých naftových polí.

V bolivijsko-paraguayském konfliktu nebylo na konečné rozuzlení ani v tomto období šance, ač převahu si udržovala paraguayská armáda. Došlo i ke sporu s Chile, které začalo otevřeně podporovat Bolívii, zatímco argentinské sympatie zůstávaly na straně Paraguaye. Veškeré pokusy urovnat konflikt však zůstávaly prozatím marné, i když na obou stranách již padlo mnoho obětí a válka trvala již více než 2 roky. Argentinská politika se ocitla po ztroskotání ujednání příměří v dočasné izolaci a odmítala i vměšování USA na základě Monroeovy doktríny z roku 1823.

Do ČSR se vrátilo roku 1934 asi 100 Čechů a Slováků a vyslanec stále apeloval, že je potřebná emigrace především obchodníků a průmyslníků, aby se československé osídlení v Argentině mohlo stát pro obchod významnějším, neboť kolonie Čechů a Slováků měla stále jen zanedbatelný hospodářský význam.

Rok 1934 končil výrazným vzestupem exportu i importu, aktivní saldo zahraničního obchodu dosáhlo 302.314.009 pesos a oproti roku 1933 vzrostlo zhruba o 135 milionů pesos. V říjnu 1934 ratifikovala Argentina dodatkovou obchodní smlouvu s Německem, na jejímž základě měli obdržet němečtí dovozci 85% deviz hodnoty importu z Argentiny. Rovněž tak došlo ještě před koncem roku k podpisu obchodní úmluvy se Španělskem. Argentina se v ní zavázala snížit cla na některé španělské produkty, zatímco Španělsko se zavázalo k určitému ročnímu odběru argentinského zboží, na které se stanovily jisté kontingenty.²⁶ Na Mezinárodní obilní konferenci v Budapešti se argentínští delegáti stavěli za neomezování osevní plochy pšenice, konference tak proto skončila nezdarem.

Již od roku 1931 trvale vzrůstala obchodní výměna mezi Argentinou a Československem, přičemž import z ČSR se zvýšil

²⁶ Politické zprávy Buenos Aires, zpráva čís. 6/35, s. 5, AMZV Praha

z necelých 7 milionů pesos v roce 1931 na více než 11,5 milionu pesos v roce 1934 a zmíněné číslo tak tvořilo 1,2% celkového argentinského dovozu. Vzhledem k tomu, že argentinské statistiky nezahrnovaly veškeré komodity exportované do ČSR, lze jen hrubým odhadem určit hodnotu vývozu na nějakých 15 milionů pesos. Statistika byla zkreslena zejména tím, že velká část zboží putovala do naší republiky přes Hamburk, a tak se započítala do obchodní výměny s Německem. Československo tak bylo v přidělování devizových prostředků kráceno ve prospěch Německa a čs. vyslanec v Buenos Aires navrhoval zavedení osvědčení o původu zboží, čímž by se mohlo problému do budoucna předejít. K rozvoji obchodních styků mezi oběma zeměmi mělo napomoci založení Československé obchodní komory v Buenos Aires, jejíž ustavující schůze se konala v listopadu 1934. Předsedou komory byl zvolen ing. Richard Lehký²⁷ a tajemníkem ing. František Hanuš.

V prosinci 1934 podepsaly všechny státy Malé dohody argentinský Protiválečný pakt, což bylo podmínkou ministra zahraničních věcí Saavedra Lamase k podpisu obchodních smluv s těmito státy. Argentina však zřejmě neměřila všem stejným metrem, některé země dostaly obchodní smlouvu s neomezenou doložkou nejvyšších výhod i bez podpisu Protiválečného paktu. Za zdařilý průběh eucharistického kongresu udělil Vatikán argentinskému prezidentovi A. P. Justovi nejvyšší řád „Orden Suprema de Cristo“, ministr zahraničí Saavedra Lamas byl dekorován velkokřížem řádu Pia IX. Počátkem listopadu 1934 byla s konečnou platností schválena dohoda o vzájemném vyplácení důchodů úrazového pojištění, která přiznávala pozůstalým po československých příbuzných, kteří utrpěli smrtelný úraz, vyplácení úrazové renty i v případě, že nebydleli v době úrazu na území Argentiny.

V československé kolonii v Argentině byla velkou událostí oslava 16. výročí vzniku ČSR. Při této příležitosti provedl pěvecký spolek „Smetana“ první jednání Prodané nevěsty a následující den

²⁷ Znamý cukrovarnický odborník již ve 20. letech, zmíněný v knize Františka Čecha-Vyšaty – Patnáct let v Jižní Americe III. díl, Politické zprávy...op. cit., s. 7, AMZV Praha

uspořádal vyslanec Machatý v prostorách vyslanectví velkolepou recepci. Také stoleté výročí hymny „Kde domov můj“ a devadesáté výročí hymny „Nad Tatrú sa blýska bylo oslaveno 16. prosince 1934 v místnostech Sokola pod záštitou čs. charge d'affaires. Výtěžek finanční sbírky byl určen na podporu československých škol v Buenos Aires a okolí. Čs. charge d'affaires konstatoval po návštěvě krajanských spolků, že po hospodářské stránce nastalo u nich mírné zlepšení, překvapila ho míra čs. vlastenectví ve spolcích. Problémem se ukázalo být, že československé děti musely absolvovat povinnou školní docházku v argentinských školách, kde nabývali především argentinské národní uvědomění a mnoho z nich tak zapomínalo mateřský jazyk, jelikož v Argentině existovaly pouze doplňovací československé školy, kam se smělo chodit jen o svátcích a nedělích, a kde vyučovali pouze nadšenci bez náležitého pedagogického vzdělání. Na počátku roku 1935 došlo ke zřízení Argentinské centrální emisní banky (Banco Central de la República Argentina), o což se velmi zasazoval argentinský ministr financí Federico Pineda. Jejím prvním ředitelem byl jmenován dr. Raúl Prebisch, blízký Pinedův spolupracovník. Bance připadly následující úkoly: udržovat dostatečné finanční rezervy za účelem stabilizace měny, regulovat úvěry podle skutečného rozsahu obchodu, provádět emise bankovek a upisovat státní dluhopisy. Chilský časopis „El Mercurio obvinil argentinského ministra zahraničních věcí Saavedru Lamase z umělého prodlužování války v Chacu, neboť se prý snažil ustanovit v této válce vrchním arbitrem. Prezident Chile Alessandri nepřímo kritizoval argentinského prezidenta generála Justo, že více než věcnému řešení problémů se věnuje okázalým slavnostem a banketům. Brzy nato však přece jen došlo k dohodě a Argentina společně s Chile vyvinuly úsilí o diplomatické urovnání paraguaysko-bolivijské války tím, že požádaly o spolupráci i Peru, Brazílii a USA. Do Asunciónu byl vyslán šéf politické sekce argentinského ministerstva zahraničí dr. Podestá Costa, zatímco v La Pazu jednal vyslanec Valenzuela.

V československé kolonii se slavily v březnu roku 1935 narozeniny čs. prezidenta T. G. Masaryka, který dosáhl věku 85 let. Slavnost se nad očekávání zdařila. Nejvýznamnější česká kolonie se nepochybně nacházela v Chacu, kde asi 2000 usazených rodin z ČSR se věnovalo převážně zemědělství. Rentabilní se ukázalo především zavádění pěstování bavlníku. Pro jeho pěstování se ukázaly vhodnými i provincie Salta a Jujuy s Chacem sousedící. I prezident Justo se vyjádřil o průkopnické práci čs. kolonie pochvalně. Kultivace bavlníku vzrostla z pouhých 13 000ha v roce 1920 na 190 000ha v roce 1934. Kolonie v Chacu tedy patřila k finančně a hospodářsky nejvýznamnějším čs. koloniím v Argentině. Centrem se stalo město Presidencia Roque Sáenz Peña, kde došlo i k založení první československé tiskárny v Jižní Americe.

Ve válce o Chaco se Paraguayi nezdařilo dobýt důležitý bolivijský opěrný bod Vila Montes, na stavbě jeho opevnění se podílel i československý generál Plaček. Paraguay vystoupila ze Společnosti národů, protože nesouhlasila se zbrojním embargem a nedomohla se ani prohlášení zodpovědnosti Bolívie za válku.

Od podzimu 1934 zastupoval vyslance Machatého charge d'affaires dr. Kresta, který byl v červenci 1935 nahrazen řádným vyslancem dr. Františkem Kadeřábkem.

Brazilský prezident Getúlio Vargas vykonal ve dnech 22. -29. května 1935 státní návštěvu Argentiny, čímž oplatil návštěvu argentinského prezidenta Justa v Brazílii z předcházejícího roku. Oba prezidenti si vyjasnili politická a obchodní stanoviska. V této době zahájila svoji činnost i VIII. Panamerická obchodní konference. Brazilský prezident Vargas přijel na křižníku „Sao Paulo“, doprovázen letci, námořníky a kadety důstojnické školy. Dne 24. května byla parafována dodatková dohoda k argentinsko-brazilské smlouvě, smlouva o vydávání zločinců a smlouva o stavbě mostu přes řeku Uruguay. Rovněž došlo k uzavření plavební a obchodní smlouvy, takže politické a hospodářské vztahy obou států doznaly značného zlepšení. Dne 27. května 1935 zahájila v Buenos

Aires smírčí konference ve sporu o Chaco za účasti ministra zahraničních věcí Argentiny (Carlos Saavedra Lamas) a diplomatických zástupců Brazílie (José Bonifácio de Andrada da Silva), Chile (Luis Alberto Cariola), USA (A. Milbourne Teddell), Peru (Felipe Barreda) a Uruguaye (Eugénio Martínez Thédy). Jednání se zúčastnil i brazilský ministr zahraničí Carlos de Macedo Soares a pochopitelně i paraguayský ministr zahraničí Riart a jeho bolivijský kolega Elío. Předmětem jednání byl klid zbraní, příměří a vyřešení sporu.²⁸ Paraguay si kladla podmínku okamžitého ukončení války s přiměřenými bezpečnostními zárukami, demobilizací armád, částečného odzbrojení, vyloučení práva budoucí agrese a přijetí platných norem mezinárodního práva. Jednání o příměří se ukázalo být velmi zdoluhavé a několikrát hrozilo, že ztroskotá. Konečně dne 12. června se podařilo příměří uzavřít a 14. června nastal na bojišti klid zbraní. Skončila tak krvavá válka, která trvala tři roky a stala se největším ozbrojeným konfliktem v Jižní Americe ve 20. století.

VIII. Panamerická obchodní konference 1935 v Buenos Aires přijala dohodu o potlačení podloudnictví, dohodu o zavedení panamerického cestovního pasu a panamerického tranzitního pasu, dohodu o tranzitu letadel a doporučení k vytvoření panamerického obchodního výboru. Úprava celních tarifů se měla řídit podle hospodářského komitétu Společnosti národů v Ženevě, rovněž byla obecně přijata mezinárodní arbitráž pro členy Panamerické unie. Předseda konference Carlos Saavedra Lamas byl všeobecně oceňován nejen pro zdar jednání konference, nýbrž i pro svoje zásluhy na uzavření války o Chaco.

Aby bylo učiněno konec zmatkům okolo rozdílných údajů československé a argentinské obchodní statistiky, zavedlo Československo vládním nařízením čís. 87/35 Sb. zákonů a nařízení s účinností od 8. května 1935 povinnost předkládat osvědčení o původu na zboží pocházející z Argentiny a Uruguaye. Zásilky z Argentiny měly být označeny dle nařízení generálního ředitele

²⁸ Politické zprávy...op. cit., zpráva čís. 196/35, s. 6, AMZV Praha

celnic španělským nápisem: el tránsito para el país importador Checoslovaquia. Svou činnost úspěšně rozvinula i Československá obchodní komora v Buenos Aires, ke konci května 1935 měla již 28 členů, vesměs zástupců československých podniků. Právě komora byla zmocněna k vydávání osvědčení o původu argentinského zboží.²⁹ Její význam spočíval především ve zvýšení exportu zboží z ČSR do Argentiny.

Na vnitropolitické scéně prohlásila Unión Cívica Radical, že se příštích voleb do Kongresu zúčastní, čímž upustila od politiky volební neúčasti. Ve sporu o export argentinského masa do Británie se ostře střetli ministr zemědělství Duhau se senátorem za Santa Fé a bývalým prezidentským kandidátem de la Torrem. Došlo mezi nimi k potyčce a v nastalém zmatku byl jistým Valdesem Corrou zastřelen jiný senátor za Santa Fé dr. Bordabehere. Vražda měla za následek dokonce souboj mezi Lisandrem de la Torrem a ministrem financí Pinedou, který naštěstí přežili oba bez úhony na zdraví. Tato událost však ilustruje archaické podivné poměry v argentinské „demokratické“ politice. Všechno to způsobila údajně daňová defraudace britských frigorifik.

Dne 24. července odevzdal nový čs. vyslanec v Buenos Aires dr. František Kadeřábek pověřovací listiny do rukou argentinského prezidenta A. P. Justa.

Italský vpád do Habeše v říjnu 1935 postavil před Argentinec obtížné dilema. Argentinští zemědělci očekávali na jedné straně posílení měny zvýšeným exportem masa, obilovin a kůží, na druhé straně si státní představitelé byli vědomi svého členství v SN. Zde působila však zejména okolnost, že mnohé Argentinec italského původu spojovala s původní vlastí citová pouta, a tak vláda se rozhodla, že italské zboží nebude bojkotovat, nicméně že bude provádět finanční sankce a nepovolí vývoz zbraní do Itálie, což však vzhledem k malému významu argentinského zbrojního průmyslu valný význam nemělo.

²⁹ Tamtéž...s. 22

Dne 25. října skončila mírová konference o Chacu. Válka sice skončila vítězstvím Paraguaye, přesto větší uspokojení zavládlo v Bolívii, neboť konference jí zachránila většinu sporného území, a tak Paraguay odmítala vydávat bolivijské válečné zajatce, oficiálně z obavy, že by mohli být zařazeni zpět do vojska.

Koncem roku 1935 vypukla krize v argentinské federální vládě, demisi podali ministři zemědělství a financí, přičemž ministrem financí se stal Roberto M. Ortiz, budoucí prezident Argentiny.

V zahraniční politice dodržovala Argentina v italsko-etioopské válce pouze omezené sankce na zbrojní materiál a suroviny pro válečné účely, zatímco v zemědělském vývozu se nechtěla dát nijak omezovat. Argumentovala zde především politikou Brazílie, která nebyla členem Společnosti národů a z nastalé situace by těžila na úkor Argentiny. Ve vztahu k Německu došlo k povýšení diplomatických zastoupení na velvyslanectví. Došlo k celnímu konfliktu s Peru, když Argentina v odvetě za zrušení cla na chilskou pšenici zavedla 50% celní přírážku na peruánskou ropu, na což odpovědělo Peru zvýšením cla na dovoz pšenice z Argentiny.

Argentinský vývoz do Československa v roce 1935 poklesl, argentinská strana projevila zájem o nejvyšší výhody zejména na export čerstvého ovoce do ČSR.

Naproti tomu celkový argentinský obchodní obrat v roce 1935 nadále stoupal a zaznamenal vzestup oproti minulým letům. Schodek státního rozpočtu se nakonec pohyboval pouze kolem 5 milionů pesos. Celkový obchodní obrat Argentiny se zvýšil již na více než 2,7 mld. pesos, přičemž export činil více než 1,5 mld. pesos a import přes 1,1 mld. pesos, přičemž v průměru vzrostl zahraniční obchod o zhruba 7%. Hlavními exportními komoditami zůstávaly stabilně kukuřice, lněné semeno, vlna, kůže, brambory a ovoce. Nejvíce se vyvezlo do Velké Británie, USA, Nizozemska, Belgie a Německa. Export do Československa činil asi 8,8 milionu zlatých pesos a představoval vyšší hodnotu než např. vývoz do Polska, Bolívie, Rakouska, SSSR, Mexika a na Kubu. Největšími obchodními partnery co se importu týče byly tyto státy: Velká

Británie, USA, Německo, Belgie, Francie, Itálie, Brazílie a Japonsko. Československo figurovalo v této argentinské statistice na 17. místě s více než 13 miliony zlatých pesos. Zatímco čs. export se udržel na téměř stejné úrovni, argentinský do ČSR poklesl o více než 20%.³⁰ Ve vývozu do Argentiny figurovaly na předních místech železné zboží, sklo a kovy, v dovozu z Argentiny pak samozřejmě zemědělské produkty rostlinné i živočišné.

Zlatý věk vystěhovalectví do Argentiny v polovině 30. let již minul, do země migrovali převážně Španělé, Italové a Poláci, ale již jen v tisících, přičemž většinou se jednalo o příbuzné zde usazených emigrantů.

Začátkem března 1936 se konaly volby do poslanecké sněmovny, které se opět neobešly bez obvyklých manipulací. Oficiální výsledky vyzněly podle hlasů takto:

Partido Demócrata Nacional (vládní)	232 150
Unión Cívica Radical (opoziční)	190 698
Partido Socialista (opoziční)	26 456
Partido Radical Antipersonalista	7 142
Prázdné lístky	9 866

V únoru 1936 oslavilo město Buenos Aires 400 let od svého založení. Bylo vlastně založeno nadvakrát, neboť první založení španělským hidalgem Pedrem de Mendozou se nakonec nezdařilo, a tak došlo v roce 1580 k druhému založení Juanem de Garay. Na počest založení byla uspořádána velká výstava umění a obchodu, která měla na programu: umělecké expozice (díla malířská, sochařská a rytecká) a výstavu průmyslovou a obchodní, která měla propagovat vyspělost argentinského obchodu a průmyslu. Výstavy se zúčastnila i československá kolonie pod heslem: „Jakým způsobem přispěla československá kolonie k vývoji kultury, obchodu, průmyslu a zemědělství Argentiny“, což znázornila

³⁰ Politické zprávy Buenos Aires, Periodická zpráva čís. IV/35, s. 30, AMZV Praha

obrazy, statistikami, fotografiemi, diagramy, průmyslovými vzorky a vzorky zemědělskými. Dle vyslance Kadeřábka se Československo výstavy zúčastnilo se ctí a čs. expozice poukázala na význam čs. kolonie v Argentině.³¹

V Paraguayi se uskutečnil státní převrat, argentinská vláda musela proto uskutečnit nezbytná opatření na ochranu hranic.

Ve vztahu ke Spojeným státům americkým nesla argentinská vláda i zemědělci nelibě, že USA dosud neschválily sanitní konvenci mezi oběma státy. Údajným problémem se stala obava, že se v Argentině vyskytují nemoci dobytka, a tak Senát USA nemůže konvenci schválit. Argentinci to však chápali pouze jako protekční opatření ve prospěch severoamerických zemědělců. Z iniciativy prezidenta USA Roosevelta měla být svolána do Buenos Aires Panamerická mírová konference k zajištění míru na americkém kontinentě. Úkolem konference se mělo stát projednání celně-tarifních otázek mezi americkými republikami, dále hospodářské sankce proti každému agresorovi v rámci amerického kontinentu, založení trvalé organizace amerických republik k zajištění míru na kontinentě a konečně pak projednání Panamerické dohody o neutralitě vůči Evropě. Argentinský prezident Justo však očekával od konference především projednání hospodářských, obchodních a sociálních otázek, i když iniciativu F. D. Roosevelta uvítal. Argentinský tisk pak od konference očekával především prolomení hospodářské stagnace na americkém kontinentu.

Argentinská katolická církev zaznamenala velký úspěch v souvislosti se jmenováním historicky prvního argentinského kardinála Santiaga Luise Copella, který byl takto oceněn za zásluhy o úspěšné konání eucharistického kongresu v Buenos Aires.

Ve vztahu k Bolívii došlo k uzavření pohraniční dohody, která vymezila společnou hranici na řece Pilcomayo. Veškeré nejasnosti měla do budoucna řešit smíšená komise argentinsko-bolivijská, a kdyby nedošla ke smírnému řešení, měl být o ně požádán Mezinárodní soud v Haagu.

³¹ Politické zprávy...Periodická zpráva I/36, s. 5, AMZV Praha

V hospodářské oblasti se zjistilo, že rozpočet roku 1935 skončil poprvé po letech přebytkem asi 20 milionů pesos, neklamná to známka skutečně zlepšující se finanční situace. Právě do období hospodářské krize 30. let spadá značný rozvoj argentinského průmyslu, neboť zde existovaly obavy, že po restriktivních opatřeních USA a evropských států již nebude možno platit za průmyslové výrobky exportem zemědělských produktů. Vznikala zde snaha o určitou autarkii. Největší pokrok zaznamenal průmysl textilní, výroba obuvi a kaučukového zboží. Počet dělníků v průmyslu stoupl ze zhruba 30 000 v roce 1930 na asi 150 000 v roce 1935. Velkou devizou byla levná pracovní síla, neboť argentinský stát se dosud nezatížil sociálními břemeny jako státy evropské. Doba velkých sociálních proměn přišla až po válce, v době Perónova režimu.

Argentina zvýšila minimální výkupní ceny u pšenice a kukuřice, přebytky těchto plodin se podařilo odprodat v důsledku horší úrody v Evropě a USA, rovněž se dařilo exportu argentinského ovoce, vyvážely se zejména vinné hrozny, hrušky, jablka a broskve. Naopak vinařství zaznamenalo určitou krizi, protože mu konkurovala stále víc výroba piva.

V dopravě převládala na konci roku 1935 doprava železniční, celková délka železnic dosahovala 41 753km o rozchodu kolejí, který se pohyboval od 0,750m do 1,676m. Čistý zisk ze železniční přepravy činil 54 240 000 pesos.

V poslanecké sněmovně vládní strany podcenily situaci, o předsednictvu se hlasovalo bez nich, a tak došlo k tomu, že celé předsednictvo poslanecké sněmovny obsadila opozice, přičemž v Senátu měla vláda absolutní většinu. Tato situace způsobila téměř naprostou neprůchodnost zákonů.

V zahraniční politice se stále připravovalo konání Panamerické mírové konference, jejíž program rozšířila Argentina k nelibosti Washingtonu o hospodářské otázky. Vyslanec Kadeřábek však vyjádřil pochybnosti, že by se vláda USA vzdala Smooth-Hawleyova celního sazebníku z roku 1931 a dalších výhod pro své

občany a producenty.³² V argentinské armádě rostly sympatie k německému nacismu a Německo se snažilo všemožně využívat rozporů mezi Argentinou a Velkou Británií ohledně exportu argentinského hovězího masa, přičemž se zavázalo k odběru 25 000t masa, čímž si získalo v argentinské veřejnosti značné sympatie.

Naproti tomu mezi Argentinou a Sovětským svazem neexistovaly ani v první polovině roku 1936 žádné oficiální ani neoficiální vztahy, Argentinci docílili i toho, že styky se SSSR přerušila Uruguay. Byl vydán zákaz komunistické strany v provincii Buenos Aires.

Argentina již v této době začínala pociťovat nedostatek nových přistěhovalců, neboť migrační politiku na počátku 30. let značně omezila, tj. úplně zrušila podporu volnému přistěhovalectví. Nyní stála před problémem jeho obnovení, obávala se však příchodu rozkladných vlivů případných komunistických migrantů, kteří by mohli narušit stále ještě solidní sociální smír v zemi. Proto se snažila s jednotlivými státy zavést bilaterální jednání, dbaje přitom na to, aby se do země stěhovali hlavně zemědělci, především ze států národnostně příbuzných, tj. románských zemí.

Sklizeň pšenice a kukuřice se ukázala slabší než v roce 1935, a tak se počítalo se značným poklesem zahraničního obchodu a o to větším vzrůstem průmyslu.

Jediná tarifní obchodní smlouva s největším obchodním partnerem Velkou Británií doznala změn v tom smyslu, že na argentinské maso bylo na nátlak dominií uvaleno určité clo, což hodnotil argentinský tisk velmi zklamaně a dokonce se uvažovalo i odvetných opatřeních, ke kterým však nedošlo z obavy ze ztráty britského trhu. Argentina zůstávala velmi závislá na Británii, což nevěstilo do budoucna mnoho dobrého.

Počet obyvatelstva Argentiny vzrostl od roku 1920 velmi značně. Zatímco v uvedeném roce čítal jeho stav kolem 8,5 milionu, v roce 1925 to bylo již 9,8 milionu, 1930 11,2 milionu a konečně roku 1935 vykazovala statistika pro Argentinu kolem 12,3 milionu

³² Tamtéž...Periodická zpráva II/36, s. 9, AMZV Praha

obyvatel. Za 15 let slušný růst, ale ukazovaly se pro omezení přistěhovalectví známky jeho zpomalení.

Činnost parlamentu byla po volbách zcela paralyzována, a tak došlo pouze k odhlasování několika populárních zákonů, např.: existenční minimum se zvýšilo z 200 na 400 pesos měsíčně, dále zákon o snížení poštovních sazeb a zákon o osvobození určitých živností a řemesel od důchodové daně. Celkově však zákonodárná činnost zaznamenala v první polovině roku 1936 jen slabou aktivitu. Prezident generál Justo vydal nařízení stíhat manifestace jako projevy komunismu a cizince rozněcující komunistické nálady vypovídat ze země.

Ve španělském občanském konfliktu stála většina argentinské veřejnosti na straně frankistických povstalců. Ministr zahraničí Saavedra Lamas odjel do Evropy, aby se osobně zúčastnil zasedání SN.

V obchodních vztazích pokračovalo obtížné vyjednávání o novou smlouvu s Velkou Británií, neboť kontrakt Roca-Runciman právě v květnu 1936 pozbýval platnost. Došlo pouze k dílčímu pokroku, zato se podařilo podepsat obchodní smlouvy s Rumunskem a Rakouskem, obě na základě doložky nejvyšších výhod.³³

Naproti tomu jednání o obchodní smlouvu s Československem naráželo na stálé potíže, zejména pro neústupnost Argentiny v otázce hodnot čs. exportu z Argentiny. Na vině se ukazovaly být stále zcela odlišné statistiky, kdy ČSR tvrdila, že je ve vzájemném obchodu pasivní, kdežto Argentinci měli obchodní bilanci za takřka vyrovnanou. Argentina stále nechťela uznávat nepřímé dovozy do Československa, které probíhaly zejména přes německý přístav Hamburk, a tvrdila že nelze spolehlivě prokázat, zda se jedná o zboží argentinského nebo jiného původu. Čs. obchodníci a průmyslníci se bránili možnému zavedení konzulárních faktur, neboť by se prý obchod značně zkomplikoval. Jednání však pokročila již natolik, že se vyslanec Kadeřábek domníval, že by ještě před koncem roku mohlo k podpisu obchodní smlouvy konečně

³³ Tamtéž...Periodická zpráva čís. III/36, s. 26, AMZV Praha

dojít. Ve statistice za rok 1935 figurovalo Československo jako 11. obchodní partner Argentiny, co se vzájemné obchodní výměny týče, což jistě nebyla špatná pozice. Jednalo se o důkaz, že vzájemný obchod mezi oběma státy narůstá, problémem již zůstávala právě jen nedokončená jednání o obchodní smlouvě.

Dne 7. listopadu 1936 pozval argentinský prezident generál Augustin Pedro Justo prezidenta USA Franklina Delano Roosevelta na Panamerickou mírovou konferenci. Datum jejího zahájení se stanovilo na 1. prosince 1936. Prezident Roosevelt pozvání vyhověl a přijel na konci listopadu do Buenos Aires na válečné lodi „Indianapolis“ za nadšeného vítání argentinského obyvatelstva. Na jeho počest uspořádal argentinský prezident velkolepou oslavu. Argentinský tisk zdůrazňoval zdravý optimismus, nezlomnou energii, slávu demokracie USA ve srovnání s Evropou, nad kterou se stahovala válečná mračna. Prezidenta Roosevelta vítalo argentinské veřejné mínění jako mírového a demokratického státníka s ideály lepšího bytí lidstva, slavilo v něm bojovníka za právo proti násilí a za spravedlnost proti barbarství.³⁴ Program konference lze shrnout v několika bodech: především se jednalo o organizaci míru na americkém kontinentě, neutralitu v mezinárodních konfliktech, omezení zbrojení, právní problémy, národohospodářské otázky a kulturní spolupráci. Prezident Roosevelt konferenci pouze zahájil a 2. prosince odjel nechaje za sebe jednat státního sekretáře Cordella Hulla. Delegace všech amerických republik zastupovali až na výjimky zahraniční ministři. Ti zvolili předsedou konference argentinského ministra zahraničí Saavedru Lamase, na návrh C. Hulla se jednání konference odbývalo v šesti komisích. Předsedou komise pro mírovou organizaci se stal velvyslanec Mexika v USA Castillo Nájera, komisi pro neutralitu předsedal zástupce Peru Albero Ulloa, komisi pro omezení zbrojení Chilán Luis Barros Borgeño, právní komisi zástupce Panamy Harmodio M. Ariás, hospodářské komisi státní podtajemník USA Sumner Welles, a intelektuální komisi pak

³⁴ Tamtéž...Periodická zpráva IV/36, s. 3, AMZV Praha

zástupce Dominikánské republiky Cestero. V řeči státního sekretáře USA Cordella Hulla zazněla mj. slova o vymýcení války z mezinárodních vztahů, respektování smluv a dohod, politice volného obchodu či o posílení respektu k mezinárodnímu právu. Na plenární schůzi konference dne 10. prosince 1936 byl aklamací přijat návrh konvence o udržení, posílení a obnovení míru. Spolu s tímto návrhem došlo ke schválení dodatkového protokolu o nevyměšování do vnitřních ani vnějších záležitostí kteréhokoli smluvního státu. Dne 16. prosince potvrdila konference konvenci o ratifikaci mírových dohod tak, jak se vyslovila Panamerická konference v Montevideu v roce 1933, dále schválila tyto projekty: o zřízení Meziamerického soudního dvora měla jednat Panamerická konference svolaná na rok 1938 do peruánské Limy, doporučila založení americké akademie mezinárodního práva a rozšíření intelektuální spolupráce mezi americkými státy. Dne 19. prosince pak přijala rezoluci o morálním odzbrojení, naopak hlavní návrh, na němž měly zájem především Spojené státy, tedy zřízení Organizace amerických států, měl být pojat až do programu Panamerické konference v Limě. Na posledním zasedání 23. prosince 1936 pak byly projednány a schváleny návrhy: deklarace solidarity a meziamerické spolupráci, rezoluce o kodifikaci mezinárodního práva a návrh rezoluce ohledně koordinace arbitrážních a smírčích smluv. V hospodářské oblasti schválila mírová konference především projekt na vybudování panamerické silnice a doporučila nezvyšování celních bariér. Hospodářská situace Argentiny vykazovala za rok 1936 velmi pozitivní trendy, například téměř neexistovala nezaměstnanost. Import sice poklesl o nějakých 5%, zato export prokazoval stále stoupající úroveň, když vzrostl o 5,3% oproti roku 1935. Aktivní saldo zahraničního obchodu dosahovalo více než 0,5 mld. pesos. Tohoto výsledku bylo docíleno zejména navýšením cen obilí a rozprodáním přebytků kukuřice. Československo vyvezlo do Argentiny zboží v hodnotě 17,3 milionu pesos a dovezlo produkty za bezmála 12,5 milionu pesos, což představovalo podíl 1,1% na argentinském zahraničním

obchodu. Nejvíce se vyvezlo z Argentiny do Velké Británie, USA, Nizozemí, Belgie a Brazílie, když vývoz do Británie představoval stále více než 30% celkového exportu. Československo se řadilo v tomto ohledu na 12. místo světa, obchod s ním měl pro Argentinu větší význam než např. s Polskem, Chile, Rakouskem, Španělskem, Řeckem, Jugoslávií, Mexikem a Švýcarskem. Co se týče importu, pak zde Argentina nejvíce obchodovala opět s Velkou Británií, kde dovoz činil přes 20%, následovaly USA 14,6%, Německo 9,2%, Belgie 6,4% a Itálie 5,2%. V importu do Argentiny zaujímal ČSR až 20. místo a podíl 1,1%. I tak se jednalo o významný pokrok, neboť ještě před několika lety Československo v argentinských obchodních statistikách téměř nefigurovalo, čs. nákupy v Argentině totiž byly často započítány především Německu, které z této situace těžilo na úkor Československa zejména, co se týkalo přidělování deviz. Nápravu zjednálo až osvědčení o původu zboží, i když nesrovnalosti stále existovaly a především stále citelně scházela obchodní smlouva mezi ČSR a Argentinou, kterou se přes všechna očekávání nepodařilo uzavřít ani v roce 1936. Potíže v přidělování deviz se dotýkaly především tzv. luxusního zboží. Ve vnitřní politice v prvních měsících roku 1937 se vše připravovalo na podzimní volby argentinského státního prezidenta. Mezi nejvážnější kandidáty se řadili ministr financí Roberto M. Ortiz, bývalý prezident a předseda Radikální občanské unie Marcelo Alvear, bývalý ministr vnitra Mello, ministr zahraničí Saavedra Lamas a Le Breton, velvyslanec v Paříži. U ministra zahraničí Saavedry Lamase se oceňovaly především jeho zkušenosti z mezinárodní politiky, k nimž je nezbytné počítat úspěšné pořádání Panamerické mírové konference a udělení Nobelovy ceny míru za rok 1936, proti němu mluvila jeho stranická nevyhraněnost. Velvyslance v Paříži Le Bretona limitoval, kromě nedostatku kontaktu s politickými stranami z důvodu delší nepřítomnosti v zemi, pokročilý věk, který byl hlavním problémem i u kandidáta Mella. Nejvážnějšími kandidáty proto zůstávali Dr. Roberto M. Ortiz, podporovaný jak prezidentem Justo, tak i vládními stranami, a předseda největší

opoziční strany Dr. M. Alvear.³⁵ Pro různé intriky a machinace však vypadala pozice Roberta Manuela Ortize téměř jistě již v předjaří roku 1937, a to zejména proto, že měl jako umírněný radikál mnoho přívrženců i u opozičních stran. Všechno pak jistil tzv. minoritní zákon z roku 1935, podle něhož se přihlíželo pouze k hlasům volitelů největších parlamentních stran. Prezidentství stávající hlavy státu generála Justo se prezentovalo jako období zdárného překonání hospodářské krize, snížení zadlužení státu, docílení vyrovnaného státního rozpočtu a reformy státních financí, kdy britské finanční kruhy kvitovaly zejména založení Centrální emisní banky. Ke stinným stránkám jeho vlády patřilo však potlačování demokracie, podpora oligarchie, manipulace výsledků voleb a četné federální intervence v provinciích. Politického násilí a teroru však proti období vlády generála Uriburua ubylo, na uzdě byly drženy i politické ambice fašistické Legión Cívica Argentina. Pozemková struktura na argentinském venkově zůstávala nezměněna, převažovaly rozsáhlé latifundie, které často patřily vlivným představitelům státu, zatímco mnozí rolníci a peóni živořili na pokraji bídy. Pozemková reforma však nebyla na pořadu dne, vše co by ji jen v náznaku připomínalo, označovali argentinští vládní politici jako nebezpečí komunismu. O tom, jak antikomunistická argentinská vláda byla, svědčí i skutečnost, že nenavázala, v této době již jako jeden z mála států světa, diplomatické vztahy se Sovětským svazem.

Československá vláda udělila nejvyšší státní vyznamenání, řád Bílého lva I. třídy argentinskému ministru zahraničních věcí Dr. Carlosi Saavedrovi Lamsovi za zásluhy v oblasti mírové spolupráce mezi národy. Řád mu odevzdal dne 11. března 1937 na zvláštní audienci čs. vyslanec Dr. František Kadeřábek.

V posledním poselství Kongresu, které prezident Justo pronesl, padla zmínka o tom, že Argentina není dost zralá na zavedení instituce všeobecného, rovného a tajného hlasovacího práva, což se jevilo v roce 1937 jako naprosto neadekvátní tvrzení a dokazovalo,

³⁵ Politické zprávy...Periodická zpráva I/37, s. 2, AMZV Praha

že se argentinská elita vzhlížela například v evropských autoritativních režimech. Argentinská „demokracie“ měla poněkud zvláštní nádech.

V zahraniční politice uzavřela v květnu 1937 Argentina rámcovou obchodní dohodu s Nizozemskem. Do Prahy dorazil nový argentinský vyslanec Rodolfo Freyre. Argentinská strana dokonce vyhověla i požadavku, aby sídlo vyslanectví bylo přeneseno z Varšavy do Prahy.³⁶

Po dlouhých, léta vlekcoucích se jednáních došlo konečně dne 20. května 1937 k uzavření argentinsko-československé rámcové obchodní smlouvy. Současně byly podepsány dohody platební a tarifní o dovozu argentinských vinných hroznů do ČSR.

Ve vnitropolitické oblasti pokračovaly obstrukce politických stran, které nadále neumožňovaly konstruktivní práci v poslanecké sněmovně. V prezidentských volbách zvítězil Roberto M. Ortiz, který porazil vůdce Radikální občanské unie M. T. de Alveara. Argentinským viceprezidentem se stal Ramón S. Castillo. V podstatě se jednalo o politickou garnituru vládoucí v Argentině až do vojenského puče roku 1943. Výsledek hlasování v jednotlivých provinciích byl následující:

	Ortiz – Castillo	Alvear – Mosea
Hl. město BsAs		68
BsAs (prov.)	88 - -	
Santa Fé	40 - -	
Córdoba		33
Entre Ríos	21 - -	
Tucumán		18

³⁶ Argentinské vyslanectví mělo společnou působnost pro Československo a Polsko, Politické zprávy...Periodická zpráva III/37, AMZV Praha

Corrientes	18 - -	
Mendoza	16 - -	
Santiago del Estero	16 - -	
San Juan	10 - -	
Salta	10 - -	
San Luis	10 - -	
La Rioja		8
Catamarca	8 - -	
Jujuy	8 - -	
Celkem	245	127

V těchto volbách bylo poprvé použito tzv. minoritního zákona, vítěz v té které provincii bral hlasy všech volitelů, kdežto poražení kandidáti nebrali nic. Opoziční strana radikálů protestovala ústy poraženého kandidáta Alveara proti volebním podvodům a machinacím. Naznačenou neúčastí opozice, která však měla v poslanecké sněmovně většinu, nastala situace, na kterou argentinská ústava nepamatovala: dolní komora parlamentu nesplňovala potřebné nadpoloviční kvórum. Vládní pravice však prohlásila, že ke zvolení prezidenta postačí nadpoloviční většina všech zákonodárců. Vzhledem ke své absolutní většině v Senátu tak zvolení Ortize prezidentem zajistila, ač nad tímto aktem zůstal stín pochybností.³⁷

³⁷ I v této době totiž platila stará Ústava z roku 1853, pro poměry ve 30. letech 20. století již zcela nepostačující a anachronická, Politické zprávy...Periodická zpráva III/37, s. 6, AMZV Praha

V zahraničně politické oblasti vzbudila velký rozruch zpráva o nabídce USA pronajmout Brazílii 6 vyřazených torpédoborců. Vznikla jistá kontroverze mezi Argentinou a Brazílií, kterou způsobil svými nediplomatickými výroky ministr zahraničí Saavedra Lamas. Celou záležitost pak musel urovnávat na zvláštní návštěvě v Rio de Janeiro argentinský viceprezident Roca.

Československo jednalo v tomto období s Argentinou o imigrační dohodu a smlouvách o literárním vlastnictví, právní pomoci a extradiční smlouvě. Pro nedostatek personálu na odpovědných místech a přílišnou zaměstnanost argentinských vládních činitelů vnitřní politikou se jednání vlekla a nebyla v tomto období dotažena do zdárného konce. Ve věci přerušení diplomatických styků mezi Československem a Portugalskem se stavěli vlivní argentinští politici na stranu ČSR.

Argentina sledovala již delší dobu částečně restriktivní imigrační politiku, neboť se obávala přílivu nepřizpůsobivých a rozvratných živlů.³⁸ Vláda se rozhodla zřizovat imigrační kanceláře v Evropě, první z nich založila v Londýně, následovaly úřadovny Římě a Berlíně.

V důsledku obstrukcí v Kongresu nedošlo již od roku 1933 k ratifikaci žádné mezinárodní smlouvy. V Argentině scházel pro ten případ zmocňovací zákon, a tak se uváděly smlouvy v platnost administrativními opatřeními, jinak by země nebyla schopna dostát svým mezinárodním závazkům. Zastrahováním opozičních poslanců se nakonec podařilo vládnoucímu režimu docílit toho, že i v poslanecké sněmovně i v senátu se hlasování zúčastnila většina zákonodárců, prezident a viceprezident tedy mohli být „řádně“ potvrzeni. V období od 20. února 1938 do roku 1944 tak měla v Argentině vládnout dvojice Ortiz – Castillo.

Ve vztahu amerických států ke Španělsku se projevovala určitá rozpolcenost. Republikánskou španělskou vládu podporovalo pouze Cárdenasovo Mexiko, na straně generála Franca stála především Uruguay, většina států, včetně Argentiny, se pak odvolávala na

³⁸ Mínění hlavně komunisté a anarchisté, nikoliv pravicoví radikálové. Politické zprávy...Tamtéž...s. 9, AMZV Praha

meziamerické dohody o nevměšování se do záležitostí evropských států. Na plné obrátky mezitím pracovala nacistická propaganda, která již připravovala svůj útok proti Československu, líčila ho lživě jako zbolševizovanou zemi, čemuž však mnohé neinformované argentinské kruhy uvěřily. Ministr zahraničí Saavedra Lamas sice naznačil, že by mohl požádat Spojené státy americké o společnou deklaraci na obranu demokracie proti jakékoliv propagandě, ale vzhledem k vystoupení Itálie ze Společnosti národů se k tomu nakonec neodhodlal, vyčkával, zda i v příští vládě zůstane ministrem zahraničí.

V hospodářské oblasti vykazala Argentina rekordně vysoké saldo zahraničního obchodu, které činilo více než 750,6 milionů pesos. Zvýšil se dovoz i vývoz Československa do Argentiny, kde se projevil především pozitivní přínos obchodní dohody v roce 1937 uzavřené. Vývoz ČSR do Argentiny se zvýšil z 12,4 milionu pesos v roce 1936 na 18,4 milionu pesos v roce 1937. Co se týče dovozu, tak ten rostl mírněji z 17,9 milionu pesos v roce 1936 na 20,3 milionu pesos v roce 1937. V posledním čtvrtletí roku 1937 však došlo k mírnému zhoršení v důsledku poklesu světových cen pšenice, kůže a vlny, hlavních to argentinských exportních produktů. Výhled situace na příští rok pak komplikovalo sucho, které zasáhlo značné oblasti severních argentinských provincií. Následkem toho pak vzrostly i ceny základních životních potřeb a potravin. Vláda se rozhodla situaci řešit tím, že do severních provincií vyslala cisterny s pitnou vodou, nejnutnějšími potravinami a ošacením, aby zabránila nepokojům a útěku venkovského obyvatelstva do velkých měst.

V roce 1938 zasedl v nové vládě prezidenta Ortize i nový ministr zahraničních věcí José María Cantilo, dosavadní velvyslanec v Římě, což vzbuzovalo velké naděje Itálie na vstřícnou politiku Argentiny vůči ní. Ve svém poselství Kongresu z května 1938 se prezident Ortiz věnoval především sociálním otázkám a životu v provinciích a naznačil, že je potřeba pracovat na zlepšení tolik neutěšených životních podmínek.

V zahraniční politice došlo konečně dne 21. července k podpisu definitivní mírové smlouvy mezi Paraguayí a Bolívií. Území Chaca bylo rozděleno tak, že Bolívii připadla menší část sporného území, kdežto Paraguayi díl větší. Podařilo se docílit dohody o mírovém využití řeky Paraguay pro bolivijskou stranu a byli vráceni zbylí váleční zajatci z obou stran.

Důležitou událostí se stala i VIII. Panamerická konference v Limě, kde se počala rýsovat značná diference mezi Argentinou a Spojenými státy. Argentina zde zablokovala snahu USA o zřízení Ligy amerických států, která měla dle Argentinců sloužit jen zájmům severoamerické mocnosti. Nakonec došlo jen k částečnému kompromisu přijetím Deklarace amerických zásad a Deklarace z Limy, v nichž se signatáři zavázali k civilizovanému řešení mezinárodních problémů.³⁹ Během dalších let se pak spory s USA prohlubovaly, když Argentina v duchu panamerikanismu sledovala cíl nevměšování do záležitosti evropských států, a tedy důslednou neutralitu ve 2. světové válce, ač většina amerických států šla do konfliktu na straně USA.⁴⁰

Po celý rok 1938 sledoval argentinský tisk i veřejnost se sympatiemi odpor Československa proti nacistickému Německu, který však nakonec skončil mnichovským diktátem, jenž argentinská veřejnost odsoudila. Německo ztrácelo její sympatie v průběhu roku jednak podporou převratu v sousední Brazílii, jednak rozsáhlou štvavou propagandou a v neposlední řadě, u argentinských politiků, že neplatilo včas za odebírané zboží.

Po 15. březnu 1939 a okupaci Českých zemí si podle zprávy dobře informovaného amerického zástupce argentinské ministerstvo zahraničních věcí udržovalo odstup od událostí a do vztahu mezi československým a německým zastupitelstvím v Argentině nezasahovalo. Ministr zahraničí José María Cantilo přijal dne 17. března 1939 k audienci čs. vyslance F. Kadeřábka, který mu

³⁹ Opatrný J., *Amerika v proměnách staletí*, Praha Libri 1998, s. 283

⁴⁰ Nakonec vstoupila Argentina do války proti Německu až v březnu 1945, tedy jen několik týdnů před jeho konečným zhroutilím. Bernecker W. L., Tobler H. W., *Handbuch der Geschichte Lateinamerikas*, Band 3, s. 923, Klett-Cotta Stuttgart 1996

odevzdal memorandum o posledních událostech v Československu a ještě téhož dne odevzdal, po přijetí instrukcí z Prahy, úřad do rukou Německa, aniž by zajistil archiv, který tak padl do rukou Němců. Jeho další osudy se zůstaly otázkou, po válce obdržel totiž jen kopie svého původního archivu od argentinského ministerstva zahraničí.⁴¹ Lze považovat toto jednání čs. vyslance za unáhlené a nebojovné, nicméně lze i pochopit, že podlehl napjaté situaci a nevybíravému nátlaku. Vztahy mezi Argentinou a Československem, násilně přerвала okupace a válka a k jejich obnovení došlo až po jejím skončení již za zcela změněné situace jak v Československu, tak v Argentině.

⁴¹ Němeček J., Soumrak a úsvit československé diplomacie Praha Academia 2008, s. 414

2.2 Vystěhovalectví Čechů a Slováků do Argentiny

Argentina se stala v rámci Latinské Ameriky nejvýznamnější zemí, co se počtu vystěhovalců českého a slovenského původu týče, i když počty migrantů pochopitelně nelze srovnávat s vystěhovalectvím do USA, evropských zemí a do Ruska. Také v literatuře byl věnován emigraci do Latinské Ameriky jen nepatrný prostor ve srovnání s emigrací do výše jmenovaných zemí a na Balkán. V poslední době jsou však patrné známky zlepšení, zejména pokud jde právě o Argentinu, kde žila nakonec největší československá kolonie v Latinské Americe. 1

Masovější emigrace ze zemí bývalého Československa započala až v polovině 19. století v souvislosti se zrušením roboty a možností venkovského obyvatelstva se volně stěhovat. Ti zemědělci, kteří měli málo vlastní půdy, začali uvažovat o emigraci i za hranice tehdejšího Rakouska. Pokud se týkalo zámoří, pak směřovala největší migrační vlna do Spojených států amerických, kam v té době přilákala kalifornská zlatá horečka i četné dobrodruhy.

Již v 50. letech 19. století v období Bachova absolutismu opustilo České země na 20 000 občanů rakouské monarchie, emigrace se stala tehdy záležitostí převážně ekonomickou, takže odcházeli lidé v produktivním věku mezi 20-40 lety. Brzy vznikly v Rakousku obavy, že by mohlo docházet k emigrantské propagandě demokracie a svobody, proto vystěhovalci, zároveň s povolením k emigraci, pozbyli rakouské státní občanství a neměli povoleno se do Rakouska vracet. Odcházelo se však i na cestovní pas, což bylo snazší.

Odcházely nejrozličnější sociální vrstvy obyvatelstva, hlavně ty chudší, ale zároveň ne úplní žebráci, protože museli mít aspoň dostatek prostředků na přepravu a základní obživu v počátcích pobytu v zahraničí.

V rámci Latinské Ameriky odcházeli nejprve od 60. let 19. století obyvatelé z českých zemí do Brazílie, především do města Porto Alegre ve státě Rio Grande do Sul, přičemž se jednalo převážně o

české Němce. Často je tam postihovaly nemoci jako malárie nebo žlutá zimnice. Vystěhovalci do Ameriky využívali především služeb lodních agentů z Hamburku a Brém. Rakouský stát se snažil o vystěhovalectví do zámoří odrazovat svou antipropagandou, k čemuž využíval tisk, brožurky, ale i dopisy neúspěšných vystěhovalců. 2

Situace v Argentině ani zdaleka nebyla o mnoho lepší než v Brazílii, mnozí Češi a Slováci, kteří se neuchytili v Buenos Aires, odcházeli na argentinský venkov, kde v potu kůže často dřeli za pouhou almužnu, vydáni na milost a nemilost bohatým velkostatkářům. Mezi emigranty do Argentiny převažovali ilegální přistěhovalci. Od roku 1876 imigrační zákon umožňoval kolonizaci jen řídce osídlených argentinských území. Ne všechna půda však byla vhodná pro zemědělství. Ve městech nacházeli uplatnění především šikovní řemeslníci, z žen pak kuchařky, chůvy a pomocnice a hospodyně. Čeští dělníci nalézali zaměstnání v továrnách na zpracování masa, na stavbách, v dolech, lomech, v cihelnách a na železnici. 3

Velkou práci pro propagaci Argentiny jako země přistěhovalců odvedl brémský agent Ferdinand Missler, který vylíčil Argentinu jako zemi příjemného klimatu s neobyčejným množstvím úrodné půdy jen čekající na osídlení a kultivaci. Získal pro emigraci i mnoho Čechů a Slováků, kteří pak viděli v Argentině svou zemi zaslíbenou, která bude hrát ve 20. století velkou úlohu a již čeká skvělá budoucnost. 4

Nevíme přesně, kolik Čechů a Slováků přišlo do Argentiny do roku 1918, protože statistiky vykazují pouze občany rakousko-uherské národnosti a i jejich počet se u různých autorů liší. Nejnižší propočet udává cifru přes 38 tisíc obyvatel Argentiny pocházejících z Rakouska-Uherska, nejvyšší počet je pak asi 57 tisíc emigrantů, vše k roku 1912, tedy v jednom z posledních předválečných roků. Dostat se do emigrace za války vyžadovalo již značnou odvahu a určitou dávku štěstí. Odhaduje se, že před 1. světovou válkou se usadilo v Argentině minimálně. 2 – 3 tisíce

Čechů a Slováků. V prvních poválečných letech přišlo do Argentiny z Československa pouze 860 osob v letech 1919-22, zato v období zlatého věku emigrace v letech 1923-30 se přistěhovalo 24 382 osob, avšak v letech 1931-36, když Argentina omezila imigraci na minimum, pouze 2 948 osob. Celkově přišlo v celém meziválečném období 1919-1936 28 190 osob československé národnosti. Podle zjištění z roku 1935 se však ukázalo, že v Argentině žije již okolo 40 000 Čechů a Slováků, což znamená, že pře 1. světovou válkou se jich zde muselo usadit nějakých 12 000, nikoliv pouze 2-3 tisíce. Nebyla však vzata v úvahu reemigrace 3 450 osob v letech 1922-30, skutečnost, že argentinské úřady zaznamenali i mnoho Ukrajinců, Poláků a Němců, kteří uvedli po příjezdu do Argentiny pouze zemi původu, nikoliv národnost. Někteří Češi a Slováci opustili ve 30. letech Brazílii a Paraguay kvůli hospodářské krizi a válce o severní Chaco a usadili se v Argentině, kde našli příhodnější podmínky k životu. Celkem žilo v Argentině k roku 1930 asi 25 000 Čechů a Slováků. Co se uplatnění v Argentině týče, Češi a Slováci nemohli konkurovat španělským a italským dělníkům většinou pro svoji jazykovou bariéru, a tak často opouštěli hlavní město a hledali uplatnění na velkostatecích často jako peoni nebo jako zemědělci na vlastním pozemku. Před první světovou válkou vzniklo nejdůležitější a největší české a slovenské osídlení v Buenos Aires a okolí. Někteří Češi patřili k velmi aktivním přistěhovalcům, oblíbili si zejména činnost ve spolcích a klubech. Nejstarší organizací Čechů a Slováků se stala Dělnická asociace (La Asociación Obrera), která vznikla již roku 1905, o rok později následována spolkem Slavia, existujícím formálně již o roku 1903, na jejímž založení participoval i známý cestovatel, nadšený sběratel kaktusů A. V. Frič. Část členů se však brzy od „Slavie“ odtrhla a založila Besedu jihoamerických Čechů v Buenos Aires. Svobodomilovní jedinci se spojili ve Svobodné společenství, zpěváci zformovali Ohlas. V roce 1908 se konstituoval spolek Dobytek, ještě v témž roce pak přejmenovaný na Chudobu Zlámané Lhoty. Na konci roku 1908 se ustavil z Besedy, Zlámané Lhoty a

„Slavie“ nový El Clubo Checoslovaco (Československý a později Československý klub) a ještě v tom samém roce došlo k založení odbočky T. J. Sokol. Největší výraz nacionálního uvědomění registrujeme při vyhlášení První světové války. 5

Mnozí němečtí a rakouští zaměstnavatelé nechtěli Čechy jako zrádce vlasti vůbec zaměstnávat, a tak, pokud to šlo, hledali obyvatelé pocházející z českých zemí, uplatnění především v obchodních společnostech ruských, anglických a francouzských.

Nejznámější československé kolonie se formovaly již před válkou v Tafi Viejo v provincii Tucumán, kde vznikla větší kolonie původně železničních dělníků, z nichž nejznámější byl A. Pazour, který se v roce 1905 dostal o Argentiny prostřednictvím Misslerovým. Asi 70 dělníků se pak uchýtilo v továrně Němce z Pelhřimova Vackerhausera. Později se jednalo o jednu z nejbohatších kolonií v Argentině, její příslušníci žili však hodně pro sebe a s ostatními českými koloniemi příliš styků neměli. Mnoho Čechů a Slováků se usadilo i v provinciích Córdoba (k roku 1930 asi 2000 osob) a Mendoza. Někteří krajané se uplatnili i v naftěřství v Comodoro Rivadavia, kde existovaly velké rafinerie. V druhém největším argentinském městě Rosariu žilo a pracovalo kolem sta osob českého původu v roce 1927.

První zemědělskou kolonií Čechů v Argentině se stala osada Veronica v provincii Buenos Aires. Nejvýznamnější českou kolonií se však stala kolonie v provincii Chaco, která se formovala od roku 1913 v osadě Presidencia Roque Sáenz Peña. Kolonii založily rodiny Petra Šašvaty a Jana Novotného, které se zde rozhodly kultivovat bavlník. Pracovali zde spolu s dalšími krajany v těžko představitelných podmínkách, kdy museli při teplotách přesahujících i 40°C připravovat půdu kácením pralesa. Brzy se Šašvata rozhodl pro pěstování bavlny na celém území Chaca.

Hlavní vlna českých a zejména slovenských vystěhovalců přišla do Argentiny v meziválečném období, přičemž z Presidencia Roque Sáenz Peña se záhy stala největší československá kolonie v Latinské Americe. Rozloha obdělávaných bavlníkových plantáží

vzrostla od roku 1913 do roku 1918 z 2 800 ha na 11 000 ha. V roce 1918 žilo na území Chaca 23 českých rodin.

Po vzniku nezávislého Československa zatoužilo mnoho českých krajanů po návratu o staré vlasti. Nový stát však zdaleka nebyl schopen ani ochoten pojmout všechny repatrianty, neboť v prvních poválečných letech panovala napjatá sociální situace. 6 Větší počet reemigrantů tedy přijalo Československo až v letech 1922-1930, kdy se do vlasti vrátilo více než 60 000 osob.

Argentina projevovala zájem především o zemědělce a řemeslníky, menší možnost uplatnění nalézali obchodníci, lékaři, právníci, inženýři a zubní technici. Vstup do země byl zakázán osobám starším 60 let, ženám s nezletilými dětmi a nemocným. Důležitými dokumenty pro přistěhovalce se staly lékařské vysvědčení a průkaz dokládající povolání. Velké množství mladých žen propadlo prostituci, proto měly být cestovní pasy vydávány jen těm, které prokázaly, že budou zaopatřeny příbuznými.⁷

Emigranti dostávali za vlády radikálů ve 20. letech velmi výhodné přistěhovalecké podmínky, které zahrnovaly možnost bezplatné přepravy, bezplatný pobyt v imigračním hotelu v Buenos Aires i možnost zajištění zaměstnání, o což se však většinou staraly už krajské organizace. Problémem, který se táhl celá léta však zůstávalo naprosté sociální nezajištění Čechů a Slováků, kteří byli často odkázáni jen sami na sebe.

V roce 1925 došlo k založení kolonie Dora v provincii Santiago del Estero a ještě v témž roce zformovali zdejší Češi a Slováci Asociación de los Agricultores (Zemědělský spolek) v kolonii Dora, který měl za úkol informovat zájemce o podmínkách kolonizace. V roce 1929 vytvořily československé spolky v Argentině střešní organizaci Unii československých spolků.⁸

Zejména v průběhu 20. let zdařile přibývalo Čechů a Slováků v Chacu tak, že v roce 1929 dosahoval jejich počet 3 000, avšak v roce 1936 čítala tato kolonie již 5 000 obyvatel původem z Československa. Československá i argentinská strana projevovaly

⁷ Vaculík J., cit. dílo...s. 236

zájem na co nejrychlejší kolonizaci zemědělských oblastí Argentiny. Vypuknutí hospodářské krize a politický zvrat v Argentině v září 1930 velmi ztížily podmínky vystěhovalectví do Argentiny. Zemědělští přistěhovalci museli mít u sebe kapitál v minimální hodnotě 1 500 pesos.

Podnikatel Pedro Zuckermann, majitel jednoho z hlavních cukrovarů v Argentině, projektoval pro podnik Škoda v provincii San Juan v roce 1932. Nabízel levně půdu k prodeji, avšak nevzbudil velkou důvěru u československé ambasády v Buenos Aires. Přesto se mu podařilo založit kolonii v Córdobě, ale v roce 1937 se pro nedostatečnou podporu z úředních míst vrátil zpět do Prahy. Mnoho projektů krajanských kolonií ostatně během krize ztroskotalo. Po opadnutí krize se již přistěhovalectví neobnovilo v tak masovém měřítku jako ve 20. letech, kdy přicházeli hlavně Slováci nejen z Československa, ale i z menšin v Maďarsku, Jugoslávii, Rumunsku a Bulharsku. Velmi znepokojivá se ukázala být otázka maďarské iredentistické propagandy mezi Slováky v Argentině. Do Jižní Ameriky přicházeli i dělníci z regionů postižených hospodářskou krizí, hlavně z Kladenska a Ostravska. Pracovali na farmách, naftových polích nebo káceli pralesy v Argentině i Brazílii. 9

Mnichovská dohoda z roku 1938 znamenala obnovený zájem o emigraci, avšak argentinské pravicové a militaristické kruhy si nechtěly nijak komplikovat vztahy s Německem, a tak většímu přílivu migrantů z Československa nepřály.

Závěr

V diplomové práci jsem se zabýval vztahy mezi Československem a Argentinou v klíčové periodě českých i světových dějin. Někdo by mohl namítnout, že jsem se záměrně vyhnul období dramatičtějšímu, na události bohatšímu a zvolil jsem snad nudné meziválečné dvacetiletí. Není tomu tak, pouze jsem se snažil upozornit na období vzájemných vztahů s naznačeným akcentem na mezinárodní vývoj a dobu, která je pro většinu lidí méně známou. Řekne-li se totiž Argentina, skoro každému se vybaví osoby jako Perón, Evita, na sportovním poli pak Maradona, v kulturní oblasti možná Borges, ale to je, co se osob týče asi tak skoro všechno. Pokud jde o významné události, vědí mnozí o této zemi hlavně to, že se zde ukrývali přední nacističtí zločinci jako Eichmann či Mengele nebo si vzpomenou na nelidský režim vojenské junty na přelomu 70. a 80. let, která nechala zmizet mnoho tisíc lidí a neslavně prohrála válku o Falklandy-Malvíny. Gurmáni si pak vybaví vynikající argentinské víno nebo ovoce, ale ve skutečnosti je i v dnešní době jen málo výrobků, které bychom si vybavili jako argentinské. Je to země, která hledá svou tvář, ale jejíž obyvatelé jsou velcí nacionalisté, hrdí na svou vlast.

Ve své práci jsem zkoumal zcela odlišné aspekty, které nejsou na první pohled tak patrné. Argentina je země, která patřila v mnou sledovaném období mezi nejbohatší státy světa, mohla se směle řadit mezi dynamicky se rozvíjející země světa po bok Kanadě, Austrálii či Švýcarsku. Jak se mohlo stát, že po druhé světové válce došlo k takovému propadu z čelních pozic, to mohla tato práce jen naznačit. Podíváme-li se na pravý stav věcí, tak kořeny je třeba jistě hledat v nedokonalostech argentinského politického systému již dlouho před tím. Ve 20. letech se jednalo především o populismus Radikální občanské unie, která slibovala a rozdávala více než na co argentinská ekonomika měla a zemi tak částečně zadlužila. Pak přišlo vystřízlivění v podobě celosvětové hospodářské krize, převratu a omezení demokratických svobod a

lidských práv. Hospodářská krize sice neznamenalala zásluhou stabilní a koncepčně promyšlené obchodní a finanční politiky tak hluboký otřes jako ve velkých částech starého světa i v mnohých amerických zemích, avšak i zde se již projevovali špatné známky do budoucna ohledně toho, že Argentina až příliš závisela na produktech svého zemědělství, zatímco v průmyslu doháněla industriální země jen nepatrnými krůčky. Dvě velké mocnosti Britské impérium a USA zaujímaly v obchodních statistikách přes 50% argentinského zahraničního obchodu, což se ukázalo jako nepochybná slabost Argentiny zejména ve 30. letech, kdy Velká Británie se zdráhala odebírat argentinské maso a dávalo nepokrytě přednost svým dominiím a ani Spojené státy v žádném případě nehodlaly poškodit své farmáře, když Hooverova administrativa přijala roku 1931 protekcionistický Hawley-Smoothův celní sazebník. Nevhodnou se ukázala do budoucna být i skladba argentinské společnosti, kdy většina populace žila v největších městech a zhruba třetina obyvatel pak v Buenos Aires, nazývaném Paříží Latinské Ameriky. Naproti tomu ve venkovských oblastech zůstávala velká moc v rukou místní oligarchie, výjimkou nebyly ani latifundie přesahující 300 ha. Citelně zde scházelo provedení pozemkové reformy. Není se pak čemu divit, že pozice pak získali takoví demagogové jako Perón, neboť konzervativní autoritativní vláda mu svou politikou doslova vydělala cestu.

Argentina byla již o 70. let 19. století především zemí přistěhovalců, já si všímám jak problému migrace do této země všeobecně, tak i osudu některých z nich. Práce se více zabývá děním ve 30. letech z prostého důvodu, že politické zprávy pro léta 20. jsou kusé a neúplné, což lze zčásti přičíst na vrub postupnému formování agendy nově vzniklého československého státu.

Mám-li ve stručnosti shrnout, tak Československo nebylo pro Argentinu zdaleka bezvýznamnou zemí, jak by se mohlo zdát. Již proto ne, že v meziválečném období patřil proud přistěhovalců z něj k početně nejvýznamnějším a ve 30. letech, kdy se v důsledku imigračních omezení téměř zastavil příliv migrantů, rostla i

vzájemná obchodní výměna a ČSR dokázala ve statistikách zaujmout i místo v první desítce, což vzhledem ke vzdálenosti a neexistenci přímého námořního spojení, nebyl špatný výkon. Na druhé straně je třeba vidět, že Československo ustupovalo ze svých obchodních pozic v Evropě pod tlakem nacistického Německa a hledalo nové obchodní trhy. Jako významný se jevil počin československé kolonie především v Chacu, kde se podařilo z úspěchem kultivovat bavlník, což dokázali ocenit i vysocí argentinští státní představitelé. Poté, co Argentina ve 30. letech začala hrát významnější roli v mezinárodní politice po vstupu do Společnosti národů, dával zejména argentinský ministr zahraničí Saavedra Lamas najevo úctu a sympatie k Edvardu Benešovi pro jeho práci v SN i v diplomatickém umu. Saavedra Lamas sám se zasloužil o mírové urovnání konfliktu o Chaco, který je v práci také částečně sledován. Nesporně ukázal diplomatické umění i při své účasti na Panamerických konferencích, kde však zárodky plodné meziamerické spolupráce byly záhy vystřídány nedůvěrou v politiku velkého souseda na severu, totiž Spojených států amerických, ač se prezident Roosevelt snažil postavit svou politikou „dobrého sousedství“ vztahy mezi americkými státy na zcela novou bázi než byly dřívější politika „velkého klacku“ či tzv. „dolarová diplomacie“. Tak úplně se to nezdařilo. Diplomová práce byla pojata tak, že měla i okomentovat v poznámkovém aparátu zážitky dvou Čechů v Argentině a přiblížit jejich, dnes již zčásti pozapomenuté osudy. Bude mi potěšením, když moje diplomová práce poslouží aspoň k částečnému porozumění vztahům mezi Československem a Argentinou v dosud nepřiliš exponované době. Oba státy jsou si totiž dosti podobné, což vyjadřuje konec konců i počet Čechů a Slováků, kteří hledali své štěstí právě v Argentině.

Bibliografie

Prameny archivní povahy

Archiv ministerstva zahraničních věcí v Praze

Fond:

Politické zprávy Buenos Aires ročníky 1920-1939

Prameny literární povahy

Čech-Vyšata, František: Patnáct let v Jižní Americe I-III., Praha 1927

Kodýtková, Anna: 21 let v Argentině, Praha 1951

Encyklopedie a internetové zdroje

Opatrný, Josef: Amerika v proměnách staletí, Praha 1998

Všeobecná encyklopedie Universum, Praha 2003

[Www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org)

Literatura

Bethell, Leslie: The Cambridge history of Latin America volume VIII, Cambridge 1991

Čapka, František: Dějiny zemí Koruny české v datech, Praha 1999

Chalupa, Jiří: Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile, Praha 2002

Němeček, Jan, Soumrak a úsvit československé diplomacie, Praha 2008

Průcha, Václav: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992, I. Díl: 1918 – 1945, Brno 2004

Rendina, Claudio: Příběhy papežů, Praha 2005

Tobler, H. W., Bernecker, W. L.: Handbuch der Geschichte

Lateinamerikas, Bd. 3, Lateinamerika im 20. Jahrhundert, Stuttgart 1996

Vaculík, Jaroslav: České menšiny v Evropě a ve světě, Praha 2009

Články

Dubovický, Ivan: La política emigratoria de Bohemia en relación con. Argentina, Ibero-Americana Pragensia 1989, 1990

Opatrný, Josef: La emigración Checa a América Latina, Ibero-Americana Pragensia – Supplementum 8/2000

Opatrný, Josef: Propaganda y contrapropaganda en los asuntos migratorios. Informaciones para los emigrantes en los textos de Ferdinand Missler, Ferdinand Klindera, František Čech-Vyšata y Anna Kodýtková, Ibero-Americana Pragensia-Supplementum 13/2004